

**EUROOPAN AMMATILLINEN YHTEISJÄRJESTÖ
MORAALITALOUDEN AGENTTINA**

**Joakim Zitting
Pro gradu-tutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
kevät 2009**

TIIVISTELMÄ

EUROOPAN AMMATILLINEN YHTEISJÄRJESTÖ MORAALITALouden AGENTTINA

Joakim Zitting

Yhteiskuntapolitiikka

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaajat: Marja Järvelä, Raija Julkunen

Kevät 2009

sivumäärä: 86 sivua + 1 liite

Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, mitä Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö (EAY) ajaa Euroopan unionin päätöksenteossa. Järjestö itse on julistanut puolustavansa Euroopan sosiaalista mallia, mutta kunnollista tietoa siitä, mitä se konkreettisesti ajaa ei ole löytynyt. Tutkimuksen tarkoituksena onkin tarkastella, minkälaista Euroopan sosiaalista mallia EAY ajaa, mitä se nostaa sitä uhkaaviksi haasteiksi ja mitä se esittää vastauksiksi näihin haasteisiin. EAY:n luonnetta tarkastellaan myös sen linjausten mahdollisen muuttumisen kautta.

Tutkimuksen aineistona toimivat EAY:n Internet –sivuilta löytyvät järjestön hallituksen päätöslauseimat vuosilta 2000, 2003, ja 2006. Näitä tarkastellaan teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin, analyysiä ohjaavat poliittisiin ideoihin kuuluvat agendan ja paradigman käsitteet. Analyysin tuloksia tarkastellaan Esping-Andersenin hyvinvointiregimien ja moraalitalouden näkökulmasta.

Analyysissä tuli esille, että EAY:n ajama malli muistuttaa eniten sosiaalidemokraattista hyvinvointiregimiä. Järjestö on linjauksissaan osin lähestynyt rivijäsentensä huolia etenkin prekaaritöiden osalta, mutta samalla järjestö jatkaa Euroopan unionin päätöksenteon mukailua kannattamalla joustoturvaa. Taustakirjallisuudessa vaadittua radikaalia etääntymistä EU:n linjauksista järjestön toiminnan tehostamiseksi ei siis esiintynyt.

Linjauksissa tapahtunutta muutosta voi pitää enemmänkin ulkoisista seikoista johtuvina kuin EAY:n toimintaa ohjaavan paradigman muutoksesta johtuvana asiana. Järjestön on institutionaalisten seikkojen takia jatkossakin vaikea vaikuttaa Euroopan unionin päätöksentekoon virallisten vaikutuskanavien kautta, mutta sillä on kuitenkin jonkinlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa Euroopan unionissa vallitseviin normeihin ja arvoihin etenkin yhteistyöllä muiden kansalaisjärjestöjen kanssa.

Avainsanat: Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö, Euroopan unioni, Euroopan sosiaalinen malli, ammattiyhdistysliike, moraalitalous

Sisältö

1 Johdanto.....	4
2 Taustoitusta.....	8
2.1. Vaihteleva Euroopan sosiaalinen malli ja sen haasteet	8
2.2 Työmarkkinaosapuolien toiminta Euroopan unionissa	13
2.3 Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö	17
2.3.1 Historia ja toiminta	17
2.3.2 Heikkouksia ja saavutuksia	20
2.3.3 Mahdollisuudet	23
3 Tutkimuksen toteuttaminen	25
3.1 Teoreettinen viitekehys.....	25
3.2 Metodina sisällönanalyysi	29
3.3 Tutkimuksen luotettavuus	31
3.4 Aineistona päätöslauselmat	32
4 Analyysi.....	34
4.1 Vuosi 2000: ”...from a Euro-dominated Europe towards social citizens’ Europe, where full employment reigns.”	35
4.1.1 Euroopan sosiaalinen malli EAY:n kannalta.....	38
4.1.2 Vallanpitäjien toiminta haasteena.....	39
4.1.3 Solidaarisuus ja oikeudenmukaisuus rapautuu	41
4.1.4 Rahoitus on turvattava	42
4.2 Vuosi 2003: ”It is impossible to build a stronger EU on a weaker social pillar”	44
4.2.1 Euroopan sosiaalinen malli EAY:n kannalta.....	47
4.2.2 Nykyinen taloustilanne on haaste	47
4.2.3 Palveluiden avaaminen markkinoille huolettaa.....	49
4.2.4 Vallanpitäjien toiminta haasteena.....	50
4.3 Vuosi 2006: ”Social justice is a powerful force for productive change”	51
4.3.1 Euroopan sosiaalinen malli EAY:n kannalta.....	54
4.3.2 Talouspolitiikka on vääränlaista	55
4.3.3 Työelämä on vääristynyt	57
4.3.4 Palvelut huolettavat	60
4.4 Muutos	61
4.4.1 Agendan muutos	62
4.4.2 Vaihtoehtojen muutos.....	64
4.4.4 Paradigman muutos	66
5 Pohdinta	69
5.1 EAY:n ajama malli	69
5.2 EAY:n identiteetti.....	74
5.3 EAY:n tulevaisuus.....	79
Lähteet	83
Liitteet.....	87

1 Johdanto

Euroopan unionia on kritisoitu sen liiallisesta talouskeskeisyydestä ja siitä, että Euroopan sosiaalinen malli on liian alisteinen talouspolitiikoille. Etenkin 1990-luvun aikana unionin toiminnan legitimizeetti alkoi kärsiä kansalaisten, sosiaalikatolisten ja sosiaalidemokraattisten puolueiden sekä palkansaajajärjestöjen silmissä, jolloin ryhdyttiin edistämään täystyöllisyyteen tähtäävää sosiaalisempaa Eurooppaa (Saari 2003, 168; Palier 2004, 8). Eri toimenpiteistä huolimatta täystyöllisyys ei ole toteutunut. Myös sosiaalisen Euroopan toteutuminen, puhumattakaan siitä mitä sillä tarkoitetaan, on kyseenalaista. Asiaa hankaloittavat globaalitalouden muuttuvat rakenteet sekä Eurooppaa kohtaavat tulevaisuuden haasteet.

1990-luvulta lähtien Euroopan unionin komissio sekä jäsenmaat ovat olleet yksimielisiä siitä, että sosiaaliturvaa ja Euroopan sosiaalista mallia pitäisi uudistaa vastaamaan paremmin yhteisiä sosiaalipolitiikan toimintaympäristön haasteita, joiksi on laskettu muun muassa ikääntyminen, perherakenteiden muutos, unionin itälaajeneminen, globalisaatio ja työmarkkinoiden muutos. (Saari 2003, 62–63; European Commission 2004, 7; Laitinen-Kuikka 2005, 304–305.) Asia koskee myös työmarkkinaosapuolia. Ilmarinen (2005, 376) mainitsee siitä, miten Lissabonin strategiaan ja sen uusimiseen liittyen on unionin jäsenvaltioita ja erityisesti työmarkkinaosapuolia kehoitettu vakavasti kehittämään työvoiman ja työpaikkojen mahdollisuuksia sekä joustoja uusiin haasteisiin sopeutumiseksi.

Työmarkkinaosapuolien keskuudesta löytyykin järjestö, joka on profiloitunut itsensä sosiaalisen Euroopan puolustajaksi. Dølvikin & Visserin (2001, 38–39) mukaan Euroopan ammatillisen yhteisjärjestön EAY:n yhtenä pyrkimyksenä on varmistaa sekä työelämän että kansalaisyhteiskunnan heikomman osapuolen edustus unionin päätöksenteossa, Euroopan sosiaalisen mallin puolustaminen ja mukauttaminen sekä sosiaalisen kiintopisteen tarjoaminen globaalissa kapitalismissa. Pyrkimyksenä ei siis ole puolustaa pelkästään työntekijöiden etua, vaan niin sanotusti kaikkien ”heikompien osapuolien” etua unionin päätöksenteossa.

Euroopan ammatillista yhteisjärjestöä ei ole tutkittu kovinkaan paljoa, ja osa tutkimuksista on kirjoitettu ennen vuosituhannen vaihdetta. Instituutioiden sekä niiden toimintaympäristön muutoksen myötä osa tutkimuksesta on jo osittain vanhentunutta, sillä

niissä ei luonnollisesti pystytä huomioimaan Euroopan unionin ja globaalitalouden viimeaikaista kehitystä. Löytyneistä artikkeleista ja kirjoista on kuitenkin tullut esille, että EAY:n käytännön merkitys on ollut kyseenalaista. Sen toiminta ja näkemykset ovat olleet lähellä komission vastaavaa, mikä on johtanut sen legitimaation ja uskottavuuden heikkenemiseen jäsenjärjestöjen keskuudessa. Onkin sanottu että eurooppalaisten ammattiyhdistysten pitäisi uudistaa toimintaansa sekä etäännyä radikaalisti EU:n linjauksista työmarkkina- ja hyvinvointiuudistusten osalta, jotta niiden visiota sosiaalisesta Euroopasta olisi helpompi ajaa (Hyman 2005, 32–36).

Konkreettista tietoa EAY:n sosiaalipoliittisista näkemyksistä ei ole kunnolla löytynyt. Yksi maininta on Juho Saarelta (2001, 226), jonka mukaan EAY on sosiaalipoliittisissa näkemyksissään Euroopan unionin komission työllisyys- ja sosiaaliasiain pääosaston linjoilla. Olenkin ajatellut tarkastella näitä näkemyksiä ja EAY:n luonnetta sosiaalisen Euroopan puolustajana tutkimalla mitä järjestö itse pitää haasteina Euroopan sosiaaliselle mallille, ja mitä se esittää niihin vastaukseksi. Tarkastelun kohteena ovat järjestön hallituksen päätöslauselmat eri vuosilta, joiden avulla saa tietoa järjestön virallisesta kannasta ja linjanvedosta sekä näiden mahdollisesta muutoksesta. Taylorin & Mathersin (2004) mukaan EAY on hiljalleen muuttamassa suuntaansa komissiota myötäilevästä kumppanista enemmänkin kampanjoivaksi sosiaaliseksi liikkeeksi, mikä osaltaan ennustaisi ja selittäisi mahdollista muutosta.

Tutkimustehtävänäni on siis selvittää EAY:n luonnetta sosiaalisen Euroopan puolustajana. Tarkempia tutkimuskysymyksiä ovat seuraavat:

1. Millaista Euroopan sosiaalista mallia järjestö haluaa puolustaa, ja mitä tämä kertoo järjestön identiteetistä?
2. Mitä EAY nostaa Euroopan sosiaalista mallia uhkaaviksi haasteiksi ja mitä se esittää niihin vastauksiksi?
3. Miten nämä asiat ovat muuttuneet tämän vuosikymmenen kuluessa?
4. Mistä mahdollinen muutos voi johtua?

Tutkimusta puoltaa se seikka, että eurooppalaiset instituutiot vaikuttavat hyvinvointivaltioiden kehittymiseen. Palierin (2004) mukaan sosiaalipoliitikoista päätetään yhä, ainakin muodollisesti, kansallisella tasolla mutta talouspolitiikoista päätetään Euroopan unionin tasolla. Lisäksi talouspolitiikat pohjautuvat pääasiallisesti uusklassiseen

tarjonta-pohjaiseen lähestymistapaan jossa suositaan muun muassa vapaata kilpailua ja budjettien rajoittamista, kun taas sosiaalipolitiikat pohjautuvat vieläkin keynesiläisiin kysyntä-pohjaisiin lähestymistapoihin ja joita pidetään liian vastakohtaisina uusiin talouspolitiikkoihin nähden. Palierin mukaan näyttää siltä, että Euroopan tasolla tultaisiin päättämään uudesta kompromissista talous- ja sosiaalipolitiikkojen välillä. Hänen mukaansa keynesiläisestä ajattelutavasta joudutaan luopumaan, joten on yritettävä löytää uudenlainen tasapaino näiden politiikkojen välillä, eli eräänlainen uusi Euroopan sosiaalinen malli. Tämän tasapainon löytämisessä on tehtävää sekä kansallisilla että eurooppalaisilla toimijoilla, jotka toimivat vuorovaikutuksessa keskenään. Hyvinvointivaltioiden muutoksessa pelkästään ulkoiset vaikutukset (ikäntyminen, globalisaatio jne.) eivät siis ole ainoa vaikuttaja, vaan myös instituutioiden vuorovaikutus uusien ideoiden luomisessa on suuntaamassa näiden tulevaisuutta.

Saari mainitsee kirjassaan *Uusi Aikakausi* (2003, 82–86), että mentaalilla malleilla eli mielikuvilla ja/tai visioilla on huomattava merkitys päätösten suuntaajana. Mentaaliset mallit vaikuttavat etenkin kompleksisessä päätöksenteossa, jolloin päätöksiin liittyvät arvostukset, välineet ja tavoitteet ovat epäselviä koska informaation puute estää rationaalisen päätöksenteon. Esimerkkinä kompleksisesta päätöksenteosta Saari esittää Euroopan integraation ja sosiaalipolitiikan suhteen, jossa ratkaisevaa on eri toimijoiden vuorovaikutus ja millaisiin ratkaisuihin ja päätöksiin ne kykenevät yhdessä sekä tietenkin se miten toimeenpanokelpoisia kyseiset päätökset ovat. Saaren mukaan organisaatioiden ajattelutavat ja strategiset valinnat muuttuvat oppimisprosessin myötä, vaikka voimasuhteet ja instituutiot pysyisivätkin ennallaan, eli vaikuttamalla organisaatioiden mentaalisiin malleihin voidaan myös vaikuttaa niiden strategisiin valintoihin. Etenkin pitkän aikavälin päätöksenteossa rationaaliset valinnat jäävät syrjemmälle verrattuna mentaalisten mallien vaikutuksiin.

Tutkimukseni teoreettista kehystä ohjaakin poliittisiin ideoihin liittyvät agendan ja paradigman käsitteet ja näiden rooli poliittisessa päätöksenteossa. Yksi työmarkkinasuhteiden sääntelyn muoto on arvoihin, uskomuksiin ja normeihin vaikuttaminen, joten ideat sopivat myös EAY:n kaltaisen Euroopan tasolla toimivan työmarkkinajärjestön tarkastelemiseen. Kuten Hyman (2001a, 478–479) on sanonut, niin ammattiyhdistykset tarvitsevat uusia utopioita pysyäkseen sosiaalisen ja taloudellisen mobilisaation agentteina. On löydettävä uskottavia visioita paremmasta tulevaisuudesta

eikä alistuttava uusille ideologisille haasteille kuten uusliberalismille. Tutkimuksen päätännässä tarkastelenkin EAY:n linjauksia moraalitalouden näkökulmasta.

Aloitin tutkimuksen suunnittelemisen pro gradu –seminaareissa, jotka järjestettiin syksyllä 2007 ja keväällä 2008, varsinaisen aineiston analyysin suoritin syksyllä 2008 ja tutkimuksen viimeistelyn keväällä 2009. Prosessin alkuvaiheessa minulla ei ollut minkäänlaista kuvaa Euroopan ammatillisesta yhteisjärjestöstä; olin vain lukenut siitä lyhyen maininnan kandidaatin tutkielmaani tehdessä. Tässä mielessä tutkimuksen tekeminen on ollut myös melkoinen oppimisprosessi, jonka aikana on ollut mielenkiintoista tutustua järjestöön joka esittää itsestään jopa liioittelevan tuntuista kuvaa sosiaalisen Euroopan puolustajana.

2 Taustoitusta

2.1. Vaihteleva Euroopan sosiaalinen malli ja sen haasteet

Euroopan sosiaalinen malli on monelle politiikkalohkolle ulottuva käsite. Juho Saari (2003, 59–63) määrittelee sen poliittiseksi sateenvarjokäsitteeksi, joka jäsentää unionin jäsenmaiden yhteistyötä sosiaali-, työllisyys- ja talouspolitiikassa. Muita samaa tarkoittavia käsitteitä ovat olleet muun muassa sosiaalinen ulottuvuus, jolla kytketään sosiaali- ja työpolitiikka sisämarkkinoiden syventymiseen, sekä sosiaalinen Eurooppa. Euroopan sosiaalinen malli on kuitenkin tällä hetkellä yleisin käytetyistä käsitteistä. Yhdeksi termin määritelmäksi Saari nostaa esille Barcelonan Eurooppa-neuvoston¹ (3/2002) päätelmän, jota myös ehdotettiin sisällytettäväksi unionin perussopimukseen: ”*Euroopan sosiaalinen malli perustuu hyvään taloudelliseen suorituskäyttöön sekä sosiaalisen suojelun, koulutuksen ja työmarkkinaosapuolten välisen vuoropuhelun korkeaan tasoon*”.

Saari (emt.) mainitsee siitä, että Euroopan sosiaalisen mallin käsite liittyy Suomessa läheisesti sosiaalipolitiikkaan, kun taas Ranskassa se ymmärretään laajemmin talous-, työllisyys-, ja sosiaalipolitiikan kattavana käsitteenä. Sosiaalipolitiikan näkökulmasta Euroopan sosiaalisesta mallista voidaan keskustella ainakin neljässä tapauksessa:

- 1) Sitä voidaan käyttää Euroopan tarkastelemisessa Yhdysvalloista ja Aasiasta erillisenä omana hyvinvointipolitiikan alueena, josta löytyy yhteisiä nimittäjiä kuten kattava sosiaaliturva ja säännellyt työmarkkinat.
- 2) Käsitettä voidaan käyttää sosiaalipolitiikan arvioimisessa eurooppalaisten rakenteellisten haasteiden näkökulmasta (muun muassa ikääntyminen ja työmarkkinoiden muutos).
- 3) Kolmanneksi sitä voidaan käyttää arvioitaessa sosiaalipolitiikan muutosta suhteessa yhteisiin institutionaalisen toimintaympäristön muutoksiin. Näillä Saari tarkoittaa muun muassa sisämarkkinoiden syventymistä, unionin laajentumista, talous- ja rahaliittoa, eli muutoksia joiden myötä jäsenvaltioiden riippuvuus toisistaan syvenee entisestään.
- 4) Käsite yhdistyy myös eurooppalaisiin prosesseihin, kuten talouspolitiikan laajoihin suuntaviivoihin, työllisyysstrategiaan, makrodialogiin ja niin edelleen. Näitä

¹ Tässä alaluvussa esiintyvät Euroopan unionin toimielimet on kuvailtu liitteessä 1.

yhdistää Lissabonin strategia, joka kytkee prosessit yhteen ja lisää niihin myös sosiaalipolitiikan elementtejä. (emt.)

Myös Waddington (2005, 518–519) on käsitellyt Euroopan sosiaalista mallia ja mainitsee sen vaihtelevan suuresti maittain. Mallilla on kuitenkin tiettyjä ydinperiaatteita, kuten talous- ja sosiaalipolitiikkojen toisiinsa kietoutuneisuus, hyväksyntä talous-, sosiaali- ja hyvinvointipolitiikkojen koordinoimiselle talouskasvun edistämiseksi ja työllisyyden kehittämiseksi, valtion hyväksymät minimityöehdot sekä hyväksyntä työvoiman kollektiiviselle edustukselle. Tällainen sosiaalinen ulottuvuus täydentää Euroopan taloudellista integraatiota ja suojelee Euroopan sosiaalista mallia laajentamalla sen ydinperiaatteet kansainväliselle tasolle mallin kansallisten varianttien suojelemiseksi. Tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoista on Schroederin & Weinertin (2004, 199–200) maininta siitä, miten näkemykset Euroopan sosiaalisesta mallista vaihtelevat myös Euroopan unionin komission ja ammattijärjestöjen välillä. Komissiolle malli tarkoittaa ihmiskasvojen antamista Euroopan integraatiolle jota entistä enemmän ajetaan kilpailukyvyn nimissä, kun taas ammattijärjestöjen mielestä mallin pitäisi olla keino puolustaa ja laajentaa sosiaalista suojelua², joka on uhattuna kansallisella tasolla.

Euroopan sosiaalinen malli on siis vaihteleva käsite, mutta myös sen tulevaisuus on kyseenalaistettu. Waddington (2005, 518–519) on koonnut ammattijärjestöjen toiminnan näkökulmasta kolme haastetta, jotka uhkaavat sitä. Ensiksi taloudellinen globalisaatio uhkaa mallin kansallisia variantteja. Kansallisvaltioiden poliittinen ja taloudellinen liikkumavara on heikentynyt sitä mukaa, kun kaupan vapauttaminen on edennyt, kansainväliset yritysfuusiot ovat lisääntyneet ja ulkomaiset investoinnit ovat yleistyneet. Toinen haaste on uusliberaalien poliitikkojen ja ekonomistien esittämät yksityistämiskaavat ja puheet markkinoiden vapauttamisesta. Näitä tukevat yhdysvaltalaisista järjestelmää ylivoimaisena pitävät työnantajat, jotka vaativat työmarkkinoiden jäykkyyksiä poistettavaksi sekä yritysten veroja ja muita maksuja alemmiksi. Kolmantena haasteena on työntekijöiden vaatimukset työehtosopimusneuvottelujen hajauttamiseksi, mikä heikentää taloudellista koordinaatiota.

² Sosiaalisen suojelun kuvaus liitteessä 1.

Waddington (emt.) kuitenkin muistuttaa, että nämä haasteet ovat sinällään ehdollisia. Kansainvälistyminen saattaa itse asiassa parantaa yksittäisen kansallisvaltion asemaa, ja Euroopan unioni saattaa toimia alueellisena esteenä liialliselle sääntelyn vapauttamiselle, jolloin Euroopassa ei mentäisi niin pitkälle kuin Yhdysvalloissa. Saarikin (2004, 247–248) mainitsee, ettei taloudellisen globalisaation negatiivisista vaikutuksista sosiaalipolitiikkoihin ole löytynyt tukea tutkimuksissa, vaan globalisaation aiheuttama epävarmuus pikemminkin lisää sosiaaliturvan kysyntää. On kuitenkin muistettava, etteivät pelot välttämättä vastaa todellisuutta. Näin ollen edellä mainituista seikoista huolimatta ammattijärjestöt ovat ajautuneet puolustuskanalle, sillä heidän mielestään haasteet todellakin uhkaavat Euroopan sosiaalista mallia.

Unionin päättäjien näkökulmasta mallin haasteet ovat toisenlaisia, ja niihin onkin ruvettu etsimään vastausta. 1990-luvulta lähtien Euroopan unionin komissio sekä jäsenmaat ovat olleet samaa mieltä siitä, että sosiaaliturvaa pitää uudistaa vastaamaan paremmin yhteisiä haasteita, kuten väestön ikääntymistä sekä talouden, työmarkkinoiden ja perherakenteiden muutosta. Euroopan sosiaalisen mallin uudistaminen nostettiin keskeiseksi tavoitteeksi Lissabonin strategiassa, joka käynnistettiin vuoden 2000 keväällä. (Laitinen-Kuikka 2005, 304–305.) Strategian tavoitteena on lyhyesti sanottuna tehdä Euroopan unionista kymmenessä vuodessa maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietotalous, jossa huomioidaan myös sosiaalinen yhteenkuuluvuus. Strategiassa tunnustetaan talous-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikkojen samanarvoisuus ja vuorovaikutus päämäärän saavuttamiseksi. Sosiaalipolitiikan kannalta huomattavaa siis on strategian tavoite nykyaikaistaa sekä vahvistaa Euroopan sosiaalista mallia; sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lähteenä prosessissa korostetaan työllisyyspolitiikkaa. (Saari 2002, 15–20; 2003, 196–205.)

Strategiaa kohtaan on kuitenkin esitetty kritiikkiä. Saari (2003, 199) huomauttaa siitä, että strategian tavoitteeksi on asetettu menestyminen markkinoilla, vaikka sen pitäisi pikemminkin olla väline hyvinvoinnin saavuttamiseksi eikä suinkaan itseisarvo. Samansuuntaista kritiikkiä esittävät myös Palola & Särkelä (2006, 36–44), joiden mukaan Lissabonin strategian myötä eurooppalaista hyvinvointiajattelua alettiin sovittaa talouden vaatimuksiin, jolloin sosiaalinen hylättiin omana alueenaan ja liitettiin talouspolitiikkaan. Lissabonin strategiaa uudistettiin heikon edistyksen takia vuonna 2005, jolloin sen painotus siirtyi entisestään talouskasvuun sekä työllistymisen esteiden poistoon. Palola & Särkelä pelkäävätkin, että uudistuslinjausten myötä sosiaalipolitiikan asema sekä

sosiaalipolitiikan tavoitteiden itseisarvo uhkaa kutistua entisestään Euroopan unionin agendalla. Myös Vos (2005) kyseenalaistaa uudistetun Lissabonin strategian, ja sanoo sen tuovan houkutuksia lähentää Eurooppaa amerikkalaisen hyvinvointimallin suuntaan. Kari, Kattelus & Saari (2008, 145–163) eivät ole niin pessimistisiä, vaan näkevät Lissabonin strategian myöhemmissä uudistuksissa ja täsmennyksissä myös ”sosiaalisempia” piirteitä. Minkälainen kehitys sitten todellisuudessa on, jää nähtäväksi kaukaisempaan tulevaisuuteen.

Onko Lissabonin strategia ja Euroopan unionin toiminta todella uhka Euroopan sosiaaliselle mallille, ei ehkä ole niin tärkeää kuin se mitä siitä kuvitellaan tai millaisena se koetaan. Waddingtonin (2005, 519) mielestä Lissabonin strategiaan kuuluva kilpailukyvyyn tavoittelu markkinoita vapauttamalla luo paineita työaikojen pidentämiseen, työnantajien eläkemaksujen alentamiseen, palveluiden yksityistämiseen ja julkisten palvelujen käyttömaksujen lisääntymiseen. Vaikka nämä Waddingtonin mukaan ovatkin sinällään jäsenmaiden tasolta nousevia ratkaisuja eikä niinkään Euroopan unionin määräämiä, niin niitä kuitenkin toteutetaan ministerineuvoston päätöksillä. Etenkin ammattijärjestöjen jäsenistö yhdistävää nämä politiikkojen tuotokset ”Eurooppalaiseen projektiin”, mikä tahtoo vieraannuttaa heitä Euroopan integraatiosta.

Miksi taloudelliset seikat sitten dominoivat Euroopan unionissa? Yhtenä selityksenä on käytetty eroja unionin politiikkalohkojen toimivalloissa. Toimivalta on vahvin kauppapolitiikassa, ja sen jälkeen tulevat järjestyksessä talous-, ympäristö-, työllisyys-, ja sosiaalipolitiikat. Nämä toimivaltaerot johtavat niin sanottuihin epäsymmetrisiin vaikutussuhteisiin, jolloin vahvemman toimivallan omaavat lohkot voivat muokata heikompia lohkoja omien intressiensä näkökulmasta. (Saari 2004, 162). Tässä kohdassa kannattaa kuitenkin huomata, ettei Euroopan unionissakaan ole täysin unohdettu sosiaalipoliittisia asioita. Esimerkiksi komission 23 pääosastosta yksi on keskittynyt sosiaali- ja työllisyysasioihin, ja johon muun muassa ammattijärjestöillä on läheinen suhde. Kaikki pääosastot eivät kuitenkaan ole yhtä tärkeitä, ja sosiaali- ja työllisyysasioiden pääosaston vaikutusvalta on alisteinen markkinakeskeisemmille osastoille, mikä onkin hyvä esimerkki epäsymmetrisistä verkostovaikutuksista. Muun muassa kilpailun sekä talous- ja raha-asioiden pääosastot ovat tärkeämpiä, ja yhdessä sisämarkkinoiden ja kaupan pääosastojen kanssa ne muodostavat komission ”kovan ytimen” joka ajaa uusliberalistista agendaa Euroopan keskuspankin kanssa ja johon sosiaali- ja työllisyysasioiden

pääosastolla on hyvin vähän vaikutusvaltaa. (Palier 2004, 10–11; Hyman 2005, 16–17; Bieler 2005, 468–469).

Lisäksi myös Euroopan unionin rakenne vaikuttaa siihen, millaisiin asioihin se pystyy tehokkaasti vaikuttamaan. Saaren (2003, 75–76) mukaan unionin institutionaalinen rakenne soveltuu paremmin markkinoihin sopeutuvaan kuin niitä korjaavaan sosiaalipoliittiseen toimintaan, eli on helpompaa saavuttaa yksimielisyys sisämarkkinoiden avulla tapahtuvasta resurssien jaosta tai kohdentamisesta kuin jos samaan pyrittäisiin EU-politiikkojen kautta. Lisäksi pitää huomioida Euroopan sosiaalisen mallin monet erilaiset kansalliset versiot, mikä osaltaan vaikeuttaa tehokasta unionitason päätöksentekoa sosiaalipoliittikan osalta (Scharpf 2002). Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö Euroopan unionilla ole vaikutusta eri maiden sosiaalipoliittikkoihin tai etteikö se pyri vaikuttamaan niihin edes jollain tapaa. Palierin (2004, 7–8) mukaan eurooppalaiset tahot ovat Luxemburgissa 1997 käynnistetyn työllisyysstrategian³ myötä pyrkineet vaikuttamaan hyvinvointipoliitikoissa ideoihin, visioihin, käsitteisiin ja toimintanormeihin eivätkä niinkään pyrkineet instituutioiden tai lainsäädännön harmonisointiin.

On myös muistettava epäsuorat vaikutukset sosiaalipoliittikkaan Euroopan unionin talouspolitiikkojen kautta. Taloudellisen integraation eteneminen on heikentänyt jäsenvaltioiden mahdollisuuksia itse määriteltyjen yhteiskuntapoliittisten tavoitteiden toteuttamiseen. Kansalliset rahapolitiikat ovat korvautuneet Euroopan keskuspankin toiminnoilla, vakaus- ja kasvusopimus⁴ on ehdollistanut Emu-maiden talouspolitiikkoja asettamalla budjettirajoituksia, markkinoiden vapauttaminen on poistanut mahdollisuuden valtio-omisteisten yritysten käyttämiseksi työllisyyden takaajana ja kilpailupoliittikat ovat estäneet julkisten hankintojen sekä valtion tuen yritysten avustamisessa. Monien työvoiman kysynnän kasvattamiseen tarkoitettujen keinojen käyttö on siis hyvin estetty, ja jäsenvaltioiden vapaassa käytössä on enää tarjontapuolen strategioita, kuten verojen alentaminen, entistä pidemmälle menevä sääntelyn purku sekä työehtojen joustavoittaminen. Tällaisessa tilanteessa hallitusten on vaikea hyväksyä sosiaalimenojen kasvattamista tai edes niiden ylläpitämistä nykymuodossaan, joten ne ovat alkaneet myöntämään että hyvinvointivaltioiden pitää tulla yhteensopiviksi kansainvälisen kilpailun kanssa. (Scharpf 2002, 648–649; Palier 2004.)

³ Työllisyysstrategian kuvaus liitteessä 1.

⁴ Katso kuvaus liitteessä 1.

Palier (2004, 13) kuitenkin muistuttaa, etteivät eurooppalaiset sosiaalipolitiikat aina ole menossa alamäkeen. Jäsenmaiden sekä ”sosiaalisesti suuntautuneiden toimijoiden” puolustusreaktiot ovat onnistuneet siirtämään tasapainoa myös kohti sosiaalisempaa Eurooppaa unionin päätöksenteossa. Hän mainitsee siitä (emt, 11) , että joitakin komission ja keskuspankin ehdotuksia on pidetty jopa liian rajuina eurooppalaiselle perinteelle. Lisäksi aina kun ministerineuvosto hyväksyy jonkin sosiaali- tai työllisyyspolitiikkaan liittyvän asian, niin se pohjautuu hyvin monitulkintaiseen kompromissiin taloudellisen ja sosiaalisen orientaation välillä. Tämä on sitten tuottanut sellaisia termejä kuin flexicurity eli joustoturva, ja vaatimuksia esimerkiksi korkealaatuisista ja helppopääsyisistä terveydenhoitojärjestelmistä, jotka kuitenkin olisivat taloudellisesti toteuttamiskelpoisia. Sosiaalisen Euroopan tulevaisuuden kannalta sopii vain toivoa, että tällainen tasapainottaminen jatkuu, ja että se tuottaa muutakin kuin monella tavalla tulkittavia iskulauseita.

2.2 Työmarkkinaosapuolien toiminta Euroopan unionissa

Työnantajien ja –tekijöiden välisiä työmarkkinasuhteita voidaan säädellä kolmella tavalla. Ensimmäinen on lainsäädäntö tai muu valtion väliintulo, ja toinen on eri osapuolien väliset neuvottelut. Nämä muodot ovat tietyllä tavalla toisiinsa kietoutuneita, osapuolien väliset neuvottelut ovat yleensä laissa määriteltyjä esimerkiksi osapuolien edustuksen osalta. Toisaalta sääntelyyn tähtäävällä lainsäädännöllä on rajoittunut vaikutus elleivät osapuolet sisäistä lainsäädäntöä neuvotteluissaan. Kolmas sääntelymuoto on epäselvempi ja vähemmän käsitelty kuin muut, nimittäin kansalaisyhteiskunnassa vaikuttavat arvot, uskomukset ja normit. Tämä kokonaisuus ei välttämättä perustu konsensukseen, vaan on enemmänkin kenttänä ideologiselle kamppailulle, jonka tulos voi auttaa muokkaamaan sekä lakia että neuvotteluita. (Hyman 2001a, 471; 2001b, 284-285.)

Talouden kansainvälistyminen on kuitenkin heikentänyt sääntelyjärjestelmiä. Kansallisten hallitusten vaikutusmahdollisuudet ovat heikentyneet, ja niiden mielenkiinto on suuntautunut joustavuuteen, sääntelyn purkuun sekä kilpailukykyyn. Samoin on käynyt työehtosopimusneuvotteluille, joissa ammattijärjestöt ovat joutuneet puolustuskannalle. Kehitys on johtanut myös Euroopan sosiaalista mallia tukevien normien ja arvojen murenemiseen. (Hyman 2001b, 289) Euroopan tasollekaan ei voi tulevaisuudessa odottaa

kehittyvän samanlaisia työmarkkinasuhteiden sääntelyjärjestelmiä kuin kansalliselle tasolle. Parasta mitä ylikansalliselta säätelyltä voi odottaa, on vähemmän sitovia ja joustavampia normeja. Tällöin tulee etenkin ammattijärjestöjen kannalta tärkeäksi se, pystyykö ylikansallinen sääntely täydentämään ja vahvistamaan työntekijöiden ja heidän järjestöjensä luomaa kollektiivista painetta kansallisella sekä yritystasolla ja se, että pystytäänkö luomaan kansainvälisiä yhteyksiä ammattijärjestöjen ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välillä luoden painostusvoimaa tätä kautta. (Hyman 2001a, 478).

Euroopan unionissa työmarkkinaosapuolien välinen sosiaalinen dialogi käynnistyi jo 50-luvulla Euroopan hiili- ja teräsyhteisössä sekä työmarkkinaosapuolten välisissä sekakomiteoissa ja joissakin tilapäisissä työryhmissä. Osapuolien yhteistyö sai vauhtia 80-luvulla, kun silloinen EY ryhtyi hakemaan kansalaisten tukea olemassaololleen laajentamalla toimintaansa sosiaalikeskeisyyksiin. Vuonna 1985 komission puheenjohtaja Jacques Delors kutsui EAY:n sekä yksityisiä työnantajia edustaneen UNICE:n (nykyisin BusinessEurope) edustajat yhteiseen kokoukseen keskustelemaan Euroopan tulevaisuudesta. Tästä kokouksesta lähtien sosiaalisen dialogin vaikutusvalta alkoi kasvaa, vaikka alkuvaiheessaan se käsitti vain yhteisten kannanottojen ja lausuntojen antamisen. (Huttunen & Janerus 2002, 198–202; Kauppinen 2005, 288–289.)

Vuonna 1991 allekirjoitetussa Maastrichtin sopimuksessa sosiaalinen dialogi sai institutionaalisen aseman. Sopimuksen artikla 118b:n mukaan komissio pyrkii edistämään työmarkkinaosapuolten välistä vuoropuhelua, ja mikäli osapuolet pääsevät yhteisymmärrykseen jostain sosiaalipoliittisesta uudistuksesta, neuvoston on hyväksyttävä sopimus muuttumattomana. Amsterdamin sopimuksessa (1997) järjestöjen asema vahvistui. Edellä mainittujen sopimusten mukaan komission on ennen sosiaalialaan kuuluvan lainsäädäntöaloitteen antamista konsultoitava työmarkkinaosapuolia jopa kahteen otteeseen. Lisäksi järjestöt voivat myös keskenään solmia Eurooppa-työehtosopimuksia, jotka järjestöt vievät omia kanavia pitkin kansallisiin työehtosopimusjärjestelmiin. Tällöin ei siis tarvita komission hyväksyntää. Työmarkkinaosapuoliin on yhteydessä myös Euroopan neuvoston työväliseen toimiva Sosiaalisen suojelun komitea, joka muun muassa koordinoi avoimen koordinaation menetelmää⁵, valmistelee Eurooppa-neuvoston

⁵ Katso kuvaus liitteestä 1.

asialistoja sosiaalisen suojelun osalta ja antaa lausuntoja talouspolitiikasta sekä Euroopan työllisyysstrategista. (Saari 2003, 52–53, 122–123; Kauppinen 2005, 289–291)

Kauppinen (2005, 292–295) listaa useita kolmikantayhteistyön ja sosiaalisen dialogin muotoja, joissa työmarkkinajärjestöt ovat mukana. Kolmikantayhteistyötä ovat muun muassa lukuisat komission asettamat komiteat, epäviralliset troikkakokoukset joissa nykyisen, edellisen ja tulevan puheenjohtajamaan valtion ja hallitusten päämiehet kokoontuvat ja joihin myös järjestöjen edustajat osallistuvat sekä vuonna 1999 perustettu makroekonominen dialogi, jossa koordinoidaan talous-, raha-, budjetti-, sekä finanssipolitiikkaa. Sosiaalista dialogia, eli vain työmarkkinajärjestöjen välisiä neuvotteluja, käydään muun muassa sosiaalidialogin komiteassa sekä 32 aloittaisessa sektorikomiteassa. Kauppinen kuitenkin muistuttaa, että vaikka näitä yhteistyömuotoja on useita, niin näitä ei kuitenkaan voi verrata varsinaiseen työehtosopimustoimintaan sillä eri maiden edustajista kootut järjestöt ovat hyvin heterogeenisiä voimiltaan ja mielipiteiltään. Järjestöjä voi siis pitää pikemminkin lobbausjärjestöinä.

Lissabonin strategian myötä myös työmarkkinaosapuolien rooli nousi uuteen asemaan. Järjestöt päätyivät vuonna 2001 pidetyssä yhteisessä kokouksessaan tukemaan vahvempaa osallistumista Lissabonin strategiaan, pyrkimyksenä siis oli vahvistaa niiden asemaa Euroopan unionin päätöksenteossa. Kesäkuussa 2002 komissio antoi tiedonannon kasvua ja työllisyyttä tukevan kolmikantakokouksen perustamisesta, jonka tavoitteena on antaa työmarkkinaosapuolille mahdollisuus osallistua Lissabonin prosessiin. Näin työmarkkinajärjestöillä on muodollinen asema kyseisessä prosessissa. Kolmikantakokous pidetään aina ennen Eurooppa-neuvoston kevään kokousta, jonka käsiteltäväksi järjestöt voivat toimittaa kannanottonsa. (Saari 2003, 279–282.)

Sosiaalisen kumppanuuden ja sosiaalisen dialogin prosessit kuuluvat Euroopan unionin sosiaalisen ulottuvuuden ytimeen. Myös komissio on sanonut sosiaalisen dialogin olevan olennainen osa eurooppalaista mallia ja tarpeellinen perusta Euroopan sosiaaliselle mallille, koska se on juurtunut Euroopan historiaan. (Schroeder & Weinert 2004, 199; Waddington 2005, 518). Asiat voi kuitenkin nähdä toisin. Sosiaalisen dialogin ongelmat eivät pelkästään piile sen heikoissa rakenteissa ja melko vähäisissä saavutuksissa, vaan etenkin siinä että se on instituutiona vieras useimmille eurooppalaisille työmarkkinasuhdejärjestelmille. Järjestelmä perustuu enemmänkin Ranskan ja Belgian

malleihin, eikä siis ole juurtunut Manner-Euroopan historiaan kuten komissio on yleistävään tyyliin sanonut. Ammattijärjestöt eivät vastustaneet tällaisen järjestelmän luomista 1980-luvulla, sillä silloin Eurooppa ei ollut kovin tärkeänä niiden agendalla. Tilanne on tästä muuttunut, ja EAY:n jäsenjärjestöjen joukosta on alkanut kuulua arvostelua sosiaalista dialogia kohtaan. (Schroeder & Weinert 2004, 201–204.)

Koska sosiaalista dialogia pidettiin pettymyksenä, ammattijärjestöt pistivät toiveensa toiseen dialogimuotoon, eli makroekonomiseen dialogiin. Tämä perustettiin edistämään eri talouspolitiikkojen koordinoimista Euroopan tasolla, tavoitteenaan saavuttaa ”ei-inflatorinen kasvudynamiikka” ja johon osallistuvat Euroopan keskuspankki, troikka, komissio, ammattijärjestöt sekä työnantajat. Ammattijärjestöt toivottivat tämän dialogin tervetulleeksi, mutta muutaman vuoden kokemusten jälkeen ammattijärjestöjen vaikutusmahdollisuudet tätä kautta osoittautuivat jopa heikommiksi kuin sosiaalisessa dialogissa. Euroopan keskuspankki toimii makroekonomisessa dialogissa hyvin dominoivasti, ja muutenkin dialogilla on loppujen lopuksi hyvin heikko rakenne, sillä se toimii oikeastaan vain eri näkemysten vaihtamiseksi EKP:n torjuessa kaikenlaisen todellisen koordinaation. Näin ollen rahapolitiikat ja markkinoiden vaatimukset ovat etusijalla ja yhteiskuntapoliittisten intressien käsittely on tehty tyhjäksi (Schroeder & Weinert 2004, 200, 204–206.)

Kaiken kaikkiaan yleistuntumaksi tulee, että EAY:n kannalta tehokkain vaikutuskeino olisi yrittää vaikuttaa Euroopan unionissa vallitseviin arvoihin ja normeihin. Tämän osalta Greenwood on kirjassaan (2003) käsitellyt eturyhmien toimintaa Euroopan unionissa. Työmarkkinaosapuolien osalta toimintaan voi lukea jo käsitellyt vaikutusmuodot sekä lobbauksen. Greenwoodin mukaan Euroopan unioni ei ole täysin ulkopuolisten intressien ajama, muttei myöskään niistä eristyksissä. Hän kuitenkin muistuttaa, että unionia ei voi pitää yhtenäisenä kokonaisuutena, vaan sen päätöksentekorakenteiden moninaisuus vaikuttaa siihen, että eri osien näkemykset asioista voivat poiketa toisistaan huomattavasti. Näin ollen unionia ei voi pelkistää esimerkiksi komissioon. Eri tahot voivat siis esittää intressejään unionin eri tahoille, ja yrittää näin vaikuttaa näiden toimintaan ja päätöksentekoon. Greenwood kuitenkin mainitsee, että laajoihin politiikka-asioihin vaikuttaa moni asia, ja että intressit vaikuttavat yleensä pienempiin yksityiskohtiin. Poliittisilla ja institutionaalisilla rajoitteilla sekä poliittisella keskustelulla on siis tärkeämpi rooli kuin ulkopuolisten intressien vaikutuksella.

Alakohtaisia lobbaajia kuitenkin löytyy huomattavasti: Greenwood (2003, 9) on laskenut 1450 Euroopan unioniin keskittynyttä intressiryhmää. Minkään osapuolen intressit eivät kuitenkaan ole dominoivassa asemassa, eli kuten Greenwood useaan otteeseen mainitsee myöskään yritysmaailman intressit eivät dominoi unionin päätöksenteossa, vaikka moni yritys tai yritysmaailman järjestö harjoittaakin unioniin suuntautunutta lobbausta. Eli vaikka jotain tietyn alan ryhmiä olisikin erittäin paljon harjoittamassa lobbausta, niin se ei kerro mitään niiden vaikutusvallasta. Unionin monitahoinen rakenne on nimittäin johtanut siihen, että intressien edustajien on helppo päästä mukaan lobbaustoimintaan, mutta samalla tämä monitahoinen rakenne tarkoittaa sitä, että niiden vaikutuskin on melko rajoittunutta.

Unionin eri tahoista komissio on riippuvainen intressiryhmistä, sillä henkilöstön vähyyden takia se tarvitsee näiltä paljon tietoa lakialoitteiden valmisteluun ja muuhun toimintaansa. Tästä syystä komissio on suosittu lobbauskohde. Myös ministerineuvosto on houkutteleva sen veto -oikeuksiensa takia. Sitä ei kuitenkaan voi pitää kovin luotettavana mahdollisten poliittisten lehmänkauppojen takia. Lisäksi on huomioitava, että ministerineuvosto toimii poliittisen prosessin loppupuolella, jolloin käsiteltävät asiat ovat jo olleet niin laajan tarkastelun ja käsittelyn alaisina, ettei ulkopuoliset intressit pysty enää kovin helposti vaikuttamaan päätöksentekoon. Myös Euroopan parlamenttiin yritetään vaikuttaa, etenkin sen komission ehdotuksia käsittelevät komiteat ovat tärkeitä lobbauskohteita. Viime aikoina etenkin yritysmaailman intressit ovat satsanneet parlamentin lobbaukseen. (Greenwood 2003.)

2.3 Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö

2.3.1 Historia ja toiminta

Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö (EAY) perustettiin vuonna 1973, jolloin Euroopan ammattiyhdistysten jäsenmäärät sekä niiden vaikutus kansallisiin talous- ja sosiaalipolitiikkoihin olivat suurimmillaan. Aiemmin ammattiyhdistysten kansainväliset liittoutumat perustuivat työntekijöiden solidaarisuuden sijasta uskonnollisiin ja ideologisiin jakolinjoihin; koska ei ollut eurooppalaista sosiaalipolitiikkaa niin yhdistyksillä ei ollut myöskään tarvetta tai pohjaa toiminnalle silloisen Euroopan Yhteisön tasolla. Näinä aikoina sosiaali- ja aluepolitiikat alkoivat kuitenkin nousta Yhteisön agendalle, jolloin

lobbaaminen Euroopan tasolla tuli ammattiyhdistyksille aiempaa tärkeämmäksi. Siltikään kansainvälinen yhteistyö ei noussut kovin korkealle kansallisten järjestöjen prioriteeteissa. Alkuun EAY pysyi heikkona kansallisten ammatillisten keskusjärjestöjen verkostona, mutta ajan myötä sen merkitys on noussut, vaikka ammattiyhdistysliikkeet ovat muuten ajautuneet vaikeuksiin. (Dølvik & Visser 2001, 11–14.)

Tällä hetkellä EAY edustaa 60 miljoonaa työntekijää, jotka kuuluvat 82 kansalliseen jäsenjärjestöön 36 Euroopan maassa. Omien sanojensa mukaan EAY:n pääasiallinen tavoite on edistää Euroopan sosiaalista mallia sekä työskennellä yhtenäisen ja rauhallisen Euroopan puolesta, jossa työntekijät ja heidän perheensä voivat nauttia täysistä ihmis- ja kansalaisoikeuksista sekä korkeasta elintasosta. Euroopan sosiaalisen mallin EAY määrittelee yhteiskuntana, jossa yhdistyy kestävä taloudellinen kasvu ja koko ajan kehittyvät elin- sekä työolot. Näihin sisältyvät muun muassa täystyöllisyys, sosiaalinen inklusio, tasavertaiset mahdollisuudet sekä avoin ja demokraattinen päätöksentekoprosessi. (Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö.)

EAY:n hallinto koostuu yleiskokouksesta (englanniksi congress), hallituksesta (executive committee) sekä ohjaavasta komiteasta (steering committee). Neljän vuoden välein pidettävä yleiskokous on korkein päätöksentekijä ja vastuussa muun muassa pitkän aikavälin strategiasta. Kokoukseen osallistuvat jäsenjärjestöjen korkeimmat edustajat, jotka luovat järjestölle nelivuotisen toimintakehyksen. Yleiskokouksessa valitaan myös hallituksen jäsenet, puheenjohtaja ja pääsihteeri. Hallitus kokoontuu neljästi vuodessa, ja se koostuu jäsenjärjestöjen edustajista suhteutettuna jäsenjärjestöjen kokoon. Hallituksen tehtäviin kuuluu muun muassa päättää sosiaaliseen dialogiin liittyvistä toimista, budjetin asettamisesta sekä EAY:n kannanotoista yleiskokouksen asettamien kehysten mukaisesti. Kahdeksan kertaa vuodessa kokoontuva ohjauskomitea on vastuussa muun muassa EAY:n hallituksen tekemien päätösten lisätoimenpiteistä. (Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö; Greenwood 2003, 172–173.)

EU-tasolla on muitakin työväestön edunvalvojia, joista EAY on kuitenkin merkittävin. Brysselissä sijaitsee kolmen kansallisen ammattiyhdistyksen toimipisteet ja lisäksi EU-tasolla toimii 14 monikansallista alakohtaista ammattiliittoa. Näistä 11 on kuitenkin EAY:n osana toimivia ja sen toimintaa täydentäviä Euroopan yhteisiä sektoriliittoja (European industry federations, EIF). Nämä ovat sinällään autonomisia, mutta kuitenkin

rakenteellisesti osana EAY:ä ja hyväksyttävä EAY:n päämäärät. EIF:t eivät ole lobbausorganisaatioita, vaan toimivat informaation antajina ja koordinaattoreina joita komissio voi konsultoida ja joiden kanssa se voi työskennellä alakohtaisissa asioissa. EAY:n lisäksi on toinenkin monialainen ammattijärjestö, European Confederation of Independent Trade Unions (CESI), jolla on 5,5 miljoonaa pääasiassa julkiseen sektoriin kuuluvaa jäsentä. He siis kuuluvat ammattiyhdistyksiin, jotka eivät ole EAY:n jäseniä. (Greenwood 2003, 160–165)

Tutkijat ovat käsitelleet sitä, onko ammattiyhdistysten toiminnalle Euroopan tasolla ylipäättään tarvetta. Järjestöt kun kuitenkin ovat niin juurtuneita kansalliselle tasolle, että niiden resurssien kohdentaminen kansainväliseen toimintaan ei tuota niin paljon hyötyä kuin kansallisella tasolla pysyminen. Etenkin maissa, joissa työmarkkinayhteistyö on korkealla tasolla, koetaan ettei Euroopan tason toiminta tuo mitään etuja. Eri ammattiyhdistysten intressit saattavat poiketa toisistaan huomattavasti. Lisäsyitä ”kotona pysyttelemiseen” ovat muun muassa erilaiset kansantaloudelliset rakenteet, yhdistysten erilaiset organisatoriset rakenteet ja toimintakulttuurit. Tämän kaiken lisäksi yhdistysten jäsenmäärien lasku on johtanut ne turvaamaan aiemmin saavutettuja kansallisia asemiaan ja etujaan. (Martin & Ross 2001, 54; Waddington 2005, 520; Gajewska 108–109.)

Kansainväliselle ammattiyhdistysten yhteistyölle on kuitenkin tarvetta, koska talouden kansainvälistyminen heikentää niiden toimintaedellytyksiä kansallisella tasolla. Kaupan ja finanssimarkkinoiden vapauttaminen sekä monikansallisten yritysten lisääntyminen ovat asettaneet uusia rajoitteita hallituksille. Tämä on rajoittanut ammattiyhdistysten vaatimuksia muun muassa palkkojen suhteen kansallisen kilpailukyvyn ja työpaikkojen säilyttämiseksi. Euroopan kohdalla kyse ei kuitenkaan ole niinkään globalisoitumisesta vaan eurooppalaistumisesta, sillä unionin jäsenmaiden ulkomaan kaupasta 90 prosenttia käydään Euroopan rajojen sisäpuolella. Eurooppalaistumisväitettä tukee myös yhtenäismarkkinoiden sekä Euroopan talous- ja rahaliiton syntyminen, joista jälkimmäinen on tehnyt Euroopasta vähemmän haavoittuvan kansainvälisille valuuttaspekulaatioille. Koska eurooppalaiset markkinat ovat suhteellisen integroituneita, niin tällöin niitä myös pystyttäisiin suojaamaan globaaleilta haasteilta. Näin ollen Euroopan integraatioon skeptisemminkin suhtautuneet ammattiyhdistykset ovat hiljalleen alkaneet tukea Euroopan integraatiota yleensä ja yhteistyötä EU-tasolla Euroopan sosiaalisen mallin puolustamiseksi

sekä muiden etujensa ja asemiensa säilyttämiseksi. (Hyman 2001b; Scharpf 2002; Hyman 2005)

Gajewskakin (2008) sanoo, että aiemmin mainituista yhteistyön esteistä huolimatta on olemassa mahdollisuuksia ammattiyhdistysten kansainväliselle yhteistoiminnalle yhteisten tavoitteiden hyväksi. Mahdollisuudet kansalliselta tasolta tuttuihin työehtosopimusneuvotteluihin ovat monikansallisella tasolla heikot, mutta se ei Gajewskan mukaan tee mahdottomaksi muunlaista toimintaa. Hänen mukaan muuttuvat taloudelliset olosuhteet johtavat ammattiyhdistykset niiden taustoista riippumatta etsimään tiiviimmin erilaisia mahdollisuuksia poliittisen paineen luomiseksi Euroopan tasolla; kansallisten etujen ajamisen ja Euroopan tason toiminnan välillä kun ei loppujen lopuksi ole ristiriitaa.

2.3.2 Heikkouksia ja saavutuksia

Eurooppalaisten ammattiyhdistysliikkeiden toiminnalla on ollut viime aikoina vaikeuksia. Talouden kansainvälistyminen, työttömyys ja tuotantorakenteiden muutos ovat heikentäneet kansalliselle tasolle keskittyneiden liikkeiden vaikutusmahdollisuuksia. EU:n markkinadiskurssi on myös heikentänyt työväestön intressien roolia (mikä on toisaalta synnyttänyt vastavoimaksi uuden ”sosiaalisen diskurssin”). (Greenwood 2003, 149–152). Asiaa ei auta myöskään liikkeiden jäsenmäärien lasku. Waddingtonin (2005, 520) mukaan tämä on johtanut siihen, että liikkeet keskittyvät suojelemaan aiemmin saavutettua kansallista vaikutusvaltaansa, eivätkä niinkään keskity kehittämään uusia vaikutusmahdollisuuksia jotka kohtaavat nykyolosuhteitten vaatimukset. Tämä johtaa EAY:n heikentyviin mahdollisuuksiin poliittisen paineen luomiseksi jäsenistönsä kautta, mikä taas entisestään heikentää kansallisten jäsenjärjestöjen motiiveja resurssien kohdentamiseen kansainväliseen toimintaan ja EAY:lle. Ammattiyhdistysten heikentyneet vaikutusmahdollisuudet ovat yhdessä keskusta-oikeistolaisten hallitusten yleistymisen myötä johtaneet siihen, että työnantajaosapuolen harjoittama lobbaaminen ammattijärjestöjen saavutuksia ja etuja vastaan on tullut tehokkaammaksi kuin aiemmin (Waddington 2005, 524–527.)

Muitakin vaikeuksia löytyy. Martin & Ross kertovat siitä, miten EAY on kehittynyt eri tavalla kuin kansalliset ammattiyhdistysliikkeet. Ennen sosiaalisen dialogin käynnistämistä 1985 EAY oli heikko järjestö, jonka kansalliset jäsenjärjestöt kokivat melko hyödyttömänä. Tästä syystä EAY:n rahoitus jäi vähäiseksi. Komissio kuitenkin halusi

järjestön vahvemmaksi, jotta Eurooppa-tasoisia neuvotteluja karsastava UNICE saataisiin mukaan sosiaaliseen dialogiin. Komissio alkoikin rahoittaa EAY:n toimintaa ja tukemaan järjestöä muillakin tavoilla. (2001, 65–66) Riippuvuus komission tuesta on rajoittanut EAY:n agendaa ja vaikuttanut siihen, että EAY:n näkemys Euroopan integraatiosta on ollut lähellä komission ja muiden unionin avaintoimijoiden näkemystä. Sosiaalisen kumppanuuden ylläpitäminen on johtanut myös siihen, että EAY on tukenut asioita ja suostunut sopimuksiin, joiden hyöty on ollut kyseenalaista ammattiyhdistysliikkeiden kannalta katsottuna. (Martin & Ross 2001, 74; Compston & Greenwood 2001, 156; Hyman 2005, 26.)

Taylor & Mathers (2004) ovat käsitelleet EAY:n rakenteellisia heikkouksia. Ongelmia on tuottanut jäsenjärjestöjen haluttomuus siirtää valtaansa monikansalliselle taholle, minkä myötä EAY on keskittynyt integroitumaan EU:n instituutioihin lobbausorganisaationa. Tämä instituutioihin sitoutuminen taas on vaikeuttanut itsenäisyyden säilyttämistä Euroopan komissiosta. Lisäksi EAY:n sitoutuminen sosiaaliseen kumppanuuteen on vaikeuttanut sen kehittymistä autonomiseksi liikkeeksi, jolla olisi sille tunnusomainen monikansallinen identiteetti. Nämä seikat ovat olleet vaikeuttamassa tehokkaan strategian ja vision luomista sosiaalisen Euroopan puolustamiseksi. EAY on hyväksytty institutionaalisenä kumppanina vain siinä määrin, kuin se on ollut kyvytön tai haluton esittämään haastetta EU:n uusliberalistiselle agendalle.

Lisävaikeuksia EAY:n toiminnalle on tuottanut ja tuottaa vieläkin sen jäsenjärjestöjen hajanaisuus. Dølvikin & Visserin mukaan EAY:n toiminnan pitää löytää tasapaino eurooppalaisten etujen ja hajanaisten kansallisten etujen välillä. Sosiaalinen kumppanuus ja ammattiyhdistystoiminta ovat merkinneet eri asioita eri ihmisille, minkä kirjoittajat esittävät käyttämällä esimerkkeinä Ison-Britannian, Saksan, Pohjoismaiden sekä Etelä-Euroopan maiden ammattiyhdistysliikkeiden toimintatapoja. (2001, 29–30.) Yksimielisyys löytyy sentään siitä, että taloudellista integraatiota pitää täydentää vahvalla sosiaalisella ulottuvuudella, joten Euroopan sosiaalisen mallin puolustaminen vaatii toimenpiteitä Euroopan tasolla. Sosiaalisen mallin tarkemmat määritelmät ja keinot sen puolustamiseksi ovat kuitenkin taas kiistanalaisempia, vaikkakin mallin ydinideasta on yksimielisyys. (Hyman 2005, 9–10.)

Kirjassaan Hyman mainitsee siitä, että ammattijärjestöjen tehtävä on aina ollut yhdistellä jäsentensä moninaisia etuja. Monesti tämä on johtanut yhden jäsenistön osan prioriteettien kohdistamiseen kaikille, eli solidaarisuuden luominen ei ole onnistunut. Tämä on johtanut tarpeeseen luoda uudenlaista solidaarisuutta mikä on järjestöille suuri haaste. (Hyman 1994, 112–113) Tällainen uudenlaisen solidaarisuuden luominen on haaste myös EAY:lle, etenkin kun työelämän muutokset heikentävät sen jäsenjärjestöjen toimintakykyä. Asiaa ei helpota sen moninaiset jäsenjärjestöt. Greenwoodin (2003, 166) mukaan hajanaisuuden vaikutus on kyllä ajan myötä vähentynyt, mutta silti se pysyttelee päätöksenteon taustalla.

Hajanaisuutta löytyy kuitenkin myös yksittäisten ammattijärjestöjen sisältä. Kun monien ammattijärjestöjen johtoporras tukee EU:n integraatiota täydennettynä jonkinasteisella sosiaalisella mallilla, niin niiden jäsenistö etäännyy EU:n uusliberalistisiksi nähdystä politiikoista, joita ajavat pääasiassa keskusta-oikeistolaiset hallitukset Euroopan Neuvoston kautta. Esimerkiksi Lissabonin strategian tavoitteiden saavuttamiseksi tehdyt menoleikkaukset ovat herättäneet vastustusta etenkin julkisen sektorin työntekijöiden keskuudessa Kreikassa, Irlannissa, Portugalissa ja Espanjassa. (Waddington, 2005) Tukiessaan Euroopan Integraatiota ammattijärjestöjen johtajien on siis pidettävä mielessä, että heidän jäsenensä eivät välttämättä huomaa integraation tuomia etuja jouduttuaan kokemaan sen haittapuolia. Waddington sanookin, että Euroopan integraation pitää perustua selkeään lupaukseen suojella ja laajentaa Euroopan sosiaalista mallia jotteivät jakolinjat tule liian suuriksi.

Kaikesta kritiikistä huolimatta EAY:n kohdalla on nähtävissä joitain positiivisiakin asioita. Kirjassaan Greenwood pitää Martinin & Rossin puheita EAY:n riippuvuudesta ja sitoutumisesta komissioon tarpeettoman tylynä, sillä järjestö on kuitenkin myös saavuttanut jotain (Greenwood 2003, 174). EAY:n on nähty ylläpitävän tärkeää ylikansallista koordinoitiroolia muun muassa palkkaneuvottelujen suhteen, se on ollut nostamassa työllisyysasioiden prioriteettia EU-tasolla, se on järjestänyt jäsenjärjestöjensä moninaisia ja vastakkaisiakin näkemyksiä yhtenäisiksi esityslistoiksi mobilisoiden satunnaisesti mielenosoituksia niiden tueksi sekä ollut täydentämässä yhtenäismarkkinoiden diskurssia sosiaalisen agendan asioilla. EAY:n vaikutuksesta on myös luotu eurooppalaiset yritysneuvostot (European Works Councils), eli monikansallisten yritysten ja niiden työntekijöiden vuoropuhelut. (Dølvik & Visser 2001, 40; Greenwood 2003, 170–174; Hyman 2005, 24.)

2.3.3 Mahdollisuudet

EAY:llä on kuitenkin mahdollisuuksia muuttaa toimintaansa tehokkaampaan suuntaan. Bieler (2005, 479) on tietoinen EAY:n epäedullisesta asemasta unionin instituutioissa. Hän kuitenkin nostaa yhdeksi vaikutusvallan kasvattamisen mahdollisuudeksi EAY:n yhteistyön muiden uusliberalistista taloutta vastustavien sosiaalisten liikkeiden kanssa. Näin EAY voisi hankkia voimakkaamman aseman, jota se voisi hyödyntää makroekonomisessa dialogissa sekä kasvua ja työllisyyttä koskevissa kolmikantahuippukokouksissa. Samankaltaista yhteistyön mahdollisuutta ovat käsitelleet myös Taylor & Mathers (2004) sekä Hyman (2005). Lisäksi edellä mainitut tutkijat nostavat toiseksi uudistumisen mahdollisuudeksi EAY:n jäsenjärjestöjen sisäisen dialogin ja tarkemman yhteisten tavoitteiden koordinoinnin sekä kansallisella että eurooppalaisella tasolla. Näin voidaan helpommin luoda yhtenäinen vaihtoehtoinen ohjelma eurooppalaisille työllisyys- ja sosiaalipoliittisille aloitteille.

Yhteistyötä muiden kansalaisjärjestöjen kanssa onkin tehty. Esimerkiksi vuonna 2002 perustettiin EU-tulevaisuuskonventin yhteyteen kansalaisyhteiskunnan kontaktiryhmä joka toi EAY:n yhteen ympäristö-, sosiaali-, kehitys- ja ihmisoikeusjärjestöjen kanssa. Tällöin tuli esille, miten EAY:llä ja kansalaisjärjestöillä oli yhteinen visio sosiaalisesta Euroopasta. Kontaktiryhmän muita jäseniä olivat muun muassa Amnesty International sekä kansalaisjärjestöverkostot Social Platform ja European Environmental Bureau. (Taylor & Mathers 2004, 275-276; Waddington 2005, 534.) Kuten Greenwood (2003, 158, 171) tuo esille, niin ajamalla laaja-alaisia sosiaalisia tavoitteita EAY saa enemmän kannatusta myös kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden joukosta, mikä mahdollistaa strategisten liittoutumien muodostamisen. Ammattiyhdistysliikkeet kun ovat luottaneet jäsentensä mobilisoimiseen säilyttääkseen asemansa ja luodakseen poliittista painetta (Waddington 2005, 521), niin yhteistyöllä kansalaisjärjestöjen kautta EAY pystyisi kompensoimaan jäsenjärjestöjensä vähentyntä jäsenmäärää ja hankkimaan painostusvoimaa tätä kautta.

EAY on osallistunut myös Euroopan sosiaalifoorumeiden toimintaan. Taylorin & Mathersin (2004, 280–281) mukaan EAY:n osallisuus vuoden 2002 ja 2003 foorumeihin on sinällään ollut rajoittunutta, koska se on pitänyt itseään välittäjänä liikkeiden ja poliittisten instituutioiden välillä eikä niinkään liikkeiden osana. Kuitenkin heidän mielestä jo EAY:n osallistuminen näihin foorumeihin korostaa järjestön mahdollisuuksia syventää

sen roolia uusliberalismia vastustavassa verkostossa. On pidettävä mielessä, että EAY:llä kuitenkin on virallinen asema ja vaikuttamisen mahdollisuus EU:n poliittisessa järjestelmässä (Waddington 2005, 533), joten sinällään on myös eri kansalaisjärjestöjen etu että EAY on heidän liittolaisensa.

Myös eurooppalaisten ammattiyhdistysten toiminnan muutoksesta on nähty merkkejä. Aikoinaan ammattijärjestöt loivat saavutuksensa kyseenalaistamalla vallitsevan taloudellisen ja sosiaalisen järjestyksen sekä mobilisoimalla massoja vaatimustensa tueksi. Nykyään järjestöjen toiminta on enemmänkin puolustuskannalla oloa vahinkojen rajoittamiseksi, eli ne ovat neuvotteluteitse hakeneet lievennyksiä radikaaleimpiin taloudellisiin ja sosiaalisiin uudistuksiin. Niiden toiminta sosiaalisen Euroopan puolustamiseksi on ollut enemmänkin puolustavaa kuin proaktiivista. (Hyman 2005, 28–34.) Nyt järjestöjen toiminnassa on kuitenkin nähtävillä suuntaus uusliberalismin vastustamiseen: työn ja hyvinvoinnin puolustamiseksi järjestetyt alkujaan kansalliset mobilisaatiot ovat muuttuneet Euroopan laajuisiksi. Tässä suuntauksessa ay-liikkeet ovat luoneet yhteyksiä työläisten, pätkätyöläisten ja työttömien välillä sekä ottaneet käsiteltäväkseen myös laajempia sosiaalisia asioita. (Taylor & Mathers 2002, 100–103).

Nämä jäsenjärjestötason toiminnat heijastuvat myös EAY:öön. Sekä Hyman (2005) että Taylor & Mathers (2004) näkevät hienoisia merkkejä EAY:n vähittäisestä siirtymästä nykyisestä ”consession bargaining” –mallista traditionalisempaan ”repertoire of contention” –malliin, eli myötäilystä ja lievennysten neuvottelusta nykyjärjestystä kyseenalaistavampaan suuntaan. Taylorin & Mathersin (2004) sanoin EAY on suuntautumassa sosiaalisesta kumppanuudesta kampanjoivamman sosiaalisen liikkeen suuntaan. Hyman (2005, 32) viittaa artikkelissaan Taylorin & Mathersin havaintoihin EAY:n muuttumisesta, ja pitää sitä siirtymänä moraalitalouden edistämisen suuntaan. Samalla hän mainitsee myös siitä, että vuoden 2003 johtajistonvaihdoksen myötä EAY:n viralliset kannanotot ovat muuttuneet kriittisemmiksi, mutta merkit isommasta suunnanmuutoksesta ovat kuitenkin harvassa. Kuitenkin on myönnettävä, että merkit jo pelkästään vähittäisestä muutoksesta ovat positiivinen asia.

3 Tutkimuksen toteuttaminen

3.1 Teoreettinen viitekehys

Teoreettista kehystäni ohjaa politiikkaideoiden (policy idea) yhteydessä esitettyjen paradigman ja agendan käsitteet. Valtiotieteissä ja sosiaalipoliittisessa tutkimuksessa on aiemmin keskitytty historiallisesti rakentuneiden institutionaalisten rajoitusten tai omien intressien ajamisen vaikutuksiin politikoimisessa. 1990-luvun aikana on alettu enemmän huomioida ideoiden vaikutusta politiikkaan, kuitenkin huomioiden myös edellä mainittujen seikkojen vaikutus. (Campbell 1998, 2002; Béland 2005.) Kahdesta mainitusta tutkijasta Campbell on artikkeleissaan keskittynyt ideoiden, intressien ja instituutioiden yhteisvaikutukseen, ja Béland enemmänkin ideoiden, instituutioiden ja poliittisen perimän yhteisvaikutukseen. Käsittelen ensin hyvin lyhyesti institutionalismia, sillä Euroopan unionin ja kansallisten työmarkkinajärjestelmien voi nähdä vaikuttavan myös EAY:n toimintaan.

Historiallisen institutionalismin mukaan aiemmin harjoitetut politiikat vaikuttavat byrokraattien, poliitikkojen sekä eturyhmien käyttäytymiseen politikoimisessa. Lisäksi piilevät normatiiviset rakenteet rajoittavat politiikkaideoiden joukkoa, jota poliittiset eliitit pitävät hyväksyttävänä. Lopuksi myös viralliset instituutiot vaikuttavat siihen, miten nämä eliitit siirtävät eri ideat päätöksentekoaarenoille harkittavaksi. Tässä näkökulmassa jää kuitenkin huomaamatta, että myös ideat itsessään rajoittavat politikoimista: jotta poliitikkoja hyväksyttäisiin niiden pitää sopia yhteiskunnan arvoihin ja normeihin. Tietenkin voi käydä myös niin, että eliitit ja muut toimijat voivat niin sanotusti ”myydä” politiikkaideoita, jotta toiset eliitit ja suuri yleisö hyväksyisivät ne. (Campbell 1998, 378–381; Béland 2005, 5).

Asian voi nähdä olevan näin myös EAY:n kohdalla. Sen asema Euroopan unionin institutionaalisessa rakenteessa sekä siteet Euroopan komissioon ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat yhä sen toimintaan, mutta ainakin omien sanojensa mukaan se kuitenkin yrittää lobata unionin päätöksentekijöitä sosiaalisen Euroopan puolesta. Samalla myös järjestön sisäinen rakenne vaikuttaa sen toimintaan esimerkiksi jäsenjärjestöjen hajanaisuuden kautta. Ja kuten alaluvussa 2.1 tuli ilmi, Euroopan unionin institutionaalinen rakenne on myös sellainen, että se suosii talouspainotteisia lähestymistapoja. Instituutioiden lisäksi kuitenkin myös politiikkaideat vaikuttavat politikoimisessa, ja etenkin politiikan muutosten

analysoimisessa on tärkeää suoda yhtä paljon huomiota sekä instituutioille että ideoille (Béland 2005, 2). Vaikka keskitynkin teoreettisessa viitekehysessäni ideoihin liitettyihin käsitteisiin, niin on siis pidettävä mielessä että myös instituutiot vaikuttavat EAY:n toimintaan.

Hyödynnän tutkimuksessani Bélandin (2005) esittelemää teoreettista kehikkoa politiikkaideoiden vaikutuksista. Artikkelissaan hän tarkoittaa politiikkaidealla sekä jotain tiettyä politiikkavaihtoehtoa että periaatteita ja uskomuksia joihin nämä vaihtoehdot perustuvat. Esimerkkinä politiikkavaihtoehdosta Béland mainitsee henkilökohtaiset säästötilit sosiaaliturvan järjestämisessä ja uskomusten kohdalla hän mainitsee uusliberalismin. Tarkemmin sanottuna nämä uskomukset ja periaatteet ovat poliittinen paradigma. Tällä Béland tarkoittaa ideoiden ja standardien kehikkoa, joka spesifioi politiikan maalit ja instrumentit niiden saavuttamiseksi sekä niiden ongelmien luonnetta, joihin ne on kohdistettu. Kyseessä on siis eräänlainen poliitikkojen ja byrokraattien maailmankatsomus, joka auttaa päättämään olemassa olevien ohjelmien uudistamisesta tai uusien luomisesta.

Bélandin mukaan tärkeässä roolissa ideoiden tarkastelussa on agenda, jolla tässä tapauksessa viitataan asioihin tai ongelmiin joihin kiinnitetään vakavaa huomiota kunakin hetkenä, eli asioita jotka käsitetään tärkeinä sosiaalisina tai taloudellisina ongelmina. Agendan asettamisella tarkoitetaan prosessia, jossa ajateltavissa olevien teemojen valikoimaa rajoitetaan sellaiseksi joka todellakin tulee huomion keskipisteeksi. Vaihtoehdot ovat sitten vastauksia näihin ongelmiin, ja nämä vaihtoehdot kumpuavat poliittisesta paradigmasta. Paradigmat ovat sekä vaikuttamassa politiikan agendan muodostumiseen että muodostamassa ratkaisuvaihtoehtoja hetken ongelmiin. Bélandin mukaan vaihtoehdoilla ja paradigmoilla on dialoginen luonne, eli ne ovat olemassa vain oppositiossa muihin politiikkaideoihin nähden.

Campbellin artikkeleissa erilaisista ideatyypeistä on myös esitelty ideatyyppejä, joka muistuttaa Bélandin paradigmaa. Hänen vanhemman artikkelin (1998, 384–385) mukaan paradigmat ovat toimintaa rajoittavia oletuksia, jotka vähentävät poliittisten toimijoiden hyödyllisinä pitämiä vaihtoehtoja. Nämä oletukset ovat niin sanotusti piileviä, eli toimijoiden ideat ovat suurelta osin kyseenalaistamattomia tai toisin sanottuna ”uskonnollisia periaatteita”. Myöhemmässä artikkelissaan (2005) hän jakaa paradigmat

kahtia. Kognitiivinen paradigma tarkoittaa totena pidettyjä selityksiä ja teoreettisia analyysejä, jotka määrittävät syy ja seuraus –suhteita. Nämä vaikuttavat poliittisen debatin taustalla ja rajoittavat poliitikkojen hyödyllisinä pitämien vaihtoehtojen kirjoa. Toisin sanottuna kognitiivinen paradigma on siis kaikenkattava ymmärrys siitä miten maailma toimii ja kuinka organisoida sitä.

Campbellin toinen paradigmatyyppi eli normatiivinen kehikko on samankaltainen, mutta se rajoittaa vaihtoehtoja joita poliitikot pitävät hyväksyttävänä ja legitiimeinä. Normatiiviset kehikot koostuvat totena pidetyistä oletuksista koskien arvoja, asenteita, identiteettejä ja muita kollektiivisesti jaettuja odotuksia. Normatiiviset kehikot vaikuttavat päätöksen tekoon silloin, kun ei ole vakuuttavaa todistusaineistoa siitä mikä politiikkavaihtoehto toimii parhaiten. Tämä selittää myös sen, miksi poliitikot eivät luovu vanhasta paradigmasta vaikka on selkeitä todisteita siitä, ettei se enää tarjoa parhaita ratkaisukeinoja ongelmiin. Tällöin he siis ajattelevat toimiensa hyväksyttävyyttä eivätkä niinkään tehokkuutta. Kognitiivinen paradigma taas muuttuu, mikäli kohdalle osuu ongelmia joihin vanha paradigma ei tarjoa selkeää ratkaisua.

Aikomukseni on yhdistellä Bélandin ja Campbellin käsittelemiä teorioita. EAY:n pyrkimyksen sosiaalisen Euroopan edistämiseen voi tulkita järjestön politiikkaideana. Tutkimuksessani keskeiseen rooliin nostan agendan asettamisen, eli sen mitä järjestö itse näkee tämän hetken tärkeimpinä asioina ja/tai ongelmina, eli tässä tutkimuksessa haasteina Euroopan sosiaaliselle mallille. Tarkastelun alle tulee agendan lisäksi myös EAY:n esittämät vaihtoehdot. Järjestön paradigman voi tulkita olevan muuttumassa viitaten Taylor & Mathersin (2004) näkemukseen järjestön suuntautumisesta sosiaalisesta kumppanista kampanjoivan sosiaalisen liikkeen suuntaan. Koska paradigmat ja vaihtoehdot ovat oppositiossa muihin politiikkaideoihin nähden, voi taustakirjallisuuden ja EAY:n omien sanojen perusteella kuvitella että EAY:n linjaukset olisivat oppositiossa uusliberalismiin nähden. Nämä tietenkin ovat vain ennakkohypoteeseja, joiden tarkempi pohtiminen jää myöhempään vaiheeseen.

Edellä mainitut puheet EAY:n muuttumisesta tuovat teoreettiseen tarkasteluun läsimielenkiintoa toisellakin tavalla. Campbell (2002) laskee identiteetit normatiivisiin kehikkoihin. Hänen mukaansa identiteetit ovat yksilöiden tai organisaatioiden historiallisesti rakennettuja ideoita siitä, mitä nämä yksilöt tai organisaatiot ovat muihin

nähdän. Identiteettien tutkiminen on Campbellin mukaan tärkeää, koska se auttaa paremmin ymmärtämään kuinka toimijat määrittelevät intressinsä. Kysymys siis on siitä, miten ideat ja intressit ovat vuorovaikutuksessa, eli kuinka identiteetit vaikuttavat toimijoiden intressien määrittelyyn. Tutkimalla agendan asettamista ja vaihtoehtoja voi siis saada jotain selville siitä, minkälainen paradigma / idea / identiteetti on ohjaamassa toimintaa.

Hymanin (1994, 124–127) mukaan ammattiyhdistysten identiteettejä voidaan tarkastella käyttämällä yhtenä näkökulmana niiden agendaa. Hänen mukaan agenda tarkoittaa toimintaa jolla ajetaan edustettavia intressejä sekä ammattiyhdistysten sisäisten valtaprosessien tulosta. Agenda kattaa työehtosopimusneuvotteluissa ajettavat vaatimukset sekä julkisissa kampanjoissa ja lobbauksessa ajettavat asiat. Vaikka Hymanin näkemys agendasta poikkeaa hieman Bélandista, niin ne kuitenkin käyvät yhteen sillä agendassa ajettaviin asioihin kuuluvat luonnollisesti myös tärkeinä sosiaalisina tai taloudellisina ongelmina käsitetyt asiat. Hymanin näkemys agendasta tuo tutkimukseen lisänä kuitenkin sen, että hänen mukaansa agendan muodostamisessa piilee kaksoisrajoite. Agendan on nimittäin heijastettava moninaisen jäsenjoukon intressejä mutta oltava myös realistisesti tavoiteltava työehtosopimusneuvotteluissa tai poliittisten kanavien kautta.

Taustakirjallisuuden mukaan EAY:n useat erilaiset jäsenjärjestöt vaikuttavat sen toiminnan ja identiteetin muodostumiseen. Aiemmin järjestön sekavat ja monet identiteetit ovat vaikeuttaneet yhtenäisen linjan luomista, eli yhtenäistä visiota sosiaalisesta Euroopasta on ollut vaikeata luoda. Nyt järjestö näyttäisi olevan uudistamassa toimintaansa ja muodostamassa hybridiä ylikansallista identiteettiä, joka heijastaisi sen jäsenjärjestöjen moninaisia identiteettejä sekä koordinoisi vastarintaa uusliberalistista agendaa kohtaan. (Taylor & Mathers 2004.) Tällä keinolla sillä voisi olla edes jonkinlainen mahdollisuus vaikuttaa Euroopan unionissa vallitsevien normien muodostumiseen, etenkin kun vaikutusmahdollisuudet muita keinoja käyttämällä ovat melko heikot. Aikomuksenani on siis tarkastella EAY:n agendaa ja sen esittämiä vaihtoehtoja, ja katsoa millaisen kuvan aineisto muodostaa tätä kautta järjestön identiteetistä ja sen muutoksesta.

3.2 Metodina sisällönanalyysi

Noudatan tutkimuksessa yhdysvaltalaisesta laadullisen tutkimuksen perinnettä siinä mielessä, että metodiset ratkaisuni saavat perustelunsa tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteista. Yhdysvaltalaisessa perinteessä tutkimuksen ja sen metodien uskotaan perustuvan metodologiseen kokonaisuuteen, mutta metodologisten perustojen tuntemista ja niiden vaikutusta metodisiin ratkaisuihin ja tutkimuksen käytännön toteuttamiseen pidetään toisarvoisina. Tässä perinteessä epistemologia on ohjaavana: ”*todellisuus, totuus ja maailmasta saatava tieto on jo määritelty: maailma otetaan annettuna, sellaisena kuin se on.*” (Tuomi & Sarajärvi 2002, 43–44.) Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa lisää tietoa EAY:n konkreettisista tavoitteista sosiaalisen Euroopan puolustajana, eli järjestön agendasta ja sen esittämistä vastauksista haasteisiin, ja tätä kautta muodostaa kuvaa sen identiteetistä. Tätä tavoittelen analysoimalla aineistoa sisällönanalyysin keinoin.

Sisällönanalyysillä voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti, tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Diskurssianalyysistä sisällönanalyysi poikkeaa siinä mielessä, että vaikka molemmat keskittyvät tekstien analysoimiseen niin sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä kun taas diskurssianalyysissä tutkitaan miten merkityksiä tuotetaan. Yhdysvaltalaiseen laadulliseen tutkimukseen viitaten kun tutkitaan kielen tyypillisiä piirteitä ja kieltä kommunikaation välineenä, niin sisällönanalyysissä tarkastellaan kommunikaatiota todellisuuden kuvana ja diskurssianalyysissä tarkastellaan kommunikaatiota todellisuuden rakentamisena. Eli tarkasteltavana on ensimmäisessä tapauksessa kommunikaation sisältö ja toisessa prosessi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 47–48, 105–106.)

Edellä mainittu sisällönanalyysin ja diskurssianalyysin ero tuntuu sinällään selkeältä, mutta käytännössä eroa voi olla vaikea tehdä. Esimerkiksi jos luen päätöslausemia ja tulkiten jonkin asian johon EAY kiinnittää paljon huomiota uhaksi, vaikei sen sanotakaan olevan uhka, niin olenko käyttänyt sisällönanalyysiä vaiko diskurssianalyysiä. Olenko sitten käyttänyt diskurssianalyysiä ja tarkastellut epäsuoria ilmaisuja ja muita keinoja joilla EAY muodostaa jostain asiasta uhan Euroopan sosiaaliselle mallille vaikei sitä suoraan sanokaan. Toisaalta Tuomi & Sarajärvi (2002, 148) sanovat, että sisällönanalyysiksi saattaa riittää jo uskottava kuvaus analyysin tekemisestä. Heidän mukaan sisällönanalyysi nimittäin ymmärretään kaksitasoisesti, eli toisaalta se voidaan nähdä väljänä

tulkintakehikkona jonka sisällä voi käyttää erilaisia menetelmiä, ja toisaalta se voidaan ymmärtää kolmena erilaisena toteuttamismenetelmänä.

Tällä toisella näkökulmalla katsottuna sisällönanalyysi kuten laadullinen tutkimuskin voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti / teoriasidonnaisesti tai teorialähtöisesti. Aineistolähtöisessä aineisto on pääroolissa, analyysiyksiköt valitaan aineistosta käsin eikä aikaisemmillä tiedoilla tai teorioilla pitäisi olla tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa. Teorialähtöisessä analyysissä taas teoria ja aikaisempi tieto ovat ratkaisevassa roolissa. Siinä analyysiä ohjaa aikaisemman tiedon perusteella luotu kehys ja pyrkimyksenä on useimmiten testata aikaisempaa tietoa uudessa kontekstissa. (Eskola 2001, Tuomi & Sarajärvi 2002.)

Tässä tutkimuksessa käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, jossa empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin, mutta analyysi etenee kuitenkin aineiston ehdoilla. Lisäksi teoreettiset käsitteet tuodaan esiin ilmiöstä jo tiedettynä, kun aineistolähtöisessä analyysissä ne luodaan aineistosta käsin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 116.) Taustakirjallisuuden puheet Euroopan sosiaalisen mallin haasteista ja agendan asettamisesta suuntasivat tarkasteluni juuri niihin seikkoihin, mitkä EAY nostaa haasteeksi Euroopan sosiaalisen mallin kannalta, mikä sinällään viittaa teorialähtöiseen sisällönanalyysiin. Aineisto oli kuitenkin tärkeässä roolissa siinä, mitkä haasteet nousevat esille ja aineiston kautta tulevat myös vaihtoehdot näihin haasteisiin, eli kuvaus EAY:n paradigmasta tulee enemmänkin aineistosta käsin.

Käytännössä tein analyysiä lukemalla tarkkaan päätöslauselmista, mitä EAY nostaa haasteeksi Euroopan sosiaalista mallia kohtaan. Etukäteen Euroopan sosiaalista mallia on vaikea määritellä tarkasti, sillä kuten aiemmin viittasin Hymaniin (2005, 9–10), ovat mallin tarkemmat määritelmät ja puolustuskeinot jäsenjärjestöjen keskuudessa kiistanalaisia. EAY:n kuva mallista oli siis muodostettava aineiston avulla. Uskoin että tämä ratkeaa aineiston tarkalla lukemisella ja kontekstin huomioimisella sekä lisäksi myös huomioimalla minkä sanotaan suoraan olevan haasteena/uhkana/ongelmana. Kunkin vuoden osalta sitten tarkastelin, mitkä asiat nousevat tärkeimmiksi haasteiksi ja näiden alla sitten käsittelin tarjottuja vaihtoehtoja niiden ratkaisemiseksi. Lopuksi vertailin näitä vuosia keskenään ja tarkastelin, onko tässä agendan asettamisessa ja esitetyissä vaihtoehdoissa tapahtunut muutosta. Ongelmaksi sisällönanalyysillä tehdyssä

tutkimuksessa saattaa kuitenkin nousta se, että tutkija esittelee järjestetyn aineiston tuloksina eikä kykene tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105). Pyrin suhteuttamaan aineistosta esille nousevia haasteita ja ratkaisuvaihtoehtoja taustakirjallisuuden puheisiin EAY:n luonteesta, toiminnan muutoksesta ja muuttuvasta identiteetistä.

3.3 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen kohdalla ei voi puhua samalla tavalla reliabiliteetista ja validiteetista kuten määrällisessä tutkimuksessa. Tuomi & Sarajärvi (2002, 133–135) mainitsevat, miten näitä käsitteitä on jopa ehdotettu hylättäväksi laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa. Heidän mukaansa tutkimuksen luotettavuutta kuvaavat käsitteet ovat saaneet monenlaisia tulkintoja ja käännöksiä laadullisen tutkimuksen piirissä. Lisäksi eri henkilöt painottavat tulkinnoissaan eri asioita. Tästä syystä päätin itsekkin hylätä reliabiliteetin sekä validiteetin käsitteet ja puhua tutkimukseni luotettavuudesta, jonka lähteenä toimii tämä tutkimusraportti.

Kiviniemi (2001, 68–82) pitää tutkimusraporttia tutkimuksen keskeisenä luotettavuuden osa-alueena. Hänen mukaansa laadullinen tutkimus on luonteeltaan tulkinnallista, analyysi ja tutkimusraportti ovat siis tutkijan henkilökohtainen konstruktio tutkittavasta ilmiöstä. Näin ollen laadullisessa tutkimuksessa ei siis ole löydettävissä mitään väistämättä esiin nousevaa totuutta. Tutkijan on hahmotettava mahdollisimman johdonmukainen käsitys tulkinnoistaan ja perusteista joiden pohjalta hän on tulkintansa tehnyt. Lukijalle on siis tarjottava tutkimusraportin lukijalle välineet tutkittavasta ilmiöstä tutkijalle muodostuneen käsityksen arvioimiseksi.

Tuomen & Sarajärven (2002, 135–138) mukaan tutkijan tulee antaa riittävästi tietoa tutkimuksen tekemisestä, jotta lukijat pystyvät arvioimaan sen tuloksia. Tätä varten he ovat kirjassaan antaneet listan siitä, mitä tietoja tutkimuksesta on löydyttävä. Näitä ovat: tutkimuksen kohde ja tarkoitus, tutkijan omat sitoumukset tutkijana, tiedot aineistonkeruusta, tiedot tutkimuksen tiedonantajista ja tutkijan suhde heihin, tutkimuksen kesto, tiedot aineiston analysoimisesta, tiedot tutkimuksen luotettavuudesta sekä tutkimuksen raportointi. Osaa näistä tiedoista olen jo käsitellyt tutkimukseni muissa osioissa. Tuomen & Sarajärven mainitsemaa tutkimuksen tiedonantajat –kohtaa en

huomioi siinä mielessä, että kyseinen kohta koskee enemmänkin haastattelututkimuksia. Itselläni on tutkimuskohteena julkisesti toimiva järjestö ja sen julkisesti saatavilla olevat asiakirjat, joten siinä mielessä en nähnyt tarpeelliseksi ottaa yhteyttä EAY:öön ja kertoa heille tutkimuksen tekemisestä.

3.4 Aineistona päätöslauselmat

Tutkimukseeni käytettävissä olevan aineiston muodostui EAY:n hallituksen päätöslauselmista sekä yleiskokouksen asiakirjoista, jotka löytyvät järjestön Internet-sivuilta alkaen vuodesta 1999. EAY:n yleiskokouksen asiakirjoissa esitellään järjestön toiminnan yleiset suuntaviivat. Jäsenjärjestöt käynnistävät keskustelualoitteita neljän vuoden välein järjestettävissä yleiskokouksissa. Kun sopuun on päästy ja päätöslauselma on hyväksytty se suuntaa järjestön toimintaa seuraavan nelivuotisjakson ajan. Jaksojen aikana sekä EAY:n hallitus sekä ohjauskomitea voivat tehdä päätöksiä järjestön sihteeristön kehotuksen pohjalta. Tutkimuskohteena olevat hallituksen päätöslauselmat (EAY:n käyttämä englanninkielinen termi resolutions) ovat juuri tällaisia hallitusten kokousten pohjalta muodostettuja linjauksia EAY:n toiminnalle.

Tarkasteltavana oleva aineisto löytyy EAY:n Internet -sivuilta. Vuoden 1999–2006 hallituksen päätöslauselmat ovat pdf-muodossa olevia vihkosia, jotka sisältävät hallituksen kokousten linjaukset. Vihkosten pituudet vaihtelevat 45 sivusta 216 sivuun, alkuvuosikymmenen vihkoset ovat lyhyempiä vuosien 2004 ja 2005 vihkosten ollessa parisataasivuisia. Samanlaisessa pdf -muodossa ovat myös yleiskokouksen päätökset, niidenkin pituuksissa on huomattavaa vaihtelua (1999: 28 sivua, 2003: 44 sivua, 2007: 156 sivua). Hallituksen vuoden 2007 päätöslauselmista ei ole ainakaan vielä tehty samanlaisia vihkosia, vaan kyseisen vuoden kohdalla kukin aihe on omalla Internet-sivullaan tekstinä tai pdf -tiedostona. Tällainen tutkimusaineiston helppo saatavuus tarkoittaa sitä, että aineistoa on helppo ottaa lisää mukaan analyysin edetessä, mikäli alkuperäiset suunnitelmat tuntuvat jäävän liian vajavaiseksi.

Hallituksen vuosien 1999–2003 vihkoset oli järjestetty teemoittain tyyliin ”Työllisyys”, ”Sosiaalipolitiikka” ja niin edelleen, kun taas siitä eteenpäin järjestys oli ajallinen eli päätöslauselmien sisältö eteni aikajärjestyksessä kokouksittain. Nämä teemoitellut päätöslauselmat luin aikajärjestyksessä, mikä oli mahdollista sillä teemojen alaluvuissa

mainitaan paikka ja aika milloin alaluvun asioita on käsitelty. Aikajärjestystä käyttäessä aineiston valmis teemoittelu ei vaikuta aineiston lukemiseen sekä huomioiden tekemiseen. Tietenkin olisin voinut teemoitella myöhemmät päätöslauselmat, mutta tällöin en olisi voinut olla täysin varma itse luotujen teemojen vastaavuudesta valmiisiin verrattuna. Yleiskokouksen päätöslauselmat olivat kaikki teemoittain järjestettyjä, joten niiden osalta samankaltaisia ongelmia ei ollut odotettavissa.

Päätin tarkastella EAY:n hallituksen päätöslausemia, sillä hallitus keskittyy päätöksenteossaan yksityiskohtaisempiin asioihin kuin yleiskokous, mutta kuitenkin yleiskokouksen luoman strategian mukaisesti. Tarkasteltavien vuosien osalta päätin aluksi ottaa mukaan ainakin vuodet 2000 ja 2006. Tällä aikavälillä on tapahtunut muun muassa aiemmin mainittu EAY:n johtajiston vaihdos, talouden kansainvälistyminen on kiihtynyt ja lisäksi on koettu Euroopan unionin itälaajeneminen. Tälle aikavälille osuu myös maailmatalouden taantuma⁶, mistä syystä EAY:n agendassa olisi odotettavissa ainakin jonkinlaista muutosta.

Agendan etsimisessä päätöslausemista on kuitenkin pidettävä mielessä eräs seikka. Hyman (1994, 125–126) mainitsee siitä, että varsinainen agenda muodostuu aina neuvottelujen ja ”poliittisten vaihtokauppojen” myötä, joistakin asioista on luovuttava ja joitakin ajetaan sitten tarmokkaammin. Todellista agendaa ei siis voi löytää ammattiyhdistysten virallisista asiakirjoista. Itse en pidä tätä tutkimukseni osalta niin suurena ongelmana, sillä tarkoitukseni on keskittyä EAY:n viralliseen agendaan, eli siihen mitä se saa muodostettua kokouksissaan moninaisten jäsenjärjestöjensä edustajien kesken, ja mitä se julistaa päätöslausemissaan ajavansa. Virallistakin agendaa kannattaa siis tutkia siinä mielessä, millaiseen kompromissiin järjestön jäsenet ovat päätyneet.

⁶ Lissabonin sopimus sovittiin taloudellisen nousukauden huipulla, mutta melkein heti sen jälkeen alkoi taantuma, joka heijastui työttömyyden ja talouksien alijäämien kasvuna. Lisäksi tietotalouden tuottavuusvaikutukset osoittautuivat ylimitoitetuiksi ja useat pörssiskandaalit sekä Yhdysvaltoihin vuonna 2001 kohdistuneet terrori-iskut veivät kuluttajien ja yritysten luottamusta. Nämä tekijät heikensivät monien jäsenmaiden halukkuutta ryhtyä Lissabonin strategian rakenteellisiin uudistuksiin. (Saari 2003, 285–286.)

4 Analyysi

Aloitin analyysin lukemalla valitun aineiston läpi kokonaisuudessaan. Tämän ensimmäisen läpiluvun aikana pystyin muodostamaan kokonaiskuvan siitä, mitä EAY käsittelee päätöslauselmissaan ja mitä asioita se pitää tärkeimpinä. Näin pystyin myös karsimaan aineistoa niin, että tarkasteltavaksi jäi vain Euroopan sosiaalista mallia käsittelevät asiat. Pois jäi esimerkiksi päätöslauselmat jotka käsittelevät ilmastonmuutosta, maailman kauppaa, työsuojeluasioita, työntekijöiden kuulemista ja palkkaneuvottelujen koordinoimista. Nämä tietenkin voidaan nähdä liittyvän epäsuorasti Euroopan sosiaaliseen malliin, esimerkiksi työsuojelun kohdalla, mutta jätin nämä kunnollisen analyysin ulkopuolelle käytännön syistä. Samalla huomasin, että alkuperäisiin suunnitelmiini kuulunut pelkästään kahteen vuoteen keskittyvä analyysi jää ehkä liian vajanaiseksi, joten päätin ottaa tarkasteluun mukaan myös vuoden 2003. Sinä vuonna EAY:llä oli vielä sama hallitus kuin vuonna 2000, joten tarkastelussa näkee mahdollisen muutoksen saman hallituksen osalta.

Kunnolliseen analyysiin mukaan tuli asiat, jotka koskivat esimerkiksi sosiaaliturvaa, sosiaalisia palveluita, sosiaalietuisuuksia ja niin edelleen. Nämä kuitenkin kuuluvat sosiaalipolitiikkaan, ja Saaren (2003, 63) mukaan Euroopan sosiaalisen mallin käsite kytkeytyy Suomessa läheisesti sosiaalipolitiikkaan. Samoin tarkastelun alle tuli asioita, jotka EAY suoraan mainitsi olevan osa Euroopan sosiaalista mallia, kuten esimerkiksi yleishyödylliset palvelut⁷. Myös työllisyyspolitiikka tuli mukaan tarkasteluun. Saari (emt.) mainitsee, että ranskankielisissä maissa Euroopan sosiaalinen malli nähdään laajapohjaisemmin talous-, työllisyys-, ja sosiaalipolitiikan kattavana käsitteenä. Tällainen katsantokanta näytti olevan myös EAY:llä. Mukaan tuli myös talouspoliittisia asioita Euroopan sosiaalisen mallin rahoittamisen osalta, sillä EAY kiinnitti tähänkin asiaan paljon huomiota. Voi siis sanoa, että tarkasteluun oli vaikuttamassa sekä aineisto että Saaren mainitsevat seikat Euroopan sosiaalisesta mallista.

Itse analyysi eteni niin, että kunkin vuoden päätöslauselmien osalta yliviväsin eri väreillä aineistosta Euroopan sosiaalista mallia kuvaavia kohtia, sitä haastavia tai uhkaavia asioita sekä vastauksia tai ratkaisuja näihin haasteisiin/uhkiin. Sen jälkeen muodostin synteessin Euroopan sosiaalisesta mallista, ja loppujen lopuksi teemoittelin haasteet ja vastauskeinot

⁷ Yleishyödyllisten palveluiden kuvaus liitteessä 1.

niihin. Tämä tapahtui kunkin vuoden kohdalta erikseen, joten eri vuosien teemoittelut poikkeavat toisistaan ja eri teemoissa voi olla samoja asioita eri vuosina. Tämä johtui siitä, että samoja asioita saatettiin nähdä eri vuosina eri konteksteissa. Yksittäisten vuosien osalta saattoi löytyä asioita, jotka olisivat sopineet useampaan teemaan, näiden osalta selitän miksi olen päätenyt juuri siihen ratkaisuun mihin olen päätenyt. Päätöslauselmissa tapahtunutta muutosta käsittelemän omassa alaluvussa.

Sitaattien osalta päätin esittää ne alkuperäisessä asussaan englanniksi. Vaikkei EAY:n käyttämä retoriikka ja puhetapa kuulukaan tämän tutkimuksen keskiöön, niin ajattelin että lukijat eivät pääse tekemään omia huomioitaan EAY:n luonteesta sitaattien avulla mikäli käännän ne suomeksi. Lisäksi luotin siihen että akateemisessa maailmassa osataan englantia sen verran hyvin, että sitaattien sisältö tullaan ymmärtämään vaikka ne olisivatkin englanniksi. Analyysiin otettujen vuosien alaotsikoihin otin sopivat sitaatit päätöslauselmien sisällöstä, itse haasteita käsittelevien ala-alalukujen otsikot ovat kuitenkin itse tehtyjä. Vuosia käsittelevien alalukujen alkuun kirjoitin lyhyen kuvauksen ja muita huomioita kyseisen vuoden asioista, jotka eivät välttämättä liity varsinaiseen analyysiin. Kuvauksen jälkeen tulee kuvio, johon olen tiivistänyt kyseisen vuoden tärkeimmät haasteet sekä tärkeimmät niihin esitetyt ratkaisuvaihtoehdot. Tällaisen niin sanotun johdantoluvun jälkeen esitän kyseisen vuoden päätöslauselmista luomani synteesin siitä, mitä EAY mainitsee kuuluvan Euroopan sosiaaliseen malliin. Kokonaiskuvan ”EAY:n Euroopan sosiaalisesta mallista” saa kuitenkin vain huomioimalla myös asiat, jotka EAY näkee mallia koskevinä haasteina ja niihin esittämistä ratkaisuehdotuksista.

4.1 Vuosi 2000: ”...from a Euro-dominated Europe towards social citizens’ Europe, where full employment reigns.”

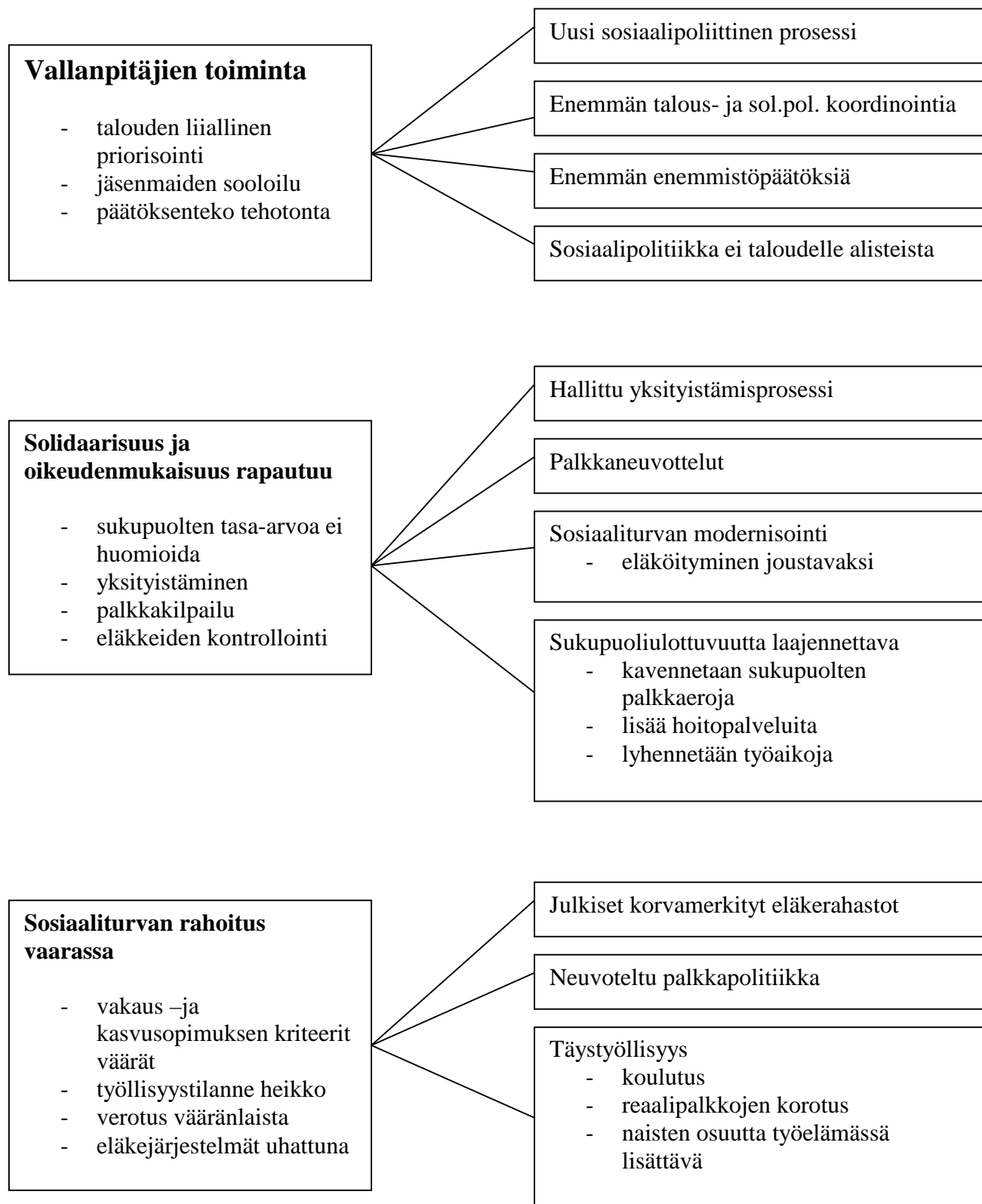
Hallituksen vuoden 2000 päätöslauselmat olivat pääasiallisesti kommentointia Euroopan unionin eri asiakirjoihin tai huippukokouksiin. Asiakirjoista EAY käsittelee muun muassa ehdotusta Euroopan unionin perusoikeuskirjaksi sekä komission tiedonantoa yhtenäisestä strategiasta sosiaalisen suojelun modernisoimiseksi. Kommentoitavana oli myös sosiaalinen agenda, jonka tavoitteena oli luoda Euroopan unionille sosiaalipolitiikka seuraavaksi viideksi vuodeksi⁸. Unionin huippukokouksista kommentoitiin muun muassa

⁸ Vos (2005, 364) mainitsee, että sosiaalisen koheesion ja solidaarisuuden edistäminen on kuulunut unionin tavoitteisiin jo Rooman sopimuksesta (1957) lähtien. Nizzan sosiaalisessa agendassa tätä edistettiin painottamalla sosiaalisen epätasa-arvon ja köyhyyden vähentämisen tarvetta. (Vos 2005, 364)

kuuluisaksi noussutta maaliskuista Lissabonin kokousta ja joulukuista Nizzan kokousta. Esimerkkejä EAY:n käsittelemistä omista asioista oli muun muassa yhteinen linjaus lapsityövoimaa vastaan. Kyseinen asia tuntuikin nousevan sellaiseksi, jonka kohdalla pystyttiin muodostamaan konkreettisimmat toimintaehdotukset ja linjaukset.

EAY:n esittämät vaatimukset ja toimintasuunnitelmat oli yleisesti ottaen kohdistettu Euroopan unionin toimijoille ja päätöksentekijöille, ja niiden sisältönä oli usein ettei tehtyjä lupauksia etenkin sosiaalipolitiikan osalta saisi unohtaa. Kovin paljoo ei puhuttu siitä, mitä EAY:n itsensä pitäisi tehdä. Muutamit poikkeukset asian suhteen koskivat kansallisten ja hallitusten lobbausta ILO:n työstandardien hyväksymisen suhteen sekä ammattiyhdistysliikkeiden välistä yhteydenpitoa koskien työeläkejärjestelmiin liittyvien hyvien käytäntöjen ja kokemusten vaihtoa. Yhteistyö kansalaisjärjestöjen kanssa mainittiin kerran, kun puhuttiin kampanjoinnista EU:n perusoikeuksien puolesta.

Erittäin paljon vaadittiin EAY:n aseman parantamista tai järjestön huomioimista Euroopan unionin päätöksenteossa, mikä tuntuu erittäin luonnolliselta vaatimukselta, mikään järjestö tuskin haluaa oman asemansa huonontamista. Ehkä hieman yllättävänä asiana pidin EAY:n erittäin positiivista suhtautumista Euroopan unionin itälaajenemiseen. EAY:n asennoituminen Euroopan integraatioon on kyllä ollut lähellä komission vastaavaa (Martin & Ross 2001, 74), eli positiivisen asenteen ei pitäisi olla yllätys, mutta silti asia pisti silmään. Tietysti asian suhteen oli esitetty varaus siitä, että ongelmia voi tulla työvoiman liikkuvuuteen tai jäsenmaiden talouskehitykseen liittyen, mutta EAY tuntui luottavan siihen että asiat tullaan hoitamaan oikein eikä ongelmia näin ollen tulisi.

Kuvio 1. Yhteenveto vuoden 2000 tärkeimmistä haasteista ja ratkaisuista.

4.1.1 Euroopan sosiaalinen malli EAY:n kannalta

Tämän vuoden päätöslauselmissa EAY painotti Euroopan sosiaalisen mallin osalta solidaarisuutta, mikä tulee hyvin esille itälaajenemista koskevassa kommentissa:

“Over and above the differences in Member States’ social protection systems, they enshrine a string of shared principles which are part and parcel of the European social model. The essential principle is that of solidarity as well as the participation of the Social Partners in the setting up and running of such systems. The principles of the welfare state underpin the European social model and so must be considered as building blocks of the process of change in the applicant countries.” (EAY2000, 87–88.)

Eli vaikka jäsenvaltioiden malleissa on eroja, niin solidaarisuus on kaiken sydämessä, kuten myös sosiaalisten kumppaneiden osallistuminen järjestelmien pyörittämisessä. Solidaarisuus näkyi myös muun muassa vaatimuksissa tasa-arvosta miesten ja naisten välillä, sukupolvien sisäistä ja välistä solidaarisuutta heijastavien julkisten eläkejärjestelmien painottamisessa, vaatimuksista siitä että oikeus terveydenhoitoon kuuluu kaikille (mistä syystä julkisia terveydenhoitojärjestelmiä pitää kehittää ja vahvistaa) sekä identtisissä oikeuksissa myös EU:n ulkopuolelta tuleville sekä osa-aika- ja pätkätyöläisille. Lisäksi sosiaaliturvan osalta solidaarisuus on säilytettävä myös tulevaisuudessa:

“The future of social protection systems is at the heart of the European social model. The ETUC defends the primacy of solidarity to assure the quality of social protection for everyone and universality in order to guarantee minimum rights.” (EAY 2000, 10.)

EAY:n mukaan korkeatasoisen sosiaaliturvan rahoittaminen taattaisiin täystyöllisyydellä. Järjestö ei kuitenkaan kannata työtätekevien köyhien luomista eikä niin sanotun ”workfare” –valtion ajamista, vaan työtä tekemällä pitäisi saavuttaa kunniallinen elintaso. Talouskasvun ja työllisyyden pitäisi siis olla kestävä: *“...sustainable growth and employment can only be achieved by looking at both demand and supply-side factors and by ensuring that these move in general at the same rhythm.”* (EAY2000, 25). Järjestö myönsi sen, että taloudellisen ja sosiaalisen edistyksen välillä on selkeä yhteys, mutta taloutta on kuitenkin säänneltävä sosiaaliset näkökulmat huomioon ottaen.

Myös yleishyödylliset palvelut nähtiin tärkeänä osana Euroopan sosiaalista mallia. Näitä palveluita pitää kyllä modernisoida, mutta EAY:n mielestä se on tehtävä proaktiivisesti ja neuvotellen kaikkien osapuolien kanssa sekä huomioiden palveluiden periaatteet. Näihin lukeutuu muun muassa palveluiden universaalisuus, niiden laadukkuus, kohtuullinen

hinnoittelu ja työnlaadun kunnioittaminen. Komission esittämästä palveluiden modernisaatiostrategiasta mainitaan seuraavaa:

”This strategy should contribute to sustainable social development and the fight against social exclusion and to territorial and social cohesion within the context of a market social economy and the European social model. The development of services of public interest is a precondition for the realisation of the Lisbon employment strategy.” (EAY2000, 51–52.)

4.1.2 Vallanpitäjien toiminta haasteena

Yhtenä haasteena voi nähdä Euroopan unionin vallanpitäjien toiminnan. Päätöslauselmista löytyi paljon EU:n menetelmien ja virallisten tahojen arvostelua. Jäsenmaatkin saivat arvostelua osakseen etenkin sen suhteen, että EAY:n mielestä ne ajavat vain kansallisia etujaan eivätkä huomioi Euroopan yhteisiä etuja. Vaatimukseen kuuluikin enemmän yhteistä talouskoordinaatiota sekä unionitasoista sosiaalipolitiikan yhteissuunnittelua Euroopan sosiaalisen mallin puolustamiseksi ja edistämiseksi. Lisäksi tulevien jäsenmaiden osalta pelättiin, että niiden hallitukset käyttäisivät laajenemista tekosyynä sosiaaliturvajärjestelmien heikentämiselle. Tämän osalta vaadittiin sosiaalisen ulottuvuuden laittamista uudistusten prioriteetiksi ja sitä, että talouskasvun pitäisi hyödyttää myös sosiaaliturvajärjestelmiä.

Komission kielenkäyttökin sai osansa arvostelusta. Seuraavassa sitaatissa EAY arvostelee komission epäselviä vaatimuksia tuleville jäsenmaille: *“But the Commission refers to the need “to work towards the development of efficient, effective and sustainable social protection systems”, without making clear the main features of such systems”* (EAY 2000, 39–40.) Tämän suhteen EAY toivoi, että sosiaaliturvan osalta tuleville jäsenmaille annetaan muita kuin IMF:n ja Maailmanpankin antamia tavoitteita. EAY:n arvostelee komissiota myös siitä, että sillä on muutenkin tapana käsitellä sosiaalipolitiikkaa hyvin epäselvästi eri teksteissä. Myös Euroopan keskuspankki sai osansa arvostelusta sen suhteen, että sen näkemykset työmarkkinoiden toiminnasta ovat liian yksinkertaisia, ja myös sen makrotaloudellisten päätösten takia:

“To this end the EU’s macroeconomic policy must clearly aim for stronger and long-lasting growth, taking into account the core data on the EU economy and considering the need to rapidly reduce unemployment. All the more so as the recent ECB decisions - which the ETUC considers to be unjustified - risk having a damaging effect on growth.” (EAY 2000, 12.)

Päätöksentekomenetelmien osalta arvostelun kohteeksi joutui avoimen koordinaation menetelmä, jonka sisällyttämää hyvien käytäntöjen vaihtamista EAY piti tehottomana. Tästä esimerkkinä järjestö mainitsi sen, että köyhyys on EU-alueella itse asiassa yleistynyt. Järjestö ehdottikin sosiaalipolitiikan osalta uudenlaista prosessia, joka olisi samankaltainen kuin työllisyyspolitiikassa oleva Luxemburgin prosessi:

“With that in mind, it [=EAY] proposed at its last Congress, with regard to social protection, adopting an approach similar to that followed in the field of European employment policy, namely fixing guidelines at European level as regards social convergence, with a timetable for their implementation, together with a system of controls involving the social partners. It would be left to the national governments and social partners to choose the modalities for their implementation.” (EAY 2000, 36.)

Tässä prosessissa pitää olla mukana myös muut sosiaalipolitiikan kenttään kuuluvat järjestöt. Koska työllisyysprosessia on jo testattu ja koeteltu, niin EAY:n mielestä sen pohjalta on hyvä muodostaa koordinoitu strategia kaikkia sosiaalisen eksklusion muotoja vastaan. Asiaa kiirehdyttiin muistuttamalla siitä, että 65 miljoonaa eurooppalaista elää alle köyhyysrajan.

Päätöksenteon osalta arvosteltiin yksimielisyyspäätöksiä, jotka EAY:n mielestä estävät sosiaalisen ulottuvuuden kehittämisen, asia tulisi vain pahenemaan unionin laajentuessa. Ratkaisuksi esitettiin enemmistö päätös menettelyn laajentamista usealle politiikka-alalle, muun muassa sosiaalipolitiikkaan, Euroopan työllisyysstrategiaan sekä verotukseen. Enemmistö päätös menettelyn laajentaminen on osaltaan ratkaisu myös jäsenmaiden ”sooloiluun” unionin päätöksenteossa. Lisäksi tulevaan EU:n perussopimukseen vaadittiin sisällytettäväksi ammattiyhdistys- ja sosiaaliset oikeudet sekä taattava kaikille pääsy yleishyödyllisten palveluiden piiriin. Näin nämä seikat olisivat laillisella pohjalla, eikä niitä voisi sivuuttaa päätöksenteossa.

Myös sosiaalisen suojelun alistaminen muille politiikoille nähtiin uhkana:

“Although ETUC supports the need for a certain degree of coherence as regards macro-economy, employment and social protection policies, it cannot accept that social protection should be subject to the imperatives of the two other fields, which would result in a lower level of social protection.” (EAY 2000, 33.)

Järjestön mukaan tämä on vastoin Amsterdamin sopimuksen vaatimuksia koskien sosiaalisen suojelun korkeaa tasoa. Talous-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikkojen onkin

ehdottomasti oltava päätöksenteossa tasa-arvoisia. Valmisteilla olevan sosiaalisen agendankin osalta pelättiin, että se pakotetaan kohti taloudellisia aspekteja ja tuottavuuden parantamista. Agendaa arvosteltiin myös sen epäselvistä tavoitteista ja keinoista näiden tavoitteiden rahoittamiseksi. Järjestö muistuttikin, että taloustilanne sallii lisäresursseja sosiaalisten tavoitteiden ajamiseksi.

4.1.3 Solidaarisuus ja oikeudenmukaisuus rapautuu

Tämän vuoden päätöslauselmista löytyi paljon asioita, joiden EAY näki heikentävän solidaarisuutta ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Solidaarisuuden puolustamiseksi oli EAY:n mielestä tarvetta parantaa ja modernisoida sosiaaliturvajärjestelmiä, jotta niiden jatkuvuus ja rahoitus voidaan taata. Pahoittelua aiheutti se, ettei tulevan perusoikeuskirjan valmistelussa huomioitu minimitulon⁹ takaamista kaikille. Luvun johdannossa mainittu lapsityövoima ansaitsee tässä maininnan siitä, että sen käytöstä syytettiin perheiden köyhyyttä, jonka takia lapset joutuvat jättämään koulun ja hankkimaan perheelle lisätuloja töissä. Tästäkin syystä köyhyyden vähentäminen ja sosiaalisen koheesion vahvistaminen nähtiin tärkeäksi.

Myös sukupuolten heikon tasa-arvon nähtiin vaikuttavan solidaarisuuteen. Komissiota moitittiinkin siitä että sosiaalisen suojelun modernisoimisen osalta sukupuoliulottuvuus mainittiin vain vanhojen naisten köyhyyden kohdalla. EAY kyllä myönsi asian vakavuuden, mutta vaatii sukupuoliulottuvuuden huomioimista laajemmin. Järjestön mukaan työ pitää tehdä kannattavaksi myös naisille palkkaeroja kaventamalla, ja lisävaatimuksia tuli myös parempien hoivapalveluiden ja lyhennettyjen maksimityöaikaisten (48:sta 44 tuntiin) suhteen:

”It is deeply regrettable that there is nothing in the Social Agenda on quality childcare and eldercare facilities and services, as without these it will be difficult to make progress on the other objectives set in relation to equal pay and gender desegregation and access to employment for women. Neither is there a clear reference to revising the working time Directive and reducing the actual working time of full-time workers, another key mechanism to assure a better distribution of paid work and family responsibilities.” (EAY 2000, 27)

⁹ Kunnan täsmennyksiä siitä, mitä tällä minimitulolla tarkoitetaan, ei löytynyt. Päädyin kuitenkin sellaiseen käsitykseen, että erilaisia mekanismeja kuten eläkkeitä, työttömyysturvaa tai toimeentulotukea käyttämällä kaikille pitäisi taata riittävät tulot (=adequate income). Kyse ei siis ole niin sanotusta vastikkeettomasta kansalaispalkasta.

Koska terveydenhoito on EAY:n mielestä taattava kaikille, niin tietyissä maissa agendalla oleva yksityistäminen nähtiinkin huolenaiheena: *“privatising health care amounts to subjecting such care to market forces, which are synonymous with exclusion and risk selection and would create societies with different levels of social protection, thereby undermining social cohesion.”* (EAY 2000, 37.) Lisäksi muidenkin palveluiden avaaminen kilpailulle huoletti, etenkin yksityistämisen työllisyysvaikutusten ja uusien monopolien riskin takia. EAY vaati kontrolloitua palveluiden avaamista ja selkeää sääntelyä sekä vaikutusten arviointitutkimuksia, joissa kaikki osapuolet ovat mukana.

Myös jäsenmaiden välisen kilpailun työläisten palkoilla ja talouden uudelleenjärjestelyjen nähtiin heikentävän sosiaalista oikeudenmukaisuutta. EAY:n mukaan palkkaneuvottelujen koordinoinnin avulla voidaan estää palkkakilpailu, joka johtaa sosiaalisen ilmapiirin heikkenemiseen ja viivyttää sosiaalista konvergenssia. Talouden uudelleenjärjestelyjenkin kohdalla on tarvittavaa kuunnella työntekijöitä ja ay-liikkeiden edustajia. Tämä on EAY:n mielestä elintärkeää taloudelliselle ja sosiaaliselle tehokkuudelle, työläisten puolustamiseksi sekä muutosten hallitsemiseksi.

Eläkejärjestelyjen kohdalla EAY kannatti joustavuuden lisäämistä. Vanhoja työntekijöitä ei saa syrjiä, vaan heidän työuriaan pystytään pidentämään muun muassa työoloja kohentamalla, stressiä vähentämällä ja elinikäisellä oppimisella. Varhaiseläkejärjestelyt nähtiin osittain positiivisena ja osittain negatiivisena asiana:

In fact, if certain companies use early retirement systems as a means of managing their older employees - and in this case, effectively, they must be sanctioned - such systems can however be justified, i.a. in the case of physically hard work or major economic restructuring. ETUC cannot accept that, in such cases, those employees should be penalised through smaller pensions. This is a matter of equity and solidarity. (EAY2000, 39.)

4.1.4 Rahoitus on turvattava

Yksi vuoden 2000 agendalla olleista asioista oli sosiaaliturvan rahoitus. Koska EAY:n mielestä sosiaaliturva ja sosiaalinen suojele ovat tulonjakomekanismeja, niin jo pelkästään solidaarisuudenkin kannalta on hyvä että järjestelmät tulevat toimimaan tehokkaasti. Järjestö muistuttikin: *“the financial viability of social protection systems depends to a large extent on future economic growth and on the creation of jobs;”* (EAY 2000, 34). Talouskasvua EAY loisi muun muassa palkkaneuvotteluilla ja reaali-palkkojen

parantamisella, joilla saataisiin lisättyä kysyntää ja samalla jaettua paremmin talouskasvun hyödyt. Toisena talouskasvua kiihdyttävänä keinona mainittiin tutkimus- & kehitysmenojen kasvattaminen, ja myös verouudistuksilla voitaisiin saada jotain aikaiseksi: *“Tax polices must be developed which guarantee social justice, the fight against tax dumping, and better conditions for employment”* (EAY 2000, 8).

EAY näki täystyöllisyyden keinona taata sosiaalisen suojelun korkea taso. Työllisyysluvut kuitenkin ovat järjestön mukaan matalia, ja yhtenä ratkaisukeinona asiaan nähtiin koulutus. Ihmisten potentiaalia ja inhimillistä pääomaa ei siis saa heittää hukkaan, joten koulutukseen on panostettava. EAY:n mukaan tähän voisi käyttää vähentyneestä työttömyydestä koituneita säästöjä. Elinikäinen oppiminen mainittiin tärkeänä keinona saada ihmisille uusia taitoja työelämän uusiin vaatimuksiin. Täystyöllisyyden osalta nähtiin tärkeänä myös naisten osuus, heidät EAY vaatikin että naiset on saatava osa-aikaisista täysaikaisiin töihin.

Sosiaaliturvan rahoittamisen osalta huolenaiheena nähtiin kuitenkin vakaus- ja kasvusopimuksen tiukat kriteerit sekä hallitusten budjettikuri. Jäsenmaissa on EAY:n mukaan haluja vähentää verotusta, mutta samalla ei kuitenkaan huolehdita vaihtoehtoisesta tulonlähteestä sosiaalimenojen rahoittamiseksi. EAY ilmoittikin vastustavansa sosiaaliturvan heikentämiseen johtavia uudistuksia ja vaati, että sosiaalisessa agendassa vaaditaan selkeästi lisäresursseja sosiaalisten tavoitteiden täyttämiseksi. Myös muita sosiaaliturvan rahoituskeinoja on etsittävä:

“ETUC is particularly attentive to ensuring that the financial resources necessary for social protection systems, and pensions in particular, are not only maintained, including for reasons of compliance with the stability pact, but are also developed through the search for other sources of financing.” (EAY2000, 41)

Myös eläkejärjestelmien rahoitus oli huolena, eli tarkemmin sanottuna se, että jäsenmaissa saatetaan siirtyä solidaarisuuden takaavasta julkisesta ”pay-as-you-go” –mallista rahastoivaan malliin. Täydentävät ja etenkin työuriin sidonnaiset eläkejärjestelmät ovat EAY:n mielestä kyllä tärkeä osa sosiaaliturvaa, mutta ne eivät kuitenkaan saa korvata julkisia järjestelmiä. Lisäksi täydentävien työeläkejärjestelmien pitää kattaa myös osa-aikaiset työntekijät ja pätkätyöläiset. Julkisten eläkejärjestelmien tulevaisuuden

takaamiseksi EAY ehdottaa ”korvamerkittyjä” rahastoja, joita hallitukset eivät saa käyttää muihin tarkoituksiin kuin eläkkeiden maksuun.

4.2 Vuosi 2003: ”It is impossible to build a stronger EU on a weaker social pillar”

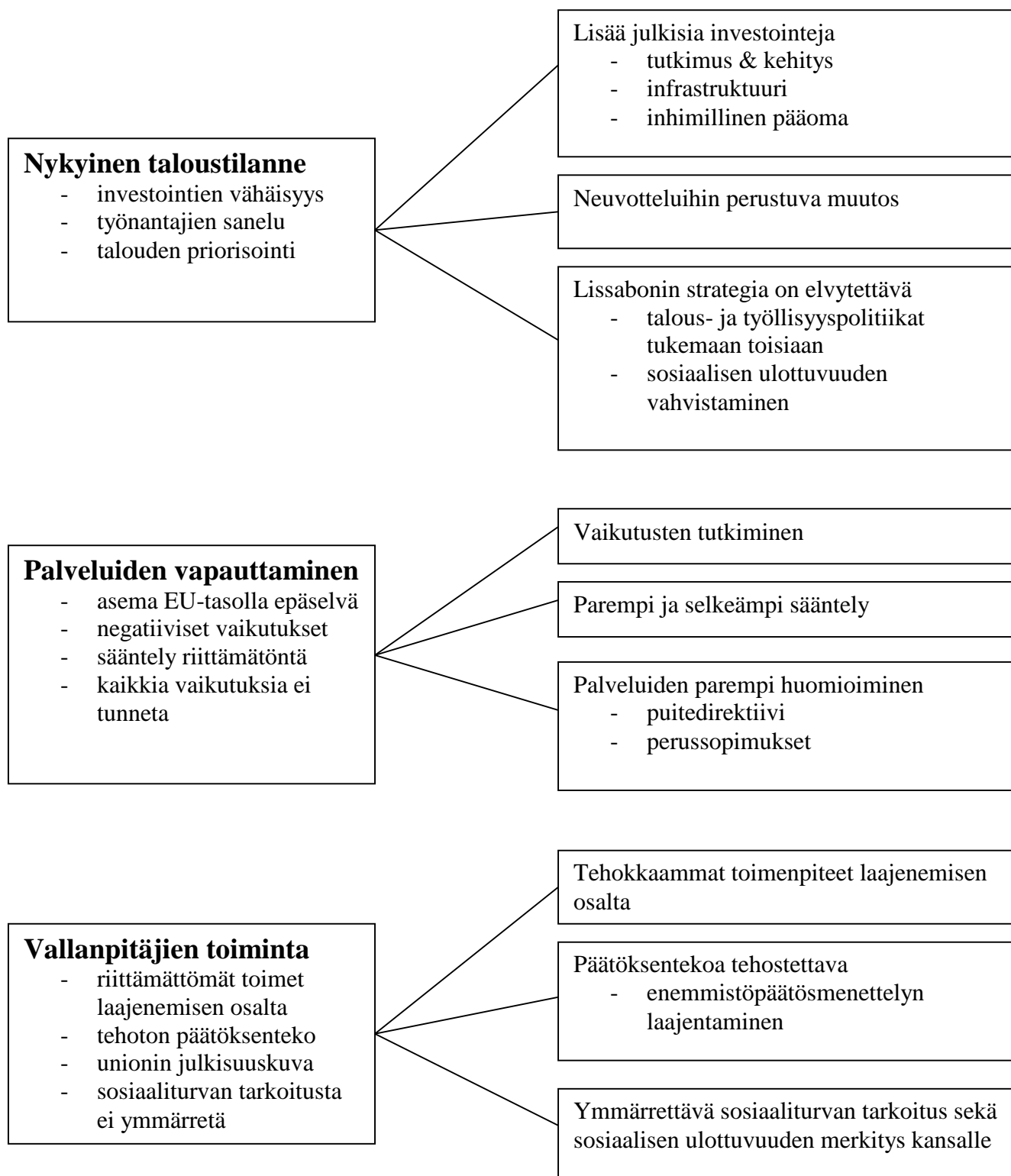
Vuoden 2003 päätöslauselmat olivat tutkituista lyhyimmät, ja sisällöltään melko mitäänsanomattomia. Tänäkin vuonna oli paljon vastaamista eri Euroopan unionin asiakirjoihin. Kommentoitavaksi pääsi muun muassa komission aiheet julkaista vihreä paperi eli keskustelualoite yleishyödyllisistä palveluista sekä Euroopan unionin teollisuuspolitiikka. Vuoden eri huippukokouksiin liittyen kommentoitiin hallitusten välistä konferenssia sekä esitettiin eri ammattijärjestöjen yhteinen julistus Porto Alegren Maailman sosiaalifoorumille ja Davosin Maailman talousfoorumille. Vuoden 2003 huono taloustilanne näkyi EAY:n vaatimuksissa muun muassa Lissabonin strategian uudelleenkäynnistämisestä. Toisena esimerkkinä tästä voi mainita lisääntyneen kilpailukyvystä puhumisen.

Voi olla, että juuri talous- ja työllisyystilanteesta johtuen Euroopan sosiaalinen malli tuntui saavan hyvin työkeskeisen painotuksen, mutta toisaalta työkeskeinen näkemys sopii yleensäkin hyvin ammattijärjestön linjaukseksi. Waddington (2005, 520) mainitsee, että kasvava työttömyys ja kansallisten ammattijärjestön puolustuskannalla olo on johtanut kysymyksiin siitä, pystyvätkö järjestöt puolustamaan työttömien etuja. Tästä syystä on merkille pantavaa, että vuoden 2003 päätöslauselmissa työttömät mainittiin vain siltä osin, ettei päättäjien pidä rankaista heitä enempää työttömyyden lisäksi vaan työttömille on tarjottava henkilökohtaista apua ja investointeja inhimilliseen pääomaan. Mainintoja työttömyyskorvauksista ei ollut, joten ilmeisesti EAY:n kanta on että paras helpotus työttömien tilanteeseen on heidän mahdollisimman nopea työllistäminen kestäväällä tavalla.

Vuoden selkeimmät linjaukset ja toimintaohjeet löytyivät EAY:n toimintasuunnitelmasta koskien maahanmuuttoa ja integraatiota sekä taistelua syrjintää ja rasismia vastaan. Kyseinen asia tietenkin on sellainen, josta on melko helppo päästä yksimielisyyteen. Jo pelkästään julkisuuskuvan kannalta on hyvä tehdä selkeitä toimintasuunnitelmia integraation puolesta ja rasismia vastaan asian ollessa erittäin ajankohtainen ja tärkeä. Ammattijärjestöjen on hyvä kiinnittää asiaan huomiota siinäkin mielessä, että niiden

kannattaa värvätä maahanmuuttajia jäsenikseen. Pelkojen maahanmuuttajia kohtaan luulisi vähenevän, mikäli he ovat mukana ay-toiminnassa. Muutenkin maahanmuuttajien tukeminen sopii EAY:n puheisiin solidaarisuudesta ja tasa-arvosta.

EAY:n kanta Euroopan unionin päätöksenteosta oli mielenkiintoinen. Hallitusten väliseen konferenssiin liittyen vaadittiin komission aseman vahvistamista unionin päätöksenteossa ja etenkin talous- ja työllisyyspolitiikkojen koordinoinnissa. Lisäksi vaadittiin yksimielisyyspäätöksien korvaamista enemmistöpäätöksillä veroasioissa ja sosiaalipolitiikassa. Tätähän on monissa jäsenmaissa vastustettu, koska niissä ei haluta Euroopan unionin jyräävän kansallisvaltioiden intressejä. Uudistus kyllä helpottaisi EAY:n lobbausmahdollisuuksia, mutta toisaalta on mietittävä miten jäsenjärjestöt suhtautuvat asiaan, sillä vero- ja sosiaaliasioiden päätöksenteon vahvistaminen Euroopan tasolla vaikeuttaa niiden vaikutusmahdollisuuksia kansallisella tasolla. Voi olla, että EAY:n vahvistunut EU-tason vaikutusmahdollisuus kompensoisi sen jäsenjärjestöjen heikentyneistä kansallisen taso mahdollisuuksia.

Kuvio 2. Yhteenveto vuodesta 2003.

4.2.1 Euroopan sosiaalinen malli EAY:n kannalta

Euroopan työllisyysstrategia nostettiin tärkeäksi Euroopan sosiaalisen mallin elementiksi, mikä näkyi vaatimuksissa kevään EU-huippukokoukselle sekä joulukuussa pidetyn EAY:n hallituksen kokouksen päätöslauselmissa. EAY:n mukaan EU-huippukokouksen pitää varmistaa, että strategia jatkossakin edustaisi Euroopan sosiaalisen mallin arvoja, eli sen pitää tasapainottaa kilpailukykyä solidaarisuudella sekä työvoiman joustavuutta heidän turvaamisella. Mallia pitäisi ottaa Euroopan menestyjistä:

“The most successful European economies clearly show the positive role played by strong labour market and social institutions, and social dialogue with an inclusive and constructive labour movement. The ETUC reaffirms its support for the European Employment Strategy as a means of reforming, with the close involvement of trade unions, European labour markets to promote the objectives of ‘more and better jobs’ and an effective and sustainable welfare state.” (EAY 2003, 51–52.)

Siitä mitä yllä olevan sitaatin tehokas ja kestävä hyvinvointivaltio tarkalleen ottaen tarkoittaa, ei kuitenkaan tarkemmin selitetty. EAY:n mielestä Euroopan sisämarkkinat voivat kuitenkin johtaa suurempaan kasvuun sekä työllisyyden ja hyvinvoinnin korkeaan tasoon, mikäli vain samalla vahvistetaan ja laajennetaan sosiaalista ulottuvuutta. Verotus ja sosiaalipolitiikka nähtiin tärkeinä vahvemman sosiaalisen Euroopan rakentamisessa, kuten myös kilpailukyky tietyin ehdoin:

“...competitiveness is indeed necessary in a globalising world and important to strengthen the European social model. However in defending and improving competitiveness, the high road building upon “high productivity, high quality of goods and services and high wages” has to be taken, and not the low road.” (EAY2003, 51.)

Tänäkin vuonna kiinnitettiin huomiota yleishyödyllisiin palveluihin, joiden sanottiin olevan Euroopan sosiaalisen mallin pääpilari ja tärkeitä mallin kehittämisessä tasa-arvoisten mahdollisuuksien sekä sosiaalisen ja alueellisen koheesion nimissä. Niiden nähtiin olevan tärkeässä roolissa myös Lissabonin strategian tavoitteiden saavuttamisessa, kuten myös tärkeä tekijä teollisuuden vaatimassa infrastruktuurissa. Tärkeiden palveluiden, joista esimerkkinä mainittiin opetus-, terveys ja vesipalvelut, on oltava universaalisesti saatavilla kaikille, eikä niitä saa jättää markkinoiden armoille.

4.2.2 Nykyinen taloustilanne on haaste

Vuoden 2003 taloustilanne muodostui yhdeksi haasteeksi Euroopan sosiaaliselle mallille, mikä näkyi selvästi päätöslauselmissa. EAY ilmoitti vastustavansa yrityksiä käyttää

tilannetta Euroopan sosiaalisen mallin purkamiseen: rakenteellisen muutoksen pitää perustua sosiaaliseen dialogiin ja neuvoteltuihin sopimuksiin eikä työnantajien saneluun. Rakenteelliseen muutokseen löytyi myös osasyllinen:

“The European Union is again facing a serious and worsening economic and social situation. Works closures and mass dismissals are becoming a daily occurrence. Structural change, partly resulting from the completion of the Single Market and the introduction of the Single Currency, is resulting in more and not less unemployment, and in social degradation and not social cohesion.” (EAY2003, 7.)

Heikko kasvu ja kasvava työttömyys johtuvat EAY:n mielestä heikosti työllisyyteen keskittyneestä makrotalouspolitiikasta, jota pitää täydentää innovatiivisella rakenne- ja teollisuuspolitiikalla. Myös sisämarkkinoiden esteitä on poistettava ja talous- sekä työllisyyspolitiikkojen suuntaviivat on muutettava toisiaan täydentäviksi ja tavoittamaan Lissabonin strategian maalit. Tämä kaikki olisi EAY:n mukaan kuitenkin tehtävä niin, ettei kilpailukyvyistä tule tavoite itsessään vaan väline sosiaalisen koheesion saavuttamisessa. Sisämarkkinat voivat siis johtaa suurempaan kasvuun, työllisyyteen ja suurempaan hyvinvointiin mikäli vain samalla laajennetaan ja vahvennetaan sosiaalista ulottuvuutta.

EAY vaati myös vakaus- ja kasvusopimuksen muuttamista niin, että se edistää eikä haittaisi kasvua rajoittamalla jäsenmaiden mahdollisuuksia investointeihin. Investointeja vaadittiin siis sekä jäsenmailta että myös Euroopan unionilta itseltään muun muassa tutkimus & kehitys -investointien muodossa. Näiden investointien osalta oikea väline on unionin oma budjetti, jonka painopistettä pitäisi siirtää pois maataloustuista. EAY siis näki Euroopan taloutena, jossa sisäinen kysyntä eikä vienti on päätekijänä. Kasvu on siis ”potkaistava käyntiin” julkisen sektorin toimesta, ja niin että se on kestävää pitkällä aikavälillä, yksityiseen sektoriin kun ei voi luottaa:

“The focus should be on investment, thereby strengthening both the demand and supply sides of the economy, and particularly on the introduction of new environmentally-friendly technologies, enhanced funding of research and development, and the completion of the enlarged EU's trans-European infrastructure networks. Despite years of high profitability, much of private industry has been letting Europe down by not investing enough. Public initiative has therefore to move to the fore.” (EAY2003, 8.)

Edellä mainittujen investointien lisäksi pitää satsata myös ihmisiin, eli elinikäiseen oppimiseen ja koulutukseen. Päätöslausemissa mainittiinkin, että julkinen satsaus koulutukseen on vähenemässä budjettikurin myötä, vaikka panostus inhimillisiin

resursseihin on tärkeää Lissabonin maalien saavuttamisessa. Myös muita keinoja, kuten esimerkiksi työntekijöiden liikkuvuuden edistäminen, mainittiin:

“The emphasis must be on positive measures of human investment, and not on sanctioning further those threatened or hit by unemployment and social exclusion. Particular attention must be devoted to mainstreaming equal rights and opportunities for women and men, to education and lifelong learning, to individualised assistance for the unemployed, to the needs of younger and older workers, to child and elderly care facilities, to improving health and safety (where failures lead to a massive loss of economic potential), and to lifting mobility obstacles especially with regard to housing and pensions.” (EAY2003, 9.)

4.2.3 Palveluiden avaaminen markkinoille huolettaa

Markkinoiden vapauttaminen (liberalisation) huolettaa EAY:ä etenkin yleishyödyllisten palvelujen osalta. Järjestö vaatikin komissiolta puitedirektiiviä yleishyödyllisille palveluille, ennen kuin vapauttamisprosessia saisi jatkaa:

“In almost all those service sectors that have been opened up to liberalisation in recent years, it has turned out that expected welfare benefits are far from having been achieved. No account whatsoever is taken of those experiences in which the opening of markets has entailed serious adverse effects. This applies above all to services of general interest which are a main pillar of the European social model. No further steps must be taken towards the liberalisation of markets until the Commission has delivered a framework directive on services of general interest.” (EAY2003, 12.)

Komission on EAY:n mielestä omaksuttava asiaan johdonmukainen lähestymistapa jo siitäkin syystä, että perussopimuksissa ei huomioida näitä palveluita kunnolla. Perussopimuksiakin on siis syytä uusia, jotta yleishyödyllisille palveluille saadaan selkeä laillinen pohja.

EAY vaati myös, että markkinakilpailun ja yleishyödyllisten palveluiden suhde on huomioitava sosiaalisen markkinatalouden vaatimusten kautta, palveluiden tarjonta kaikille on siis taattava kaikille. Euroopan unionin kilpailusääntöjen on koskettava vain neuvoston ja parlamentin¹⁰ päättämiä palvelusektoreita, ja tällöinkin on huomioitava palvelujen tavoitteet ja periaatteet. Esimerkiksi valtion tukea yleishyödyllisille palveluille ei saa nähdä kilpailua häiritsevänä tekijänä, mikäli sitä annetaan palveluiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Julkisilla viranomaisilla on tärkeä rooli palveluiden valvojina, mutta muuten EAY jätti palveluiden järjestämisestä päättämisen unionitasoa alemmille viranomaisille:

¹⁰ Katso parlamentin kuvaus liitteessä 1.

“Above all, replacing a democratic regulated public monopoly with an unregulated private monopoly must be avoided. With due regard to the principle of subsidiarity, democratically legitimised national, regional and local authorities of the Member States must remain free to determine the way in which they wish to deliver SGIs, including a return from private to public ownership of service.” (EAY2003, 28.)

Palveluiden osalta huoletti myös niiden sääntely. EAY:n mukaan työntekijät, kuluttajat sekä pk-yritykset eivät ole puutteellisen markkinoiden vapauttamisen eivätkä liiallisen sääntelyn uhreja, pikemminkin ne tulevat kärsimään ilman palkka- ja työolosuhteiden sekä laatustandardien sääntelyä. Sen pitää kuitenkin olla yksinkertaisempaa ja parempaa, jossa kaikki relevantit sosiaaliset ryhmät ovat mukana. Lisäksi on tarkasti analysoitava markkinoiden vapauttamisen vaikutuksia, etenkin kun se ei välttämättä ole johtanut odotettuihin hyvinvointietuihin. Tässä vaikutustarkastelussa pitää olla mukana myös ammatti- ja kansalaisjärjestöt, ja huomiota on kiinnitettävä taloudellisten vaikutuksien lisäksi myös sosiaaliin, työllisyys-, ja ympäristövaikutuksiin.

4.2.4 Vallanpitäjien toiminta haasteena

Tänäkin vuonna moitittiin unionin heikkoa päätöksentekokykyä. EAY esittikin seuraavaa Euroopan unionin perustuslakia suunnitelleelle hallitusten väliselle konferenssille:

“EU decision-making must become more efficient. In an EU of 25 Member States it will prove almost impossible to reach unanimous decisions. This is particularly pertinent in certain areas of taxation and social policy, which are crucial to building a stronger social Europe. It is impossible to build a stronger EU on a weaker social pillar. Therefore ETUC is calling upon the IGC to extend qualified majority voting in these areas.” (EAY 2003, 55.)

Muutenkaan päätöksentekijät eivät saa luoda kuvaa siitä, että Eurooppa olisi pelkästään kilpailua hyvinvointivaltioiden pohjille: päättäjien on luotava ja ylläpidettävä kansalaisten luottamusta siitä että he tähtäävät kansalaisten elämänlaadun parantamiseen. EAY vaatikin myös täystyöllisyyden ja sosiaalisen markkinatalouden konsepteja sisällytettäväksi EU:n tulevaan perussopimukseen, jotta nämä seikat tultaisiin huomioimaan paremmin päätöksenteossa.

Nyt EAY näki myös itälaajentumisen haasteena, tai haasteena siinä mielessä että paljoakaan ei ole tehty muun muassa henkilöiden ja palveluiden liikkuvuuden hyväksikäytön estämiseksi. Muutenkaan suunnitellut toimenpiteet eivät EAY:n mielestä

olleet tarpeeksi tavaroiden, palvelujen ja ympäristön laadun säilyttämiseksi. EAY vaati, että nykyiset ja tulevat jäsenmaat ryhtyisivät toimenpiteisiin olemassa olevan lainsäädännön vahvistamiseksi, jottei tilanne pahene. Järjestö myös mainitsi, etteivät tulevat jäsenmaat voi vahvistaa kilpailukykyään hyödyntämällä matalia palkkoja:

”Only on a foundation of high technical competence and well-qualified workforces will they be in a position to affirm their competitiveness and thereby contribute to the preservation and further development of the European social model.” (EAY 2003, 17.)

Tämän vuoden osalta laskin sosiaaliturvajärjestelmien rahoituksen kestävyuden enemmänkin vallanpitäjiin liittyväksi huoleksi, sillä EAY tuntui olevan heihin melko epäluottavainen. Heitä kehoitettiin etsimään vaihtoehtoisia ja uusia sosiaaliturvan rahoitusmuotoja, jotka keventäisivät työvoiman ja muiden tuotannon tekijöiden verotusta. Lisäksi komission pitää edelleen lisätä pyrkimyksiään taata ja kehittää sosiaaliturvajärjestelmiä etenkin terveystalouden osalta. Talouden priorisointia ei siis saa edelleenkään harrastaa:

“The sustainability of social protection systems is, against the background of demographic developments, also of central significance for the ETUC. However, their future organisation cannot result only from constraints relating to budget and internal market, but it must also take into account their goals and be a consequence of the dialogue with the social partners.” (EAY2003, 13)

4.3 Vuosi 2006: ”Social justice is a powerful force for productive change”

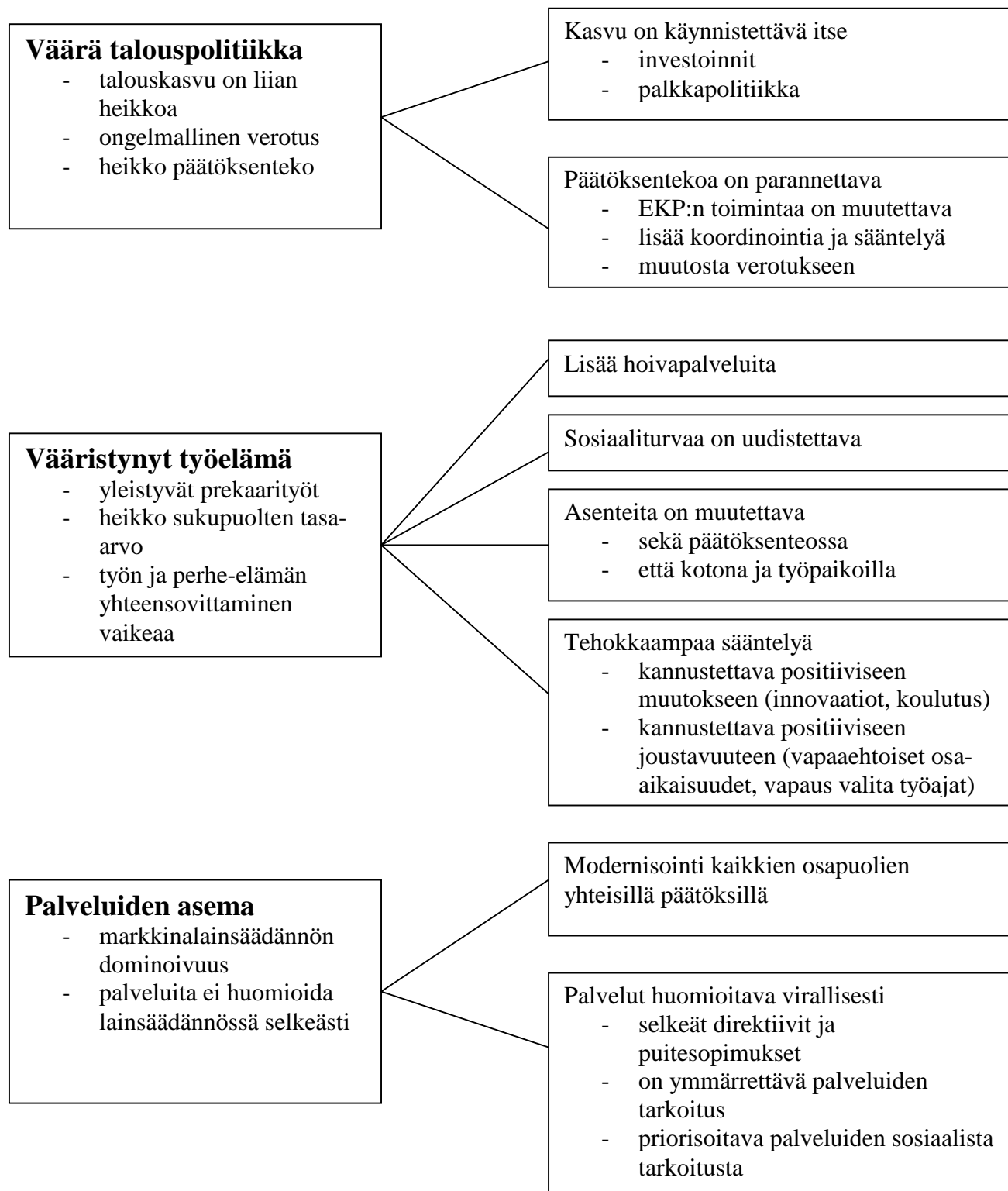
Vuoden 2006 päätöslauselmien tyyli oli selkeästi erilainen verrattuna aiempiin vuosiin. Käytössä oli enemmän korkealentoisia ilmauksia ja retorisia tehokeinoja verrattuna aiempiin vuosiin, jotka tuntuivat melko ”virkamiesmäisiltä”. Tämä todennäköisesti johtuu EAY:n vaihtuneesta hallituksesta, mikä on vaikuttanut myös päätöslauselmien pituuteen. Kun vuosien 2000–2003 päätöslauselmat olivat alle satasivuisia, niin uuden hallituksen myötä päätöslauselmat vuodesta 2004 eteenpäin ovat lähemmäs parisataasivuisia. Itse analyysin kannalta pituus ei kuitenkaan tuottanut ongelmia, sillä tämän vuoden osalta käsiteltiin paljon tutkimusongelmaan liittymättömiä asioita, kuten energiapolitiikkaa ja maailmankauppaa. Vaikka näidenkin kohdalla mainittiin niiden sosiaalinen ulottuvuus, niin en nähnyt näiden kuitenkaan liittyvän Euroopan sosiaaliseen malliin, joten jätin ne varsinaisen analyysin ulkopuolelle.

Tämänkin vuoden päätöslauselmissa kommentoitiin Euroopan unionin asiakirjoja, muttei kuitenkaan niin paljoa kuin edellisinä. Käsiteltävät asiat olivat siis enemmän EAY:n itsensä esille nostamia. Talous- ja etenkin työllisyystilanteen kohenemisen huomasi selkeästi siitä, ettei työttömyydestä puhuttu enää paljoakaan, vaan sen tilalle suureksi huolenaiheeksi oli tullut prekaarityö (precarious work). Päätöslauselmissa sen määritelmäksi tuli esille epävarma ja –vakaa sekä pienipalkkainen työ joustavilla työajoilla. Toisena suurena huolena nähtiin myös sukupuolten tasa-arvon heikko toteutuminen. Analyysiin tämä tuli mukaan sen Euroopan sosiaaliseen malliin vaikuttavien aspektien myötä.

Tämän vuoden kohdalla huomasin yhden haasteen, joka oikeastaan liittyi Euroopan sosiaaliseen mallin puuttumiseen tai heikkoon toteuttamiseen, ja ansaitsee sen takia maininnan:

“Today, too many workers perceive Europe as a threat to their jobs, working conditions and social welfare. European leaders need to be aware of this and act on it. They should send out a clear signal that Europe is not only about competition and markets but that it is also about an internal market with a social dimension”. (EAY2006, 12.)

Kaiken markkinapuheen keskellä on siis huomioitava myös sosiaalisen ulottuvuuden vahvistaminen. Unionin päättäjiä vaadittiinkin hyväksymään EAY:n kannalta mieluisa palveludirektiivi sekä vahvistamaan sisämarkkinoiden sosiaalista ulottuvuutta. Samankaltaista retoriikkaa EAY liitti myös vuokratyövoiman asemaa parantavaan direktiiviin, eli se hyväksymällä osoitettaisiin kansalaisille, ettei Eurooppa ole vain ”sosiaalista polkumyyntiä”.

Kuvio 3. Vuoden 2006 haasteet ja ratkaisuvaihtoehdot

4.3.1 Euroopan sosiaalinen malli EAY:n kannalta

Tämän vuoden päätöslauselmissa EAY halusi Euroopan unionin, jossa globalisaation hyödyt eivät rajoitu pienelle ”voittajien” joukolle. Seuraava sitaatti kuvastaa hyvin edellisvuosia mahtipontisempaa tyyliä:

“We want a Europe that shows real cooperation and strong leadership. A Europe that does not leave member states on their own to face the cut-throat competition they are creating amongst themselves. A Europe that stops the race to the bottom by establishing and enforcing a social level playing field. A Europe that rules out unfair competition that comes at the expense of wages, working conditions and social benefits. A Europe that guides and helps member states in making the right decisions.” (EAY2006, 8.)

Päätöslauselmista löytyi myös määritelmiä eri termeille. Euroopan sosiaalisen mallin nähtiin koostuvan pääasiallisesti korkealaatuisista ja –tasoisista sosiaaliturvajärjestelmistä sekä määrätietoisesta taistelusta sosiaalista eksklusiota vastaan. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus taas tarkoitti pääsyä kunnollisiin töihin, perus- ja jatkokoulutukseen sekä oikeutta korkealaatuisiin solidaarisuuteen perustuviin sosiaaliturvajärjestelmiin. Sosiaalista oikeudenmukaisuutta osoittamalla saadaan työmarkkinoiden muutos hyväksyttävämmäksi. Euroopan kehityksen päätekijöiksi mainittiin talouskasvu ja kilpailukyky, mutta ne eivät EAY:n mukaan ole itseisarvoja vaan vain keinoja luoda enemmän ja korkeatasoisempia työpaikkoja.

Sosiaaliturvan EAY näki tärkeänä siinä, ettei työttömyys johda sosiaaliseen syrjäytymiseen tai suurempaan köyhyysriskiin. Tehokkaana työllistymiskeinona nähtiin peruskoulutus ja elinikäinen oppiminen, jälkimmäinen on tärkeää etenkin uudelleenjärjestelyjen satuttamien työntekijöiden kohdalla. Sosiaalisen Euroopan ytimessä oli EAY:n mukaan työtuntien sääntely, joka turvaa työläisten terveyden ja turvallisuuden sekä mahdollistaa perheen kasvattamisen. Työelämä ei siis saa olla liian joustava, vapaaehtoisesti tehtävät osa-aika- ja pätkätyöt EAY kuitenkin hyväksyi.

Yleishyödylliset palvelut nähtiin taas osana Euroopan sosiaalista mallia. EAY:n mukaan tasapainoinen Euroopan unioni perustuu laadukkaille yleishyödyllisille palveluille, jotka hyödyttävät taloudellista, alueellista ja sosiaalista koheesiota sosiaalisen markkinatalouden kehityksessä. Palveluiden yleisiä periaatteita ovat muun muassa niiden laadukkuus, kohtuulliset hinnat ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Julkisella interventiolla on kiellettävä markkinavoimien hyväksikäyttö ja taattava pitkäaikaiset palvelut sekä

laadukkaat julkiset infrastruktuurit. Tämän vuoden päätöslauselmissa painotettiin myös palveluiden universaalisuutta:

*“...social services do not just help those people on the fringes of society or its poor members, although particular attention should be paid to the fact that these services must be of a high-quality, must be accessible to these groups and must meet their needs. Social services also aim to meet the needs and expectations of all individuals. In the ETUC's opinion, experience shows that trying to give priority to policies 'for the poor' often results in the implementation of 'poor policies'.” (EAY2006, 97.)*¹¹

4.3.2 Talouspolitiikka on vääränlaista

Tänäkin vuonna Euroopan unionin talouspolitiikan pystyi näkemään yhtenä haasteena. Seuraavan sitaatin tilanteeseen EAY näki syyllisenä talouspolitiikan, jota tehdään vakauden ja kilpailukyvyn nimissä ja jossa markkinoita ei oikaista sosiaalisella tavalla.

“... it is not just the ‘economic’ child who is suffering from low growth and failing recoveries, Europe’s social child is also in the doldrums. Poverty is on the rise. Precarious jobs that pay poverty wages, provide little or no security, give no access to training nor a prospect of moving to a better job are spreading throughout Europe. In many countries, they represent a quarter or even a third of all employment... Real wages, on average, are standing still and workers are no longer participating in the fruits of productivity increases. Many of them are being blackmailed into accepting pay cuts and working longer hours while profits are soaring and an elite ‘happy few’ are enjoying unimaginable perks.” (EAY2006, 71.)

EAY muistuttikin, että Pohjois-Eurooppa jossa keskitytään sosiaalisen Euroopan kehittämiseen menestyy taloudellisesti hyvin. Järjestön mielestä näyttää kuitenkin siltä, että vuonna 2007 kasvu heikkenee ja pysyttelee liian alhaisena. Vakaus- ja kasvusopimuksen takia tehdyt veropäätökset pitävät inflaatiota korkeana, ja samalla jäsenmaat ylläpitävät keskinäistä kilpailua palkoilla. Alenevat palkkatulot eivät näin ollen ylläpidä kotitalouksien kulutusta ja muutkin rahapolitiikat vaikeuttavat talouden kysyntätekiäjien lisäämistä. Tilannetta pahentaa Euroopan keskuspankin ajamat ainakin osittain Yhdysvalloista innoitusta saaneet rakenteelliset uudistukset, jotka vain heikentävät työläisten asemaa. EAY on kuitenkin sitä mieltä, että uudistuksia tarvitaan, mutta tietyn ehdoin:

¹¹ Rothsteinin (1998, 184–185) mukaan selektiivinen sosiaalipolitiikka todellakin on universaalia tehottomampaa, se saattaa jopa heikentää köyhempien asemaa. Lisäksi köyhien on selektiivisten keinojen avulla vaikeampi nousta köyhyydestä. EAY ei kuitenkaan mainitse universaalisten keinojen hyvinvointivaltiota legitimoivaa vaikutusta, eli sitä että kansalaisten enemmistöllä on hyvä syy kannattaa hyvinvointivaltiota mikäli sen etuudet ovat universaaleja.

“The ETUC also supports an agenda of structural reforms, provided these reforms:

- *promote upwards (instead of downwards) flexibility to keep the European economy ahead of the competition from low wage economies;*
- *are equitable. Structural change creates both winners and losers and is only acceptable if policy minimizes the number of losers while compensating those that in the end remain disadvantaged;*
- *are backed up by pro-active macro economic policies that bring the benefits of reform forward and avoid the economy from getting caught in a low confidence and low growth trap;*
- *are the subject of a real and effective social dialogue.”* (EAY2006, 73.)

Jonkinlaista palautumista näyttää kuitenkin tapahtuvan viennin kautta, mutta EAY:n mukaan ei saa luottaa siihen, että se kehittyisi vahvaksi ja kestäväksi kasvuksi. Tästä syystä on lisättävä jäsenmaiden välistä yhteistyötä ja rakennettava koordinoitu kasvualoite tavoitteenaan sisäisen kysynnän lisääminen. Investointeja tutkimukseen ja kehitykseen sekä koulutukseen ja työvoiman päivittämiseen pitää lisätä. Mikäli talouden kysyntä ei kasva, niin jäsenmaat alkavat kilpailla palkoilla ja joustavuudella toisiaan vastaan vielä pahemmin. Myös vakaus- ja kasvusopimusta sekä Euroopan keskuspankin toimintatapoja on EAY:n mielestä muutettava investointeja tukevaksi. Unionin budjetista pitää siis käyttää kolmannes Lissabonin strategian tavoitteisiin ja etenkin Euroopan työllisyysstrategiaan.

EAY:n vaatimukseen kuului myös eri talouspolitiikkojen sekä työehtosopimusneuvottelujen koordinoiminen sekä unionin että kansallisella tasolla, muun muassa makrotaloudellisen dialogin asemaa on vahvistettava¹². Päätöksenteossa ei saa antaa prioriteettia lyhyen aikavälin kilpailukyvyille, vaan on huomioitava myös pitkän aikavälin talousvaikutukset etenkin talouden sosiaalisen sääntelyn myötä. Myös huolta aiheuttaneita veropolitiikkoja pitää muuttaa:

“The ETUC is concerned about the fact that several national reform plans intend to continue a downwards spiral tax policy and are announcing further reforms of corporate taxation, ending up in even lower tax burdens for enterprises, implying higher tax burdens or less social services for workers.” (EAY2006, 12)

“Both employment and a better environment could be promoted by partly shifting the tax burden from labour to capital, environmental goods and natural resources, while avoiding any negative impact on the level of public services and social security provision and paying attention to the social impact;” (EAY2006, 20)

¹² Kuten alaluvussa 2.2 toin esille, makrotaloudellinen dialogi on ollut pettymys. Vuoden 2000 päätöslauselmissa dialogi mainittiin positiivisessa mielessä askeleena oikeaan suuntaan.

4.3.3 Työelämä on vääristynyt

Yhtenä haasteena Euroopan sosiaalisen mallin kannalta voi nähdä vääristyneen työelämän tai työkuulttuurin, joka pitää sisällään sekä yleistyvän prekaarityön, sukupuolten heikon tasa-arvon yleensä ja työelämän osalta sekä vaikeudet työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisessa. Nämä olen laskenut yhdeksi haasteeksi, sillä ne olivat päätöslauseelmissa tiiviisti toisiinsa kietoutuneita. Euroopan sosiaalisen mallin kannalta nämä voi laskea haasteeksi, sillä vääristynyt työelämä vaikeuttaa mallin rahoittamista ja kyseiset epäkohdat ovat muutenkin ristiriidassa malliin kuuluvan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja solidaarisuuden suhteen. EAY:n mukaan työelämä kuitenkin muuttuu, ja siihen on sopeuduttava:

“For the ETUC the question is not whether workers should adapt or not adapt to globalisation, technological developments and ageing. The question is how to adapt in the right way and ensure upward flexibility and upward mobility. Cutting wages, working longer hours and excessive flexibility is not the answer to the enormous expansion of the global workforce and will only serve to intensify the problems by destroying internal demand dynamics in Europe. Instead, the correct answer is to move the European economy up the technology ladder (innovation and industrial policy agendas) and to ensure that as many workers as possible are able to take part in this process of economic and technological upgrading....” (EAY2006, 14)

Prekaaritöiden yleistymisen osalta EAY esitteli hälyttäviä lukuja, jotka järjestön mukaan kyseenalaistavat väitteet siitä että sosiaalisella Euroopalla menee hyvin. Kyseiset luvut myös kumoavat väitteet joustamattomista ja jäykistä työmarkkinoista. EAY:n mielestä tällainen liiallinen joustavuus on hoidettava heti mikäli Eurooppa haluaa parantaa sosiaalista ja taloudellista tulostaan, ja tietenkin myös siksi, että EAY pelkää osa-aikatoiden korvaavan vakinaiset työpaikat. Lisäksi prekaarityö toimii huonon työn ansana, eli niistä on melkein mahdotonta nousta ylöspäin.

Yksi vääristyneiden työmarkkinoiden osa on sukupuolten heikko tasa-arvo, etenkin naiset tekevät enemmän prekaaritöitä kuin miehet. Lisäksi naiset tulevat kokemaan epätasa-arvoa työllisyyden, tulojen ja sosiaaliturvan osalta niin kauan, kun he ovat päävastuussa lasten sekä vanhusten hoidossa ja kodinhoidossa. Euroopan unioni ja jäsenmaat saivatkin osakseen arvostelua sekä tasa-arvoasioiden että prekaaritöiden suhteen:

“There is a general denial to recognize the importance - from a gender equality perspective - of such ‘nontrendy’ things as: more and better public services, more collective support systems and social protection, regulation and reduction of working time,

more controlled wage bargaining and transparent pay structures, extensive health and safety protection, etc”. (EAY2006, 82.)

”However, ETUC highlights and condemns a contradiction within the European Union: for on the one hand there is rhetoric about social justice and high-quality jobs, and on the other European officials are allowing the Member States to develop policies that encourage precarious jobs and lead to poverty and social exclusion” (EAY2006, 42).

EAY muistuttikin, että maissa joissa on kattavat työehtosopimusneuvottelut on myös lyhyemmät työajat molemmille sukupuolille, joustavampaa työtä mutta kuitenkin turvallisilla ehdoilla, parempaa suojelua prekaarityöläisille ja lisäksi sukupuolten väliset palkkaerotkin ovat pienempiä. Sukupuoliaspekti pitää myös huomioida laajemmin eri politiikkojen kehittämisessä ja naisia on saatava lisää yhteiskunnan eri johtopaikoille. Sosiaaliturvauudistuksissa on huomioitava myös se, ettei mieselättäjämalli ole enää kovin yleinen, eli sosiaaliturvan pitäisi olla individualisoitua. EAY:n mukaan Lissabonin kriteerit voidaan saavuttaa lisäämällä naisten osallisuutta työmarkkinoilla, mutta EAY muistutti että sukupuolten tasa-arvo on myös itseisarvoisesti tärkeää.

Tehtävää on myös työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa. EAY mainitsi, että miehet tekevät liikaa töitä ja naiset liian vähän, mikä tuottaa epätasa-arvoa ja vaikeuksia perhe-elämässä. Työaikoja pitääkin saada lähemmäksi toisiaan. Lisäksi epäsäännölliset ja ennustamattomat työajat vaikeuttavat työn ja muun elämän yhteensovittamista. EAY esitti, että työntekijät itse voisivat sovittaa työaikansa tarpeidensa mukaisesti informaatioteknologian avulla. Työaikoja käsittelevien politiikkojen on varmistettava, etteivät työntekijät joudu ottamaan osa-aikatyötä muuten kuin vapaaehtoisesti. Osa-aikatyö ei siis välttämättä ole täysin paha asia, mutta tällä hetkellä näyttää siltä että se vahingoittaa etenkin naisia (toisessa yhteydessä EAY tähdentää, että tällaisen joustavuuden pitää koskea naisten lisäksi myös miehiäkin):

“ETUC warns against promoting part time work as a panacea for work-life balance needs. Part time work may constitute both an opportunity and a threat to women’s security, depending on how it is organised and embedded in wider social and employment policies. It is an opportunity when it allows flexibility for balancing work and family responsibilities or other private needs on the request of the worker, is well protected in employment regulation and social security, and is reversible. It is, however, menacing to women’s current – and future – well being when it becomes a feminised ghetto, with low wages, without opportunities for career advancement, and with no chance of moving to a full time job.” (EAY2006, 133.)

Euroopan unionin pitää valvoa, ettei työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen sekä tasa-arvoasiat jää kilpailukyvyn edistämisen uhriksi. Tehtävää on myös hoivapalvelujen osalta, joiden tarjonnan lisääminen vapauttaa naisia työelämään ja helpottaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista myös muuten. EAY oli huolestunut siitä, että jäsenmaiden välillä on suuria eroja laadukkaan ja kohtuuhintaisen hoidon saamisessa. Tämän osalta järjestö muistutti, että sukupuolten tasa-arvo sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen tähtäävät keinot ovat myös tuottava tekijä. Esimerkkinä järjestö mainitsi Ruotsin sekä muut Skandinavian maat, joissa hoivapalvelut ovat vaikuttaneet positiivisesti työllisyyteen, verotuloihin ja kulutukseen.

Jäsenmaiden pitää siis antaa riittävästi rahoitusta ja resursseja hoivapalveluihin ja huomioitava eri politiikoissaan työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen. Euroopan unionillakin on tehtävää toiminnan koordinoimisessa ja ylläpitämisessä sekä toiminnan tehokkuuden valvonnassa. Tässä tehtävässä EAY näki hyvänä keinona vahvistetun avoimen koordinaation menetelmän selkeillä tavoitteilla ja aikatauluilla. Palveluiden ja muiden työn ja perhe-elämän yhteensovittamiskeinojen osalta tarvitaan myös asennemuutosta näkemysten suhteen: ”...they are still seen as ‘facilities for women’ instead of for parents” (EAY2006, 81).

Asennemuutosta tarvitaan muutenkin. EAY:n mukaan on tarpeellista yrittää vaikuttaa yleisiin miesten ja naisten roolia koskeviin asenteisiin, jotta myös miesten osuus perhevelvollisuuksien ja kotitöiden hoitamisesta kasvaisi. Lisäksi työmarkkinoilla ajatellaan vieläkin, että työläinen on kokopäivätyötä tekevä mies, jonka henkilökohtaiset tarpeet hoitaa kotona toimivat ”näkymättömät kädet”, eli kodin- ja perheenhoidosta vastuulliset naiset. Pitkällä aikavälillä tämän ajattelutavan jatkumisella tulee olemaan kallis hinta, sillä se pitää työllisyysasteet matalina, aiheuttaa työvoimapulaa, luo sukupuolten välisiä palkka- ja eläke-erojen takia ja johtaa naisten inhimillisen pääoman hukkaamiseen.

Jo mainittujen asioiden lisäksi EAY esitti kilpailukyvyn kasvattamiseksi työmarkkinoiden sääntelyä innovatiivisuutta ja tuottavuutta lisäävällä tavalla. Hyvää työnantajuuksi pitää kannustaa esimerkiksi verohelpotuksilla, ja aukot työlainsäädännössä ja työehtosopimusneuvotteluissa pitää paikata. Makrotalousstrategian on varmistettava, että taidokkaat työläiset pääsevät tuottaviin töihin ja heiltä vapautuvat kunnolliset työt suunnattaisiin vähäosaisille ryhmille. Työnantajat on saatava etsimään innovaatiopohjaisia

lähestymistapoja palkkojen leikkaamisen ja huonojen työolosuhteiden kannattamisen sijasta. Ihmisten pitää siis työskennellä älykkäämmin eikä pidempään, millä edistettäisiin tuottavaa ja positiivista muutosta.

Taloudellisen tilanteen muutokset saattavat kuitenkin johtaa työntekijöiden irtisanomisiin ja katkoihin työurilla, mihin on EAY:n mielestä varauduttava:

”...the ETUC demands a policy that secures jobs as well as job transitions in the interest of workers. In particular this implies :

- *quality jobs for all workers;*
- *Basic education and lifelong learning training focussed on the needs of workers and employers and effectively leading to employment;*
- *High level social protection based on the principle of solidarity, in particular during periods of unemployment and/or career breaks so that the situation of being without a job does not result in social exclusion or a higher risk of poverty.”* (EAY2006, 18)

Lisäksi mikäli irtisanomisiin ollaan ajautumassa, niin asiasta pitää ilmoittaa hyvissä ajoin etukäteen, jotta irtisanottavat ja julkinen sektori pystyvät valmistautumaan asiaan. Tämä on tärkeää jo siksi, koska työntekijöitä ei saa pakottaa ottamaan ihan mitä tahansa työtä, sillä se on heidän potentiaalinsa tuhoamista. EAY vaatii asiaan liittyen korkeita työttömyyskorvauksia, jotka mahdollistavat kunnollisen työn etsimisen sekä kouluttautumisen, jolloin vältetään prekaaritöihin ajautumiselta.

4.3.4 Palvelut huolettavat

Tänäkin vuonna kiinnitettiin paljon huomiota palveluihin. EAY harmitteli, ettei komission tiedonanto yleishyödyllisistä palveluista kiinnittänyt huomiota palveluiden yleisen edun elementteihin eikä siihen miten ne taataan. Järjestö pelkäsikin, että jotkut palvelut ajautuvat vapaiden markkinoiden ja vapaan kilpailun piiriin, jolloin toiminnan taloudellinen ulottuvuus tulee dominoivaksi tekijäksi. Komission tiedonanto ei muutenkaan ollut EAY:n mieleen:

“The ETUC also regrets that the main thrust of the document is not the modernisation of services of general interest regarded as a vital aspect of the European social model, but the opening of these markets as an end in itself. The ETUC is in favour of a pro-active strategy for the negotiated modernisation of these services which will play a part in sustainable social development in the context of a "social market economy".” (EAY2006, 100)

EAY vaatii myös puitedirektiiviä, johon yleishyödylliset palvelut ankkuroidaan ja jolla määriteltäisiin palveluiden yhteiset standardit. Unionitason sääntelyn pitää mahdollistaa

palveluiden kehittyminen ja niiden maalien tavoittelu niin, että koko yhteiskunta hyötyisi. Tähän liittyen etenkin unionin kilpailusäännökset vaikuttavat liikaa palveluihin, sillä kilpailulakien ja palveluiden sosiaalisten tavoitteiden välille saattaa tulla konflikteja, jotka voivat johtaa epätoivottavaan kehitykseen. EAY muistutti että valtaosalla sosiaalisista palveluista ei ole eurooppalaista ulottuvuutta, joten ne eivät häiritse jäsenmaiden välistä kauppaa. Tästä syystä myös palveluiden julkinen tuki on sallittava, mikäli sitä tarvitaan palveluiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Sosiaalisten arvojen on siis mentävä markkinalakien edelle:

“It is important, therefore, to find suitable European regulations to ensure that the general interest and values such as solidarity and social cohesion take precedence over market laws and thereby contribute to a high level of employment and a social Europe.”
(EAY2006, 96.)

Koska markkinat eivät voi EAY:n mielestä ratkaista sosiaalisia ongelmia, niin julkisia viranomaisia tarvitaan joko sääntelijöinä tai palveluiden tarjoajina. Unionitasoa alempana päätetään siitä, järjestetäänkö palvelut yksityisen vai julkisen sektorin keinoin. Yhteisön laillinen instrumentti on kuitenkin tarpeen vahvistamaan ja tukemaan näitä alempia päätöksentekotasoja niin, että palveluita toteutetaan niiden yleisten periaatteiden mukaisesti ja että ne johtavat kestäväan kehitykseen ja korkeaan työllisyyteen. Lisäksi EAY muistuttaa, että huomion kiinnittäminen palveluihin osoittaisi myös uskottavuutta halulle rakentaa taloudellisen Euroopan lisäksi sosiaalista koheesiota ajava sosiaalinen Eurooppa.

4.4 Muutos

Eräs tutkimuskysymyksistäni oli, miten EAY:n esittämät haasteet ja niihin esitetyt ratkaisuvaihtoehdot ovat muuttuneet vuosikymmenen kuluessa. Tämän alaluvun tehtävä on käsitellä tätä mahdollista muutosta aineistoon ja taustakirjallisuuteen pohjautuen. Ensimmäiseksi esitän taulukossa 1 tärkeimmät talous- ja työllisyysluvut, jotka helpottavat aineiston tulkintaa. Olen valinnut tilastotiedot EU25-maista, sillä Euroopan unionin vuoden 2004 itälaajeneminen osui tutkittavalle ajanjaksolle. Uusien jäsenmaiden ay-liikkeitä oli EAY:n jäsenenä jo ennen itälaajenemista, joten siinä mielessä näiden maiden sisällyttäminen vuosien 2000 ja 2003 tilastotietoihin ei haittaa.

Taulukko 1. Tärkeimpiä tilastotietoja

EU25	2000	2003	2006
Työttömyysaste %	8,6	9,0	7,9
Työllisyysaste % (15–64 –vuotiaat)	62,4	62,9	64,7
Naisten työllisyysaste % (15–64 –vuotiaat)	53,6	55,0	57,3
Kokoaikaisia työntekijöitä % (15– 64 –vuotiaat)	58,2*	58,1	58,9
Osa-aikaisten osuus työllisistä %	16,2	17,0	18,8
Itsensä työllistäneiden osuus työllisistä %	15,9	15,7	15,4
Määräaikaisten osuus työntekijöistä %	12,6	13,0	14,9
BKT:n vuosittainen kasvu %	3,9	1,3	2,9

* Vuoden 2001 tieto, vuodelta 2000 ei ollut tietoja

(Lähde: Employment in Europe Report 2007, pohjautuu Eurostatin tilastoihin.)

Taulukosta näkee hyvin luvussa 3.4 mainitsemani maailmantalouden taantuman heikentyneenä bruttokansantuotteen kasvuna. Muuta mainittavaa on kasvanut osa- ja määräaikaisten osuus työllisistä (eli EAY:n käyttämällä termillä prekaaritöiden yleistymisen) sekä naisten työllisyysasteen kasvu. Äkkinäisesti voi kuvitella, että näiden seikkojen välillä on yhteys, eli työllisyyden kasvu johtuisi prekaaritöiden yleistymisestä, etenkin kun täysaikaisten työntekijöiden osuus työllisistä on pysytellyt jotakuinkin samana.

4.4.1 Agendan muutos

Agendan muuttuminen näytti johtuvan suurelta osin ulkoisista seikoista, eli taloustilanne sekä asiat joihin Euroopan unionin toimielimet kiinnittivät huomiota kiinnittivät myös EAY:n huomion. Vuoden 2006 prekaaritöiden käsittely näytti olevan EAY:n itse esille nostamaa, vaikkakin myös ne ovat yleistyneet EU:n alueella. Muutosta selventääkseni yritin laskea haasteiden/teemojen esiintymistiheyden ja arvioida sen pohjalta asioiden painoarvoa. Oli kuitenkin erittäin vaikea arvioida, minkälainen kokonaisuus kannatti lukea mainitsemisen arvoiseksi, kerran mainittua asiaa saatettiin käsitellä useampi sivu, kun taas useammat maininnat jostain aiheesta saattoivat koostua aineistossa sekaisin esiintyneistä

lyhyemmistä tekstipätkistä. Tästä syystä päätinkin luopua esiintymistiheyden laskemisesta; EAY kuitenkin koki kaikki tutkimukseen mukaan otetut haasteet vakavina.

Henkilökohtainen tuntuma kuitenkin oli, että kaikkein vakavimpana haasteena EAY koki taloustilanteen, etenkin vuoden 2003 heikko taloustilanne huolestutti selvästi. Muun muassa investointien ja etenkin yksityisen sektorin tekemien investointien vähäisyys oli taloustilanteen osalta EAY:n huolenaiheena. Vuonna 2006 Euroopalla meni taloudellisesti jo selkeästi paremmin, mutta silti EAY oli sitä mieltä että paremminkin voisi mennä. Silloin talousasioiden suhteen arvosteltiin talouspolitiikkaa, joka esti paremman (tai oikeastaan tasa-arvoisemman) kasvun toteutumisen. Vuoden 2003 taloustilannekin kyllä johtui EAY:n mielestä heikoista talouspolitiikoista, mutta asiasta sai sellaisen käsityksen että päähuolena oli juuri tilanne, eivät sen aiheuttaneet politiikat.

Toinen selkeä muutos oli vuoden 2006 lisääntynyt työelämän käsittely, etenkin sukupuolten tasa-arvon sekä yleistyneiden prekaaritöiden osalta. Työn ja perhe-elämän yhteensovittamista käsiteltiin paljon sen takia, että EAY vastasi komission konsultointipyyntöön asian suhteen. Vaikka tässäkin yhteydessä puhuttiin paljon tasa-arvosta ja prekaaristöistä, niin niitä käsiteltiin paljon myös omassa kontekstissaan. Sukupuolten tasa-arvoa käsiteltiin kyllä jo vuonna 2000, mutta silloin se esiintyi enemmänkin solidaarisuus –kontekstissa.

Vuonna 2000 puhuttiin yllättävän paljon solidaarisuudesta ja sen heikkenemisestä. Solidaarisuus kyllä mainittiin myös myöhemmissä päätöslauselmissa, mutta ei kuitenkaan niin usein kuin vuonna 2000. Tuntui siltä, että painotukset vaihtelivat eri vuosien päätöslauselmissa, mutta kaikki vuodet kuitenkin osoittivat samanlaista ”solidaarisuuden henkeä”. Solidaarisuutta ei siis täysin unohdettu: EAY muistutti myöhempinäkin vuosina, että vääristynyt työelämä tai heikko taloustilanne heikentää sosiaalista koheesiota sekä solidaarisuutta.

Vuoden 2006 päätöslauselmista ei pystynyt muodostamaan omaa vallanpitäjien arvostelu –teemaa, vaan arvostelu liittyi enemmänkin kasvua estävään vääränlaiseen talouspolitiikkaan. Vallanpitäjien toimia arvosteltiin jo vuonna 2000, mutta myöhemmistä päätöslauselmista tuli tunne että tyytymättömyys olisi kasvanut. Merkille pantavaa oli EAY:n pienoinen pettymys itälaajenemisen suhteen: vuonna 2003 arvosteltiin sitä, ettei

Euroopan unionin itälaajenemiseen oltu varauduttu kunnolla, kun taas vuonna 2000 oltiin vielä optimistisella kannalla asioiden hoitumisesta.

Palveluista puhuttiin joka vuonna, mutta vuonna 2000 konteksti oli kuitenkin eri, eli silloin oltiin enemmänkin huolissaan yksityistämisen vaikutuksista solidaarisuuteen. Myöhempiä vuosina palveluiden osalta muodostui oma teemansa. Tätä voi selittää palveluiden saama huomio EU-tasolla, esimerkiksi vuonna 2003 komissio julkaisi keskustelualoitteensa yleishyödyllisistä palveluista. Sen jälkeen komissio on pyrkinyt varmistamaan kohtuuhintaisten ja laadukkaiden yleishyödyllisten palveluiden saannin ilman puitedirektiivin laatimista. (Euroopan unioni.) Koska EAY:n pyrkimyksiin kuuluu vaikuttaa komissioon ja muihin unionin päätöksentekijöihin, niin on luonnollista että järjestön palveluihin kiinnittämä huomio on lisääntynyt.

4.4.2 Vaihtoehtojen muutos

EAY:n esittämissä ratkaisuvaihtoehdoissa ei sinällään ollut kovin suurta muutosta. Osa vaatimuksista ei ollut kovin tarkoin määriteltyjä, eli niissä puhuttiin enemmänkin yleisistä periaatteista, kuten siitä ettei sosiaalipolitiikkaa saa alistaa talouspolitiikalle, että kestävä hyvinvointivaltio on turvattava jatkossakin ja että sukupuoliasenteiden pitää muuttua. Tietenkin jäsenjärjestöjen intressien hajanaisuus vaikuttaa siihen, ettei osa vaatimuksista voi olla kovin tarkkoja vaan niiden on melkein pakko edustaa yleisiä periaatteita. Myös EAY:n rakenne voi vaikuttaa päätöslauselmien muotoon. Hallitusta alempana kuitenkin toimii alaluvussa 2.2 mainittu kahdeksan kertaa vuodessa kokoontuva ohjauskomitea, joka vastaa hallituksen päätösten lisätoimenpiteistä. Valitettavasti ohjauskomitean pöytäkirjoja ei löytynyt EAY:n internet-sivuilta, joten niihin ei voinut tutustua. Vaatimusten tarkoituksena kuitenkin oli puolustaa Euroopan sosiaalisen mallin yleisiä periaatteita sekä kansallisten mallien taloudellisia toimintaedellytyksiä.

Säätelyä ja koordinoitua vaadittiin paljon jokaisena vuonna. Etenkin sosiaalipolitiikan osalta EAY vaati minimisääntöjä, eli Euroopan unionin pitäisi määrittää yhteiset minimiit ja valvoa jäsenmaita etteivät ne rikkoisi niitä esimerkiksi heikon taloustilanteen takia. Varsinaiset sosiaalipoliittiset päätökset jäisivät näin ollen läheisyysperiaatteen mukaisesti jäsenmaiden tai alueitten tasolle. Tällöin kansalliset hyvinvointimallit vaarantuisivat unionin toimesta vain mikäli kansallinen malli edustaa heikompaa tasoa kuin mitä minimeissä määritellään.

Talous- ja työllisyyspolitiikkojen osalta sääntely taas voisi mennä pidemmällekin, EU:lla kun kuitenkin on enemmän vaikutusvaltaa näillä aloilla kuin sosiaalipolitiikassa. Esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeelle luonnollinen vaatimus maksimityöaikaisten lyhentämisestä mainittiin vuosina 2000 ja 2006, molemmissa työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen kontekstissa. Sääntelyn suhteen oli myös hyvin yleistä vaatia sosiaalisten kumppaneiden mukaan ottamista prosessiin sekä edistää sosiaalista dialogia. Tämänkin on luonnollista: Dølvik & Visser (2000, 36) mainitsevat, että EAY:n näkemys sosiaalisesta kumppanuudesta on visio eurooppalaisen valtion rakentamisesta jossa ammattiyhdistyksillä on tärkeä rooli ihmisoikeuksien, demokratian ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäjinä.

Joitain muutoksia vaihtoehtoisissa kuitenkin oli. Esimerkiksi taloustilanne ja –politiikat vaikuttivat siihen, että vuosina 2003 ja 2006 vaadittiin keynesmäisesti talouskasvun käynnistämistä julkisten investointien kautta. Vuosikymmenen kuluessa myös taloudellisesta muutoksesta ja siihen sopeutumisesta puhuttiin enemmän. Etenkin vuoden 2006 päätöslauselmissa puhuttiin paljon omaa termiä käyttäen positiivisesta joustavuudesta, eli työntekijöillä pitäisi olla mahdollisuus itse säädellä työaikojaan ja että heille pitäisi mahdollistaa kouluttautuminen ja kunnon työn etsiminen irtisanomisten yhteydessä.

Kirjallisuudesta EAY:n ajamalle joustavuudelle löytyi tutumman kuuloinen vastike, flexicurity eli joustoturva, joka kuuluu Euroopan unionin rakennemuutosta pohtivaan politiikkapakettiin. Flexicurityssä tavoitellaan politiikkamallia, joka samanaikaisesti mahdollistaa jatkuvan sopeutumisen ja takaa riittävän turvallisuuden muutostilanteissa. Kytkemällä työelämän sisäiset joustot, aktiivinen työvoimapolitiikka, elinikäinen koulutus ja sosiaaliturva uudella tavalla yhteen saadaan suojeltua työntekijöitä, nopeutuvan rakennemuutoksen takia kun ei voi suojella työpaikkoja. (Kari ym. 2008, 161–162.) Vaikkei EAY suoraan sanonutkaan ajavansa joustoturvaa, niin sen vuoden 2006 vaatimukset muistuttivat hyvin paljon edellä esitettyä kuvausta. Tämän osalta voi siis sanoa, että EAY mukailee unionin virallisten tahojen toimenpiteitä.¹³

¹³ Saijets (2007) on käsitellyt artikkelissaan joustoturvaa ja esittelee kahdeksan joustoturvan periaatetta, jotka komissio on esitellyt tiedonannossaan vuonna 2007. Näistä periaatteista moni vastaa myös EAY:n esittämiä asioita, mutta toisaalta molemmat käyttävät melko epätarkkoja sanamuotoja jotka voivat pitää sisällään

Vuonna 2006 ei kuitenkaan enää vaadittu enemmistöpäätöksien laajentamista. Tämän seikan osalta Saari (2004, 308) mainitsee, että Nizzan sopimuksessa unionin sosiaalipoliittinen toimivalta on jo huomattava. Jäsenmaat eivät kuitenkaan pääse yksimielisyyteen toimivallan käytöstä sosiaalipolitiikassa, joten asia pidetään tärkeimmin osin yksimielisyyksenmenettelyn piirissä eikä merkittäviä muutoksia ole odotettavissa. Voi olla, että EAY on jättänyt asiasta puhumisen huomattuaan sen hyödyttömäksi, tai sitten järjestö on ymmärtänyt että määräänemmistöpäätösten laajentaminen sosiaalipolitiikan alalle ei ole hyödyllistä sen jäsenjärjestöille.

Palveluiden osalta panin merkille sen, ettei EAY suosinut jotain tiettyä tahoja palveluiden tarjoajana. Waddingtonin (2005, 521) mukaan julkisen sektorin työntekijöiden määrä on kasvussa ammattiyhdistysten jäsenistössä. Etenkin uusissa jäsenmaissa 70 % tai enemmän on julkisen sektorin työntekijöitä. Päätöslauselmissa ei kuitenkaan suosittu yleishyödyllisten (eikä myöskään sosiaalisten) palveluiden tarjoajina julkista sektoria, vaan EAY jätti asiasta päättämisen palveluista vastaaville tahoille. Tämä ei tietenkään välttämättä tarkoita, että jäsenistön etuja ei huomioitaisi. EAY kun kuitenkin vaati, että mahdolliset palveluiden avaamiset pitää alistaa myös työntekijöiden kuulemiselle ja että palveluiden tilaajan pitää vahtia mahdollisen yksityistämisen vaikutuksia. Vaatimukseen kuului myös palveluiden vapauttamisen vaikutustutkimukset, joissa työntekijätkin olisivat mukana.

4.4.4 Paradigman muutos

Voiko näistä agendan ja vaihtoehtojen muutoksista nähdä minkäänlaista muutosta EAY:n toimintaa ohjaavassa paradigmassa, etenkin kun sitä olisi odotettavissa taustakirjallisuuden perusteella (kts. luku 2.3.3). Sinällään totaalista paradigman vaihtumista on vaikea odottaakaan. Hall (1993) luokittelee kolmenlaisia politiikan muutoksia. Ensimmäisen ja toisen asteen muutokset ovat normaalia politikoimista. Ensimmäisessä asteessa politiikkojen yksityiskohtia muutetaan kokemuksen ja uuden tiedon valossa, tavoitteet ja instrumentit kuitenkin pysyvät samana. Toisen asteen muutoksessa tavoitteiden hierarkia pysyy samana mutta keinoja niiden saavuttamiseksi muutetaan menneiden kokemusten

suuriakin eroavaisuuksia. Komissio kuitenkin sanoo, ettei ole olemassa kaikille maille sopivaa joustoturvamallia, ja samalla tavalla EAY:kin sanoo päätöslauselmissaan että Euroopan sosiaalinen malli voi pitää sisällään kansallisia eroavaisuuksia; yksityiskohdat jäävät siis kansallisen tason päätettäväksi mutta yleislinjaukset ovat samoja koko unionin alueella.

seurauksena. Vasta kolmannen asteen muutos on paradigman muutos, esimerkiksi keynesiläisyydestä monetarismiin. Campbellin (2002, 23) mukaan paradigman vaihtumisia tapahtuu silloin kun politiikan tekijät kohtaavat epätavallisen tilanteen johon vallitseva paradigma ei tarjoa selkeää ratkaisua. EAY:llä ei ole tapahtunut tällaista paradigman vaihdosta vuosikymmenen aikana, vaan ongelmiin tarjotaan koko ajan samankaltaisia lääkkeitä. Jonkinlaista muutosta sen paradigmassa on kuitenkin nähtävissä.

EAY:n lisääntyneen huolestuneisuuden prekaarityöstä voi nähdä lähentymisenä jäsenistön huolia. Ensinnäkin EAY pelkäsi prekaaritöiden korvaavan vakituiset työpaikat. Toisekseen vaikeivät prekaarityöläiset olisikaan ammattijärjestöjen jäseniä, niin EAY:n kannattaa kiinnittää asiaan huomiota, sillä rakenteellisen muutoksen takia työttömäksi jäävät ovat vaarassa ajautua prekaaritöihin ellei heille tarjota mahdollisuuksia kunnan töiden etsimiseen. Samankaltaisen jäsenistön ja ”tavallisen kansalaisen” huolia lähestymisen voi nähdä olevan myös lisääntyneiden tasa-arvoasioiden käsittelyn taustalla, etenkin kun ammattijärjestöjen jäsenistö naisistuu enenevässä määrin (Waddington 2005, 521).

Hyman (2001a, 480) sanoo, että yritys rakentaa kansallisia työmarkkinajärjestelmiä vastaava eurooppalainen järjestelmä on ollut byrokraattisesti toimeenpantu elitistinen prosessi. Jollei tässä toiminnassa käsitellä kansaa koskettavia huolia, niin hänen mukaansa koko järjestelmän toiminnalla (direktiivien luominen, yhteiset lausunnot ja niin edelleen) ei ole tekemistä tosimaailman kanssa. Hänen mukaansa pitäisi siis mennä pidemmälle kuin vain lupautua tukemaan jotain ”sosiaalisia markkinoita”. Toisessa artikkelissaan hän (2005, 24–25) on käsitellyt ”jäsenistön logiikkaa” ja ”vaikuttamisen logiikkaa” ammattijärjestöjen toiminnassa. Jäsenistön logiikan mukaan ammattijärjestöjen kannattaa oman edustavuutensa ja legitiimisyytensä takia ajaa jäsentensä intressejä, kun taas jälkimmäisen logiikan mukaan tavoitteet ja metodit kannattaa sovittaa sen mukaan miten järjestöt haluavat tehokkaasti vaikuttaa päätöksentekoprosesseihin.

Tämän pohjalta voi sanoa, että EAY näyttää suunnanneen linjaansa ainakin prekaaritöiden suhteen lähemmäksi jäsentensä intressejä ja vahvistanut sen osalta ”jäsenistön logiikkaa”. Voiko tätä huomion kiinnittämistä jäsenistöä lähemmin koskettaviin asioihin kuitenkaan pitää merkittävänä asiana? Se kuitenkin on voinut johtua prekaaritöiden yleistymisestä, aivan kuten taloustilanteeseenkin kiinnitettiin enemmän huomiota kuin vuonna 2000, jolloin taloustilanne näytti hyvältä. Muutokset ovat siis voineet johtua myös ulkoisista

seikoista, eikä niinkään EAY:n toimintaa ohjaavan ajattelutavan muutoksesta. Kuitenkin jos muutos johtuu ulkoisista seikoista, niin se todistaa sen että EAY reagoi ulkoisiin muutoksiin, eli se ei ole täysin ”kaavoihinsa kangistunut”. Mikäli muutos taas johtuu siitä, että EAY todellakin haluaa muuttaa toimintaansa enemmän jäsenistöään (ja etenkin rivijäseniään) läheisemmäksi, niin se on vain vielä positiivisempi seikka.

5 Pohdinta

Aineiston analysoimisen ja muutoksen pohdinnan jälkeen kannattaa palauttaa mieleen tutkimuskysymykset:

1. Millaista Euroopan sosiaalista mallia järjestö haluaa puolustaa, ja mitä tämä kertoo järjestön identiteetistä?
2. Mitä EAY nostaa Euroopan sosiaalista mallia uhkaaviksi haasteiksi ja mitä se esittää niihin vastauksiksi?
3. Miten nämä asiat ovat muuttuneet tämän vuosikymmenen kuluessa?
4. Mistä mahdollinen muutos voisi johtua?

Kysymystä kaksi käsittelin analyysi –osiossa ja kysymyksiä kolme sekä neljä muutos – alaluvussa. Muutoksen osalta voi yhteenvedoksi sanoa, että aineistosta löytyi merkkejä jäsenistöä lähentymisestä (etenkin prekaaritöiden suhteen), mutta myös merkkejä siitä että EAY:n linjaukset ovat lähellä unionin päätöksentekoa (joustoturva). Kuten sanottua, EAY:n linjaukset voivat yksityiskohtien osalta poiketa unionin vastaavista, mutta aineistosta sitä on vaikea sanoa, sillä päätöslauselmat käsittelivät melko yleisen tason asioita. Sen kuitenkin voi varmasti sanoa, että Hymanin (2005, 32–36) peräänkuuluttamaa radikaalia etääntymistä unionin linjauksista ei ole tapahtunut. Hallin (1993) kolmiosaisen erottelun pohjalta voi siis puhua enemmänkin ensimmäisen ja toisen asteen, eli politiikan yksityiskohtien ja joidenkin keinojen muutoksesta.

Tässä pohdintaluvussa käsittelen ensimmäistä tutkimuskysymystä vertailemalla EAY:n ajamaa mallia Euroopan unionin komission sosiaalipoliittisiin linjauksiin sekä Esping-Andersenin (1990) hyvinvointiregiimeihin. Näiden pohjalta pohdin sitten EAY:n identiteettiä etenkin moraalitaloudellisen ajattelutavan näkökulmasta, eli pohdin sitä voiko EAY:ä kutsua moraalitalouden agentiksi. Viimeisessä alaluvussa pohdin hieman EAY:n tulevaisuutta, toimintamahdollisuuksia ja ongelmia analyysissä esille tulleiden asioiden sekä taustakirjallisuuden pohjalta.

5.1 EAY:n ajama malli

Alkuun ajattelin tehdä analyysiosioon Euroopan sosiaalista mallia koskevan alaluvun, joka käsittelee koko aineistosta muodostunutta kuvaa ”EAY:n sosiaalisesta mallista”. Analyysin

edetessä kuitenkin huomasi, että eri vuosien päätöslauselmissa painotukset vaihtelivat. Vuonna 2000 puhuttiin paljon solidaarisuudesta, 2003 malli tuntui saavan muita työkeskeisemmän painotuksen ja vuonna 2006 puhuttiin muutoksesta, joka voidaan tehdä hyväksyttävämmäksi sosiaalisella oikeudenmukaisuudella. Eri painotuksista huolimatta mallin ydin näytti kuitenkin olevan samankaltainen.

Minkälaista Euroopan sosiaalista mallia EAY sitten ajaa? Tätä voi pohtia vertaamalla EAY:n mallia Euroopan komission vastaavaan, mikä auttaa hahmottamaan EAY:n ”radikaalisuuden astetta”, tai käyttämällä apuna jaotteluja eri hyvinvointiregiimien välillä. Kuten johdannossa mainitsin, taustakirjallisuudesta tuli esille että EAY:n sosiaalipoliittiset linjaukset ovat olleet lähellä komission sosiaali- ja työllisyysasiain pääosaston vastaavia. Kari ym. (2008, 105–107) ovat tiivistäneet kyseisen pääosaston linjaukset vuosilta 2000–2008, joista tässä muutamia esimerkkejä:

- Sosiaalipoliittiset järjestelmät on muokattava työllisyyttä tukeviksi ja samalla on pidettävä huolta työttömien turvaverkoista. Korostetaan aktiivista ja ehkäisevää sosiaali- ja terveystaloutta, jossa on keskeistä työ- ja toimintakyvyn palauttaminen.
- Sosiaalipoliittika tulisi tulkita tuotannontekijäksi ja investoinniksi laatuun, siitä aiheutuvat julkistalouden kustannukset alittavat sen puuttumisesta aiheutuvat yhteiskunnalliset kustannukset.
- Kansallisten sosiaalipoliittisten järjestelmien välistä koordinaatiota pitäisi parantaa poistamalla turhaa monimutkaisuutta ja poistaa liikkuvuutta rajoittavia esteitä. Myös vero- ja sosiaalipoliittisten järjestelmien koordinointi on tarpeellista, jotta ne olisivat aiempaa työystävällisempiä.
- Sosiaalipoliittikan kehittämisessä on keskeistä muutoksenhallinnan kehittäminen, joka kytkeytyy joustoturva-ajatteluun. Tässä haetaan erilaisia tapoja kytkeä yhteen työelämän joustot, aktiivinen työvoimapolitiikka, elinikäinen koulutus sekä sosiaali- ja terveystalouttiset järjestelmät.
- Sosiaaliset oikeudet on yksilöllistettävä niin, että naisten oikeudet eivät ole riippuvaisia heidän puolisoistaan. Perhepolitiikan on tähdättävä työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen työvoiman tarjonnan lisäämisen ja täyden työpäivän tekemisen mahdollistavalla tavalla.

Moni Karin listauksen kohdista muistuttaa hyvin paljon EAY:n linjauksia. Tässä tarkastelussa kannattaa kuitenkin huomioida se, että kyseiset linjaukset ovat komission työllisyys- ja sosiaaliasioiden pääosaston tekemiä. Kuten mainitsin luvussa 2.1, kyseinen osasto ei ole niin vaikutusvaltainen kuin komission kilpailua ja markkinoita painottavat pääosastot. Nämä linjaukset eivät siis välttämättä heijastu komission ja EU:n toimintaan.

Linjauksista löytyi kuitenkin joitain poikkeuksia. Pääosasto vaatii terveys- ja sosiaalipalvelujen tehokkuuden parantamista markkinavoimia käyttämällä, kun taas EAY pysyttelee neutraalimpana omistajuuden suhteen ja vaatii julkiselta taholta tarkkaa valvontaa, mikäli markkinavoimia käytetään palveluiden tuottajina. Toinen poikkeama tulee siinä, että pääosasto vaatii työttömyyskorvausten muuttamista työllistymisvakuutuksiksi. EAY taas painottaa enemmänkin suuria työttömyyskorvauksia takeena siitä, että työtön pystyy löytämään kunnollisen työn. Käsitykset kannustinvaikutuksista tuntuivat siis poikkeavan toisistaan: komissio painottaa sosiaalipolitiikan työhön kannustavuutta, kun taas EAY tuntui luottavan siihen että ihmiset eivät edes ajattele jäävänsä vapaaehtoisesti työelämän ulkopuolelle.

Schroederin & Weinertin (2004, 213–214) maininta siitä, että eurooppalaiset ammattiyhdistykset ovat haluttomia tai kyvyttömiä haastamaan komission visiota sosiaalisesta mallista näyttääkin pitävän joitain poikkeuksia lukuun ottamatta paikkansa. Hyvä esimerkki unionin linjausten mukailusta on EAY:n vuoden 2006 päätöslauselmissa olleet puheet joustavuudesta, joka muistuttaa unionin virallista joustoturva –kantaa. Johtuuko tämä sitten institutionaalisesta polkuriippuvuudesta, kansallisten ammattiyhdistysten nihkeydestä kansainvälisen tason yhteistyöhön, komission tuesta EAY:n toiminnalle vai kaikkien näiden yhdistelmästä olisi jo toisen tutkimuksen tehtävä. Äsken sekä luvussa 3.1 mainitut instituutioiden vaikutukset kuitenkin ovat vaikeuttamassa EAY:n toimintaa.

Mitä sitten voi sanoa EAY:n ajamasta mallista eri hyvinvointiregiimien pohjalta? Gøsta Esping-Andersen (1990) tarkoittaa hyvinvointiregiimillä tapaa, jolla hyvinvoinnin tuottaminen on jaettu valtion, markkinoiden ja perheen kesken. Hän on kiinnostunut etenkin valtion laajemmasta roolista talouden ohjaajana ja organisoijana, jolloin työllisyys, palkat ja makrotalouden ohjaus ovat osa laajempaa hyvinvointivaltiokokonaisuutta. Hyvinvointiregiimi vaikuttaa myös työmarkkinaregiimien muodostumiseen, ja Esping-

Andersen tarkastelee näitä käyttäen esimerkkinä yhtä maata kustakin hyvinvointiregiimistä. Esping-Andersenia on kuitenkin kritisoitu typologiastaan. Regiimien kattavuutta ja niiden vähäistä lukumäärää on moitittu. Myös teorian ja sen todentamiseen käytetyn empiirisen aineiston vastaavuutta on arvosteltu. Silti regiimien keskeiset piirteet sekä niiden sisäisen logiikan aiheuttamat ongelmat ovat edelleen monilta osin ajankohtaisia. (Laitinen-Kuikka 2005, 307–317.)

Esping-Andersenin muodostamista hyvinvointiregiimeistä kaksi on selvästi erilaisia kuin EAY:n ajama malli. Liberaalia regiimiä kuvaa parhaiten tarveharkintaiset melko vaatimattomat etuudet jotka on suunnattu kaikkein tarvitsevimmille, sekä markkinoiden korostaminen hyvinvoinnin tuottamisessa. Korporatistisessa regiimissä sosiaaliset oikeudet kiinnittyvät työmarkkina-asemaan ja vakuutusmaksuihin; sosiaalivakuutusohjelmat ovat ammatillisesti eriytyneitä ja ylläpitävät näin statuseroja. Lisäksi korporatistisessa regiimissä kirkon vaikutus näkyy perinteisten perhe-arvojen ja etenkin kotiäitiyden korostamisessa, jolloin naisten osuus työssäkäyvistä on pieni.

Eniten EAY:n malli muistuttaa sosiaalidemokraattista regiimiä. EAY:n vaatimukset sosiaalisten oikeuksien yksilöllisyydestä, valtion roolista hyvinvoinnin takaajana sekä täystyöllisyydestä ovat kaikki Esping-Andersenin kuvaileman sosiaalidemokraattisen regiimin mukaisia. EAY:n malli oli selkeästi myös sosiaalidemokraattiseen hyvinvointiregiimiin kytköksissä olevan ruotsalaisen työmarkkinaregiimin mukainen. Tämä näkyi EAY:n vaatimuksista työllisyysasteen ja etenkin naisten työllisyyden parantamisesta ja muistutuksista siitä, että hoivapalvelujen tarjonnan kautta saadaan luotua lisää työpaikkoja. Myös vaatimukset hyvästä sosiaaliturvasta käyvät yhteen Ruotsin mallin kanssa. Tämän osalta on taas kuitenkin muistettava, että eroavaisuuksia EAY:n mallin ja sosiaalidemokraattisen regiimin välillä voi löytyä, kun menee syvempiin yksityiskohtiin. Yleisten linjausten osalta EAY:n malli kuitenkin muistuttaa eniten juuri sosiaalidemokraattista regiimiä.

Palveluiden suhteen EAY todellakin ajoi sosiaalidemokraattista / skandinaavista mallia. Scharpf'n mukaan Skandinavian maissa hyvinvointivaltiot tarjoavat universaaleja ja laadukkaita sosiaalipalveluita kaikille tarvitseville, jolloin naiset vapautuvat perhevelvollisuuksistaan ja samalla tulee tarjolle palvelusektorin työpaikkoja (Scharpf 2002, 651). EAY jopa muistutti palvelujen tarjonnan lisäämisen olleen positiivinen asia

Ruotsille ja muille Skandinavian hyvinvointivaltioille. Kun ottaa huomioon agendan kaksoisrajoituksen, eli sen on heijastettava jäsenten intressejä mutta oltava realistisesti toteutettavissa (Hyman 1994, 126–127), niin ei ihme että EAY painotti vuoden 2006 päätöslauselemissa skandinaavisten järjestelmien onnistuneisuutta tuoden näin esille mallin toteutettavuuden.

EAY:n ajama malli tuntui kuitenkin melko työkeskeiseltä. EAY ei halunnut irrottaa ihmisiä kokonaan töistä, vaatimuksia vastikkeettomasta kansalaispalkasta ei siis näkynyt. Minimitulo kyllä mainittiin, mutta sellaisessa kontekstissa että se tuntui olevan suunnattu heille, jotka eivät enää selviydy työmarkkinoilla. Työnteko näyttäisi siis olevan EAY:n mielestä tärkeä osa ihmisen identiteettiä. Sosiaaliturvastakaan ei puhuttu kannustavuuden termeissä; kannustinvaikutuksista ei edes puhuttu, vaan EAY tuntui pitävän itsestään selvänä että kaikki haluavat tehdä töitä. Työttömiä ei kuitenkaan unohdettaisi. Waddington (2005, 520) mainitsee siitä, että työttömyys kansallisvaltioissa on johtanut epäilyihin siitä, voiko ammattiyhdistykset edustaa työttömiä. Tämän osalta voi sanoa, että EAY huomioisi työttömät vaatimuksilla koulutuksesta ja suurista työttömyyskorvauksista jotka mahdollistavat kunnollisen työn etsimisen sekä vaatimalla täystyöllisyyttä.

Täystyöllisyydellä saataisiin myös rahoitettua EAY:n ajama Euroopan sosiaalinen malli. Kuten Esping-Andersenkin (1990) sanoo, sosiaalidemokraattinen regiimi on riippuvainen täystyöllisyyden saavuttamisesta, eli sosiaaliset ongelmat on minimoitava ja tulot on maksimoitava (mahdollisimman moni käy töissä ja mahdollisimman harva elää avustuksilla), mikä pätee myös EAY:n malliin. Lisäapua rahoitukseen saataisiin työvoiman koulutuksen sekä tutkimukseen ja kehitykseen panostamisen kautta, mikä tehostaisi tuotantoa ja näin Euroopan kilpailukykyä. Lisäksi työn verotusta pitäisi keventää, mikä lisäisi palkansaajien käytettävissä olevia tuloja ja lisäisi näin sisäisiä kysyntätekiä, mikä tuottaisi talouskasvua unionin sisältä. Työn verotuksen sijasta pitäisi tehostaa pääoma- ja ympäristöverotusta. Joustoturvan ja tuotannon tehostamisen, jotka saattavat ainakin kuulostaa negatiivisilta ja/tai pelottavilta asioilta, EAY legitimoit solidaarisen hyvinvointivaltion säilyttämisellä, etenkin kun kilpailukyky kasvatetaan tavaroiden ja palveluiden laatua sekä palkkoja parantamalla. Kyse ei siis ole ”negatiivisesta” tehostamisesta.

Työkeskeisyyttä selittää todennäköisesti juuri se, että EAY kuitenkin on ammattiyhdistysliike (vaikkakin Euroopan unionin tasolla toimiva). Kuten teoriaosiossa toin esille, identiteetit ovat yksilöiden tai organisaatioiden historiallisesti rakennettuja ideoita siitä, keitä/mitä ne ovat muihin nähden. Ammattiyhdistysten identiteetit vaihtelevat kansainvälisesti ja ne ovat vaikuttaneet siihen, minkälaisia poliitikkoja yhdistykset ovat viime aikoina hyväksyneet globaalista kilpailusta selviämiseksi (Campbell 2002, 24). Näin ollen voi kuvitella, että EAY:n työpainotteisuus heijastaa sen jäsenjärjestöjensä yhteistä identiteettiä, eli palkansaajan/työläisen/työtä tekevän kansalaisen edustamista ja kunnioittamista. Hyvinvointivaltion edut kyllä halutaan universaalisiksi, mutta haluttu malli tarkoittaa kuten mainittua sitä, että mahdollisimman moni kävisi työssä ja mahdollisimman harva eläisi universaalien hyvinvointivaltion eduilla.

Toisaalta on kysyttävä, miten tällainen työkeskeisyys vaikuttaa EAY:n yhteistyöhön kansalaisjärjestöjen kanssa, joka on nostettu yhdeksi mahdollisuudeksi järjestön toiminnan tehostamiseksi. Ammatti- ja kansalaisjärjestöt kun kuitenkin ovat tunnustaneet yhteiset intressinsä uusliberalismin vastustamisen osalta (Bieler 2005, 479). Tämän suhteen on muistettava, että todellinen agenda ei näy virallisissa päätöslauselmissa; joistain vaatimuksista voidaan joustaa ja yhteistyötä voidaan tehdä vaikkei joistain asioista olla yksimielisiä (vaikkapa esimerkiksi vastikkeettoman kansalaispalkan suhteen). Lisäksi kansalaisjärjestöjäkin on monenlaisia. Yhteisiä intressejäkin löytyy ainakin joltain alueelta, mistä hyvä esimerkki on EAY:n huoli prekaarityöläisistä. Spoonerin (2004, 21) mukaan ammattijärjestöt hakeutuvat yhteistyöhön kansalaisjärjestöjen kanssa aloilla joilla ammattijärjestöjen jäsenyys on vähäistä. Näiden alojen työntekijöihin lukeutuvat Spoonerin mukaan muun muassa nuoret naiset, etniset vähemmistöt ja siirtotyöläiset. Näitä voi pitää ryhminä jotka ovat vaarassa ajautua prekaaritöihin, joten heidän puolustamiseksi yhteistyön tehostuminen sekä uudenlaiset yhteistyömuodot ovat toivottavia.

5.2 EAY:n identiteetti

Päätin tutkimuksessani keskittyä EAY:n agendan tutkimiseen, koska kunnollista tietoa siitä mitä järjestö ajaa unionin päätöksenteossa ei löytynyt. Taustakirjallisuudesta tuli esille, että järjestö olisi muuttamassa linjaansa aiempaa radikaalimpaan suuntaan. Analyysissä tuli esille, että EAY:n esille ottamat asiat olivat ainakin osittain suuntautuneet lähemmäs jäsenistön huolia, muutosta ei kuitenkaan voinut pitää radikaalina. Havaitsin myös

järjestön kielenkäytön muuttuneen. Ehkäpä järjestön luonteen muutosta olisikin voinut tutkia paremmin keskittymällä juuri kielenkäyttöön. Esimerkiksi yhdistämällä sisällönanalyysiä ja diskurssianalyysiä EAY:n identiteettiä olisi voinut tarkastella ammattiyhdistysten identiteettien tutkimuksen näkökulmasta.

Campbell (2002) ja Béland (2005) puhuvat artikkeleissaan myös ideoiden kehystämisestä, eli diskursiivisista keinoista joilla eri politiikkavaihtoehtoja myydään yleisölle. Campbell (emt, 27) esittää tästä esimerkkinä, miten taloudellista globalisaatiota on käytetty kehyksenä oikeuttamaan siirtymää uusliberaaleihin politiikkoihin. EAY:n identiteetin muutoksesta olisi siis voinut löytää tietoa tutkimalla miten järjestö kehystää esittämänsä politiikkavaihtoehdot, eli millaisia retorisia tehokeinoja se käyttää. Hyman (2005, 26–27) mainitsee, miten ”europuhe” eli unionin poliittisen eliitin käyttämä diskurssi etäännyttää kansalaisia tehokkaasti eliitistä. Tämän osalta voisi esimerkiksi tutkia, miten europuhe näkyy ja mahdollisesti muuttuu EAY:n päätöslauselmissa. Toinen kielenkäyttöön liittyvä lisätutkimuksen aihe olisi myös siinä, poikkeako EAY:n käyttämä retoriikka muista sitä vastaavista järjestöistä.

Sisältöä analysoimalla huomasi kuitenkin sen, että EAY arvosteli Euroopan unionin päättäjiä liiallisesta talouspaineisuudesta. Bélandin (2005, 9) mukaan uusia vaihtoehtoja ajavat politiikan harjoittajat yrittävät sekä kehystää vaihtoehtonsa myyväällä tavalla, mutta myös yrittävät horjuttaa vallitsevien ohjelmien tukea. Tämä liittyy juuri siihen, että vaihtoehtoilta ja paradigmoilta on dialoginen luonne eli että ne ovat oppositiossa toisiin paradigmoihin ja vaihtoehtoihin nähden. Tämän seikan voi tulkita niin, että EAY todellakin vastustaa unionin nykyistä talouspaineisuutta ja haluaa tuoda esille ”sosiaalisempaa” vaihtoehtoa muun muassa kysyntätekiä painottavan talouspolitiikan muodossa. Ainakaan päätöslauselmien pohjalta EAY:ä ei siis voi syyttää uusliberalismiin alistumisesta. Eri asia sitten on riittäkö pelkkä vallitsevan menon arvostelu, mikäli esitetyt vaihtoehdot eivät todella ole ”sosiaalisempia”; tällöin kritiikin esittäjää voi syyttää pelkästä sanahelinästä. EAY:n osalta voi siis kysyä, onko esimerkiksi kysyntätekiäihin keskittyvän talouspolitiikan kannattaminen riittävä ratkaisu tähän ongelmaan.

Diskurssit ja kehystäminen eivät kuitenkaan olleet tutkimuksen pääosassa. Tarkastelemalla EAY:n agenda, ratkaisuvaihtoehtoja ja paradigmaa sisällönanalyysin keinoin voi kuitenkin pohtia järjestön identiteettiä toisesta näkökulmasta. Hymanin (2001b, 285)

mukaan työmarkkinasuhteet voidaan nähdä kenttänä, jossa kilpailu markkinayhteiskunnan ajamisen ja moraalitalouden periaatteiden puolustamisen välillä ratkaistaan. Kun ottaa huomioon osiossa 2.2.3 mainitut merkit EAY:n vähittäisestä radikalisoitumisesta ja siirtymästä moraalitalouden edistämisen suuntaan, Dølvikin & Visserin (2000, 36) mainitseman EAY:n vision ammattijärjestöjen roolista sekä analyysissä esille tulleet asiat, niin voiko sanoa että EAY:llä on moraalitaloudellinen identiteetti.

Mitä moraalitaloudella sitten oikein tarkoitetaan? Sayerin (2004) mukaan moraalitalouden käsitteen avulla voidaan pohtia normatiivisia kysymyksiä, jotka liittyvät nykyisiin kehittyneisiin talouksiin:

”Moraalitaloudessa on kyse sellaisista normeista ja näkemyksistä, jotka koskevat yksilöiden ja instituutioiden keskinäisiä vastuita ja oikeuksia. Nämä normit ja näkemykset eivät rajoitu oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa koskeviin kysymyksiin, vaan liittyvät myös näkemyksiin hyvästä esimerkiksi taloudellisen toiminnan tarpeiden ja päämäärien näkökulmasta”. (Sayer 2004, 23.)

Tutkimusotteena moraalitaloudesta sanotaan, että se sisältää monenlaisia ja –tasoisia kysymyksenasetteluja. Yleisesti ottaen se suhtautuu kriittisesti teorioihin, jotka korostavat nyky-yhteiskuntien alajärjestelmien eriytymisen syvyyttä eli esimerkiksi siihen, että talous asetetaan yhteiskuntien moraalista järjestyksestä riippumattomaksi. Polanyin sulkeutuneisuuden (embeddedness) käsitteen perustalle onkin kehitetty taloussosiologinen traditio, jonka lähtökohtana on väite siitä, että talous on aina kiinnittynyt ympäröivään sosiaaliseen tilaan lakien, politiikan tai moraalien välityksellä. (Kauppinen 2004.)

Kauppinen (2004, 13) mukaan moraalitaloudellisesta näkökulmasta voidaan olla sitä mieltä, että kapitalistissa talousjärjestelmissä on havaittavissa taloudellisen ajattelun ylivalta markkinoiden levittäytyessä yhä uusille elämän alueille ja taloudellisten arvojen dominoidessa päätöksentekoa. Hänen mukaansa moraalitaloudellisessa tutkimuksessa on keskeistä se, ettei analyysiä lopeteta tämän havaitsemiseen vaan rakennetaan näkemyksiä siitä mihin suuntaan muutoksen tulisi ohjautua ja millainen muutos on ylipäättään mahdollista.

Miten moraalitalous sitten liittyy ammattiyhdistystoimintaan ja EAY:öön? Sayerin (2004, 46) mukaan moraalitaloutta voi tarkastella myös osana sääntelymuotoja tai niihin vaikuttavana tekijänä. Hän sanoo, että nykyisessä epäjärjestyksessä ja poliittisessa

hajaannuksessa on osaltaan kyse sodanjälkeisen kasautumisregiimin ja siihen liittyvän sääntelytavan kriisistä. Globalisaation eteneminen tarkoittaa sitä, että maat ja talousblokit kuten EU kilpailevat entistä enemmän sosiaalisten järjestelyjen tasolla, mikä korostaa konfliktia taloudellisten voimien ja moraalitalouksien välillä.

Tähän liittyen Silver (2003) on käsitellyt ammattiyhdistysten roolia Polanyin vastaliikkeen näkökulmasta. Hänen mukaansa Polanyin teorian avulla voi nähdä heilurinomaisen liikkeen, jossa sääntelemättömien markkinoiden laajentaminen/syventäminen johtaa väistämättömästi vastaliikkeeseen yhteiskunnan suojelemiseksi. Työväestön osalta tämä tarkoittaa sitä, että heidän hyödykkeistäminen (muuttaminen markkinoille alisteisiksi tavaranomaisiksi hyödykkeiksi) johtaa erilaisiin lainsäädäntöihin ja järjestelyihin heidän suojelemisekseen. Toisen maailmansodan jälkeen luodut sopimukset työväestön suojelemiseksi on kuitenkin viime aikoina nähty haitaksi tuottavuudelle, mikä on johtanut ”heilurin” kääntymiseen työväestön hyödykkeistämisen eli aiemmin luotujen sopimusten purkamisen suuntaan. (Silver 2003, 16–20.)

Näin ollen olisi siis odotettavissa vastustusta heiluriliikkeelle ja yrityksiä kääntää se takaisin työväestön suojelun suuntaan. Silverin (2004) mukaan on olemassa hyviä syitä ajatella, että nykyglobalisaation oloissa tämä prosessi ei toimikaan samalla tavalla kuin menneisyydessä; aiemmin maailmanpolitiikka ja etenkin sodat olivat parantamassa työläisten neuvotteluvoimaa. Hänen mielestään 21. vuosisadan työläisiä vastassa on haaste kamppailla kansainvälisen regiimin puolesta, joka aidosti alistaisi voitot kaikkien toimeentulolle. Kyse ei siis olisi enää kamppailuista pelkästään itse kunkin omaa eksluusiota ja hyväksikäyttöä vastaan. Tämä on haaste myös EAY:lle, sitoutuminen unionin instituutioihin tarkoittaa, ettei se pysty toimimaan samalla aktiivisella tavalla kuin entisaikojen ay-liikkeet. Se kuitenkin voi tehdä jotain vastaliikkeen osana

Saari on käsitellyt Polanyin käsitystä taloudellisen ja sosiaalisen suhteesta markkinayhteiskunnassa. Hänestäkään ei ole mielekästä tarkastella taloutta ja sosiaalista toisistaan riippumattomina kokonaisuuksina. Kun Polanyi tarkasteli kysymystä siitä, onko talous sulkeutunut¹⁴ yhteiskuntaan vai ei, niin Saaren mukaan taloudellinen vaihto on enemmän tai vähemmän sulkeutunut sosiaalisiin suhteisiin ja yhteiskuntaan. Tällöin

¹⁴ Saari käyttää käsitteestä embeddedness suomennosta sulkeutuneisuus, toisena voisi käyttää vaikkapa sanaa kiinnittyneisyys.

esimerkiksi moraalitalouden roolia arvioitaessa pohditaan moraalien määrää talousjärjestelmissä eikä niinkään sen olemassaoloa. (Saari 2004, 84–90.)

Nämä Saaren pohdinnat liittyvät hänen kirjaansa, jossa hän etsii vakautta tuovaa vastaliikettä nykyglobalisaatiolle. Yhtenä potentiaalisena vastaliikkeen osana voi hänen mukaansa pitää Lissabonin strategiaa, jonka tarkoituksena on, kuten tutkimuksen alkupuolella esitin, ylläpitää ja uudistaa Euroopan sosiaalista mallia (emt. 308–311.) Euroopan unioni voisi siis toimia suojana globalisaation haittavaikutuksia vastaan. Kun ottaa huomioon edellisessä kappaleessa mainitun suhteellisuuden taloudellisen ja sosiaalisen välillä, niin voi sanoa että EAY toimii ”sosiaalisempana” vastaliikkeen osana kuin Euroopan unioni ja Lissabonin strategia. Tästä voi mainita esimerkkinä komission uskon markkinoiden voimaan palveluiden tarjonnassa, kun taas EAY esitti vaatimuksia palveluiden tarjonnan valvonnasta ja työntekijöiden sekä palveluiden käyttäjien kuulemisesta mikäli palvelut yksityistetään.

Kuten edellisessä alaluvussa tuli esille, EAY ei kuitenkaan olisi täysin ”epähyödykkeistämässä” eli dekommodifioimassa työläisiä. Silti se haluaa tuoda linjauksillaan vakautta heidän elämiinsä. Hyman (2005, 32) mainitsi siitä, että EAY olisi haparoivasti siirtymässä Thompsonin ”köyhien moraalitalouteen” (markkinoiden pitäisi palvella ihmisyyttä, eikä ihmisten pitäisi olla markkinavoimien orjia). Analyysin pohjalta voi sanoa, että EAY:n linjauksissa on merkkejä tällaisen moraalitalouden ajamisesta. Hyvä taloudellinen tilanne on EAY:n mielestä tärkeää, mutta tärkeämpää kuitenkin on että kaikki pääsisivät hyötymään siitä. EAY:ä voi siis kutsua moraalitalouden agentiksi, etenkin kun ottaa huomioon sen että ajettavan moraalitalouden aste vaihtelee.

Pitää myös huomata, että vaikka EAY puhuukin päätöslauselemissaan pääasiallisesti työläisistä, niin se ei välttämättä tarkoita sitä että halutaan hyödyttää vain jotain tiettyä ihmisryhmää. Kauppisen (2004, 13) mukaan moraalitaloudessa yksi tärkeä lähtökohta on se, että siinä ei väitetä oman edun tavoittelun olevan välttämättä julkisen hyvän kannalta ei-toivottavaa. Tietyissä olosuhteissa oman edun tavoittelu voi johtaa parempaan lopputulokseen kuin tarkoituksellinen hyvän tavoittelu. EAY:n tavoitteet edistää Euroopan sosiaalista mallia omalla solidaarisuutta painottavalla tavallaan johtaisivat onnistuessaan siihen, että kaikki tulisivat hyötymään tehokkaammasta sosiaalisesta mallista. Tietenkin

EAY puhui myös universaaleista palveluista ja minimitulosta, jotka olisivat suunnattuja myös ei-työläisille.

5.3 EAY:n tulevaisuus

Greenwoodin (2003) mukaan EU:n agendan ytimessä on yhtenäismarkkinoita ajava liberaali markkinadiskurssi, joka on ammattijärjestöille epäedullinen. Unioniin on kuitenkin kehittynyt myös sosiaalinen diskurssi, jonka tavoitteena on luoda ”kansalaisten Eurooppa” ja jota ei voi pitää merkityksettömänä. Liberaalia markkinadiskurssia onkin onnistuneesti täydennetty sosiaalisen agendan asioilla. Tässä on Greenwoodin mukaan onnistuttu sekä komission sosiaali- ja työllisyysasioiden pääosaston ansiosta, sekä myös eri kansalaisjärjestöjen toimista jotka ovat onnistuneesti vaikuttaneet unionin päätöksenteossa. Kuten aluvussa 2.3.2 mainitsin, myös EAY on osaltaan ollut vaikuttamassa tähän. EAY:n kannattaa siis jatkossakin toimia aktiivisesti ja yrittää tuoda kuuluville omaa ”moraalitalouttaan”, etenkin kun siinä ajetaan asioita joiden kanssa voi tehdä yhteistyötä mainitun komission pääosaston sekä kansalaisjärjestöjen kanssa. Etenkin jälkimmäisen yhteistyön suhteen tarvitaan kuitenkin lisää keskinäistä yhteistyötä ja neuvotteluja yhteisen esityslistan muodostamiseksi, pelkät yhteiset intressit kun eivät välttämättä riitä yhteistyöhön.

Ajettavasta asiasta riippuen EAY:n kannattaa lobata tiettyä Euroopan unionin tahoja aina tietyssä päätöksentekoprosessin vaiheessa, sillä kuten aiemmin tuli esille tahojen vaikutukset ja merkitykset vaihtelevat. EAY:n kannalta ehkä tärkeimmäksi lobbauskohteeksi voi sanoa komissiota, koska sillä on keskeinen rooli Euroopan sosiaalisen mallin rakentamisessa. Komissiolla on aloiteoikeus sekä poliittisissa että oikeudellisissa prosesseissa ja direktiivien ja asetusten antamisessa. Komissio vaikuttaa myös Eurooppa-neuvostoon, sillä se tekee pohjatyönä perusdokumentit joiden pohjalta neuvosto muodostaa linjauksensa. Näin ollen komission useiden eri asemien yhteisvaikutuksesta Euroopan sosiaalisesta mallista tulee olennaisesti komission näkemysten mukainen. (Saari 2002, 120–123)

Myös ministerineuvostoa kannattaa lobata ainakin EAY:n jäsenjärjestöjen toimesta, sillä kuten luvussa 2.1 mainitsin, se on ollut luomassa unionin päätöksenteossa kompromisseja taloudellisen ja sosiaalisen orientaation välillä. Yhteistyötä ja vaikuttamista Euroopan

parlamenttiinkaan ei kannata unohtaa. Parlamentti on esimerkiksi äänestänyt EAY:n ja sen jäsenjärjestöjensä kampanjoiden mukaisesti direktiivien laatimisprosesseissa (Waddington 2005, 533–534). Viimeisimpänä esimerkkinä parlamentin toimista on sen äänestäminen työaikadirektiiviä vastaan 17.12.2008. EAY:n toiminta ja vaikutusyritykset Euroopan unionin päätöksentekokoneistossa ei kuitenkaan ole helppoa nyt eikä varmaan tulevaisuudessakaan.

Pessimistiseltä kannalta voi sanoa, että EAY:n mukautuminen joustoturvan kannattamiseen syö sen legitimaatiota jäsenistön keskuudessa. Kuten aiemmin mainitsin, niin Waddington (2005, 535–536) pitää haastavana ristiriitaa, joka vallitsee ammattiyhdistysliikkeiden johtajiston ja jäsenistön välillä. Johtajien tukiessa Euroopan integraatiota, joka pohjautuu jonkin tasoiselle sosiaaliselle mallille, rivijäsenistö mobilisoituu vastustamaan EU:n talousstrategioiden yhteydessä ajettavia talous- ja hyvinvointireformeja. Waddington esittää tähän ratkaisuksi, että johtajiston pitäisi antaa selkeä lupaus suojella ja laajentaa Euroopan sosiaalista mallia. Muuten ammattijärjestöjen jäsenkato jatkuu, ja niiden taloudellinen pohja heikkenee entisestään, mikä heikentää myös EAY:n toimintaa. Yhteistyö kansalaisjärjestöjenkään kanssa tuskin voi korvata omaa sisäistä heikkoutta. Mukautuminen komission linjauksiin on siis tässä suhteessa negatiivinen asia.

EAY:n imagoon voi vaikuttaa negatiivisesti myös ristiriita siinä, että järjestö oli huolissaan prekaarityöläisistä ja puhui kuitenkin samalla joustavuudesta. Tämän osalta järjestön on tuotava voimakkaasti esille, että se vastustaa prekaaritöitä luovaa ja niihin johtavaa joustavuutta. Onneksi tämä myös tuotiin esille päätöslauselemissa, mutta asian enempi korostaminen ei ole haitaksi. EAY:n ajama joustavuus voi olla erilaista kuin EU:n joustavuus, mutta huomaako jäsenistö sen on eri asia. Joustavuudesta voi kuitenkin sanoa sen, että tutkimuksen alkupuolella esille tuomani ammattijärjestöjen puolustuskannalla olo (ajetaan lievennyksiä radikaaleimpiin taloudellisiin ja sosiaalisiin uudistuksiin) pätee myös tässä asiassa. EAY hyväksyy sen, että työläisille tulee katkoksia ja siirtymiä työelämässään, eli sama työpaikka koko eliniäksi kuuluu menneisyyteen. Järjestön vaatimien suurten työttömyyskorvauksien, tehokkaan koulutuksen ja yksilöityjen työvoimapalvelujen pitäisi kuitenkin kompensoida asiaa takaamalla elinikäinen työura (lyhyine katkoksineen).

Optimistisesta näkökulmasta voi pitää hyvänä seikkana sitä, että EAY on huolestunut prekaarityöstä, mikä tuo sille etuja yhteistyössä sosiaalista Eurooppaa ajavien

kansalaisjärjestöjen kanssa. Merkit rivijäsenten huolia lähestymisestä voivat myös muuten kasvattaa järjestön legitimeettiä. Näin jäsenistön tuki sekä yhteistyö kansalaisjärjestöjen kanssa toisivat sille lisäresursseja Euroopan unionissa vaikuttamiseen. Yhteistyö ja läheiset suhteet komission sosiaali- ja työllisyysasian pääosastonkaan kanssa ei välttämättä ole niin negatiivinen asia, sillä kyseinen pääosasto kuitenkin suosii markkinakeskeisiä pääosastoja ”sosiaalisempaa” linjaa, EAY:n taustatuki voisi tuoda sillekin lisää vaikutusmahdollisuuksia. Myös tämän hetkiset globaalit talousvaikeudet voivat johtaa siihen, että EAY:n moraalitaloudelliset näkemykset saavat enemmän tukea unionin päätöksenteossa.

Näyttää siis siltä, että EAY osittain jatkaa myöntyvää linjaa, mutta toisaalta sen jäsenet eivät koe asiaa niin negatiivisena. Schroeder & Weinert (2004, 213) mainitsevat, että Euroopan ammattijärjestöt ovat hiljalleen (mutta kuitenkin rajoitetusti) alkaneet siirtää resursseja Euroopan tasolle. Heidän mukaansa EAY tulee hoitamaan uusia koordinoititehtäviä, vaikkei sen asemaa kohennetakaan rakenteellisesti. Näyttäisi siis siltä, että EAY tulee jatkossakin esittämään yleisemmän tason vaateita Euroopan sosiaalisen mallin osalta, ja sen jäsenjärjestöt keskittyvät yksityiskohtaisempiin seikkoihin EAY:n asettamien puitteiden mukaisesti. Muuten jatkuisi samanlainen toiminta kuin ennenkin, eli EAY yrittää mukautua sekä unionin toimintaan että yrittää täydentää unionin agenda sosiaalisen agendan asioilla hakeutuen yhteistyöhön kansalaisjärjestöjen kanssa. Ja kuten luvussa 2.2 tuli esille, tällainen normeihin ja arvoihin vaikuttaminen on loppujen lopuksi ainoa mahdollinen työmarkkinasuhteiden sääntelymuoto unionitasolla.

Mutta kuten sanottua, oman imagonsa suhteen EAY:n olisi kuitenkin hyvä korostaa eroavaisuuksia komission linjauksista, eli todellakin tuoda esille että heidän mallinsa on sosiaalisempi kuin unionilla. Samalla aineistossa näkynyt unionin talouskeskeisyyden arvostelukaan ei tuntuisi niin ristiriitaiselta, kun todellakin tuodaan esille selkeästi sosiaalisempaa vaihtoehtoa. Kysymys kuitenkin kuuluu: pystyykö järjestö muodostamaan linjauksiinsa yksityiskohtaisempia ja sosiaalisempia vaatimuksia? Kaadutaanko tässä erimielisyyksiin jäsenjärjestöjen keskuudessa? Vai onko sittenkään tarpeen paneutua yksityiskohtaisempiin linjauksiin, jos ne suosiolla jätetään kansallisten tasojen päätettäväksi. Jos näin on, niin EAY:n tehtäväksi jäisi yleisen tason linjausten muodostaminen, joiden pohjalta jäsenjärjestöjen toimintaa koordinoidaan ja epäselvyys EAY:n linjauksien luonteesta jatkuisi.

EAY:n ”sosiaalidemokraattista/pohjoismaista moraalitaloutta” soisi kuitenkin kuultavan. Kari ym. (2008, 152) kertovat vuonna 2005 järjestetystä epävirallisesta Eurooppa-neuvostosta, jonka teemana oli Euroopan sosiaalisen mallin uudistaminen. Neuvoston yhteydessä eri tahot julkaisivat useita Euroopan unionin tulevaisuutta käsitteleviä asiakirjoja, jotka päättyivät samankaltaiseen lopputulokseen: Pohjoismaiden mallit ovat niitä jotka parhaiten vastaavat tulevaisuuden haasteisiin. Pohjoismaisen tai sosiaalidemokraattisen mallin ajamisessa yhdistyisi näin ollen Campbellin (2002) kognitiivinen paradigma ja normatiivinen kehikko, eli sekä tehokkaat että legitiimit politiikkavaihtoehdot. Samoin siinä yhdistyisivät Hymanin (2005) esittelemät jäsenistön ja vaikuttamisen logiikat, eli sekä jäsenistöä hyödyttävät että toteuttamiskelpoiset seikat.

Ainakin EU-kansalaisten tuki näyttää olevan EAY:n takana. Hooghen (2003) mukaan Euroopan sosiaalisen mallin politiikat, kuten esimerkiksi työllisyyspolitiikka ja sosiaaliseen koheesioon liittyvät politiikat, saavat tukea EU-kansalaisten keskuudessa. Yhtenäismarkkinoiden lisätessä työmarkkinoiden haavoittuvuutta kansalaiset haluavat Euroopan tasolle markkinoita täydentäviä politiikkoja. Hooghen mukaan niiden eurooppalaistamisella olisi myös integraation kannatusta lisäävä vaikutus. Unioni- ja kansallisen tason eliitit eivät kuitenkaan kannata näiden politiikkojen siirtämistä Euroopan tasolle, vaikka kansa haluaakin ”rakastavaa” Euroopan unionia ja säänneltyä kapitalismia. EAY siis voisi olla ratkaisemassa tätä kuilua ainakin joiltain osin, mikäli se vain tarttuu tilaisuuteen ja käyttää sitä tehokkaasti.

Lähteet

- Béland, D. 2005. Ideas and Social Policy: An institutionalist perspective. *Social Policy & Administration* 39 (1), 1–18.
- Bieler, A. 2005. European Integration and the Transnational Restructuring of Social Relations: The Emergence of Labour as a Regional Actor? *Journal of Common Market Studies* 43 (3), 461–484.
- Campbell, J.L. 1998. Institutional Analysis and the Role of Ideas in Political Economy. *Theory and Society* 27 (3), 377–409.
- Campbell, J. L. 2002. Ideas, Politics, and Public Policy. *Annual review of sociology* 28, 21–38.
- Compston, H. & Greenwood, J. (toim.) 2001. *Social Partnership in the European Union*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave New York.
- Dølvik, J. & Visser, J. 2001. ETUC and European Social Partnership: a Third Turning-point? Teoksessa Compston, H. & Greenwood, J. (toim.) *Social Partnership in the European Union*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave New York, 11–40.
- Employment in Europe Report 2007, [www-sivut: http://ec.europa.eu/employment_social/employment_analysis/employ_2007_en.htm](http://ec.europa.eu/employment_social/employment_analysis/employ_2007_en.htm)
Viitattu 9.12. 2007.
- Esping-Andersen, G. 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö, [www-sivut: http://www.etuc.org](http://www.etuc.org) Viitattu 24.4.2008.
- Euroopan unioni, EUROPA –sanasto: Yleishyödylliset palvelut, [www-sivut: http://europa.eu/scadplus/glossary/general_interest_services.fi.htm](http://europa.eu/scadplus/glossary/general_interest_services.fi.htm) Viitattu 9.12.2008.
- European Commission. 2004. Report of the High-Level Group on the future of social policy in an enlarged European Union. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Gajewska, K. 2008. The Emergence of a European Labour Protest Movement? *European Journal of Industrial Relations* 14 (1), 104–121.
- Greenwood, J. 2003. *Interest representation in the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Hall, P. A. 1993. Policy Paradigms, Social Learning, and the State: The Case of Economic Policymaking in Britain. *Comparative Politics*. 25(3), 275–296.
- Hooghe, L. 2003. Europe Divided? Elites vs. Public Opinion on European Integration. *European Union Politics* 4 (3), 281–304.
- Hyman, R. 1994. Changing Trade Union Identities and Strategies. Teoksessa Hyman, R. & Ferner, A. *New Frontiers in European Industrial Relations*. Oxford: Blackwell, 108–140.
- Hyman, R. 2001a. European Integration and Industrial Relations: A Case of Variable Geometry? *Antipode* 33 (3), 468–483.
- Hyman, R. 2001b. The Europeanisation – or the erosion – of industrial relations? *Industrial Relations Journal* 32 (4), 280–294.
- Hyman, R. 2005. Trade Unions and the Politics of the European Social Model. *Economic and Industrial Democracy* 26 (9), 9–40.
- Huttunen, M. & Janérus, M. 2002. Työmarkkinajärjestöjen rooli Euroopan sosiaalisen mallin rakentamisessa. Teoksessa Saari, J. (toim.) *Euroopan sosiaalinen malli – Sosiaalipoliittinen näkökulma Euroopan integraatioon*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 196–216.
- Ilmarinen, J. 2005. Pitkää työuraa! – Ikääntyminen ja työelämän laatu Euroopan unionissa. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Kari, M., Kattelus, M. & Saari, J. 2008. Sosiaalinen Eurooppa murroksessa – Euroopan unionin sosiaali- ja terveyspolitiikka. Helsinki: Ulkoasiainministeriö, Eurooppa-tiedotus.
- Kauppinen, I. 2004. (toim.) *Moraalitalous*. Tampere: Vastapaino.
- Kauppinen, T. 2005. *Suomen työmarkkinamalli*. Helsinki: WSOY.
- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS-kustannus, 68–84.
- Laitinen-Kuikka, S. 2005. Euroopan sosiaalinen malli – Gøsta Esping-Andersen ja tulevaisuuden hyvinvointivaltio. Teoksessa Juho Saari (toim.), *Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa*. Yliopistopaino, 302–331.
- Martin, A. & Ross, G. 2001. Trade Union Organizing at the European Level: The Dilemma of Borrowed Resources. Teoksessa Imig, D. & Tarrow, S. (toim.) *Contentious Europeans – Protest and Politics in an Emerging Polity*. Lanham, Md. : Rowman & Littlefield, 53–76.

- Palier, B. 2004. The Europeanisation of Welfare Reforms. Paper presented at Cost Conference 20-22 May 2004. <http://palissy.humana.univ-nantes.fr/msh/costa15/pdf/nantes/palier.pdf> Viitattu 14.10.2008.
- Palola, E. & Särkelä, R. (toim.) 2006. Hyvinvointi United – FC Sisämarkkinat: Reilu peli. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Rothstein, B. 1998. Just institutions matter: the moral and political logic of the universal welfare state. Cambridge: Cambridge university press.
- Saari, J. 2001. Reformismi – Sosiaalipolitiikan perusteet 2000-luvun alussa. Helsinki: Gaudeamus.
- Saari, J. (toim.) 2002. Euroopan sosiaalinen malli. Euroopan sosiaalinen malli – Sosiaalipoliittinen näkökulma Euroopan integraatioon. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Saari, J. 2003. Uusi aikakausi – Yhdentynvä Eurooppa ja sosiaalipolitiikka. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Saari, J. 2004. Globaali hallinta – Historiallinen tutkimus globalisaation tulevaisuudesta. Helsinki: Yliopistopaino.
- Saijets, H. 2007. Joustoturvaa eurooppalaisille työmarkkinoille. Työpoliittinen aikakauskirja 3/2007, 32–40.
- Sayer, A. 2004. Moraalitalous ja poliittinen talous. Teoksessa Ilkka Kauppinen (toim.), Moraalitalous. Tampere: Vastapaino, 23–52.
- Scharpf, F. 2002. The European Social Model: Coping with the Challenges of Diversity. *Journal of Common Market Studies* 40 (4), 645–670.
- Schroeder, W. & Weinert, R. 2004. Designing Institutions in European Industrial Relations: A Strong Commission Versus Weak Trade Unions? *European Journal of Industrial Relations* 10 (2), 199–217.
- Spooner, D. 2004. Trade Unions and NGOs: The Need for Cooperation. *Development in Practice* 14 (1), 19–33.
- Taylor, G. & Mathers, A. 2002. Social Partner or Social Movement? European Integration and Trade Union Renewal in Europe. *Labor Studies Journal* 27 (1), 93–108.
- Taylor, G. & Mathers, A. 2004. The European Trade Union Confederation at the Crossroads of Change? Traversing the Variable Geometry of European Trade Unionism. *European Journal of Industrial Relations* 10 (3), 267–283.
- Tuomi, J & Sarajärvi A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

- Vos, K. J. 2005. Americanisation of the EU Social Model? *The International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations* 21(3), 355–367.
- Waddington, J. 2005. Trade unions and the defence of the European social model. *Industrial relations journal* 36 (6), 518–540.

Liitteet

Liite 1: Kuvaukset Euroopan unionin toimielimistä sekä tärkeitä termejä

Avoimen koordinaation menetelmä

Avoimen koordinaation menetelmässä on kyse komission tukemasta jäsenvaltioiden välisestä poliittisesta yhteistyöstä. Lyhyesti sanottuna siihen kuuluu muun muassa seuraavat toimenpiteet: suuntaviivojen määrittäminen unionille sekä tarkkojen aikataulujen luominen jäsenvaltioiden eri aikaväleille asettamien päämäärien saavuttamiseksi, eri indikaattorien ja vertailutasojen luominen tavoitteiden vertailuun, suuntaviivojen soveltaminen kansallisissa politiikoissa sekä keskinäisiksi oppimisprosesseiksi tarkoitettujen seurannan ja vertaisarvioinnin järjestäminen. Koetinkivenä tässä nähdään prosessin vaatimien huomattavien resurssien ja siitä saatavien hyötyjen välinen suhde. (Saari 2002, 30–31.)

Euroopan keskuspankki

EKP vastaa euro-alueen yhteisestä rahapolitiikasta yhdessä kansallisten keskuspankkien kanssa. EKP ei edusta mitään jäsenvaltiota, vaan se on luonteeltaan federalistinen. Se antaa kansallisille keskuspankeille ohjeita yhteisen rahapolitiikan toteuttamiseksi. Sen pääasiallinen tavoite on hintavakauden ylläpitäminen. Sen toissijaisiin tavoitteisiin kuuluu EU:n yleisiin tavoitteisiin lukeutuvat taloudellinen ja sosiaalinen edistys sekä työllisyyden korkea taso. Nämä toissijaiset tavoitteet on kuitenkin jätetty syrjemmälle, ja hintojen vakaus on se mitä korostetaan. (Baldwin & Wyplosz 2006, 384–387.)

Euroopan komissio

Komissio käyttää unionissa aloitteenteko- ja täytäntöönpanovaltaa. Se myös valvoo unionin perussopimusten noudattamista. Lainsäädäntötyössä komissiolla on käytännössä yksinoikeus säädösaloitteisiin. Komissio voi tehdä myös keskustelualoitteita, niin sanotuilla vihreillä kirjoilla se esittelee tulevien hankkeiden suuntaviivoja ja valkoisella kirjalla toimenpide-ehtotuksia. Eri etujärjestöjen ja toimijoiden lobbaus kohdistuu pääasiallisesti juuri komissioon. Yleensä ottaen komissio toimii itsenäisesti, ja se ottaa usein näkökulmia jotka poikkeavat paljonkin jäsenmaiden, neuvoston ja parlamentin näkemyksistä, eli se edustaa yleistä eurooppalaista etua. Sen on sanottu olevan integraation laajentamisen ja syventämisen pääajaja. Organisatorisesti komissio jakautuu pääosastoihin, jotka vastaavat kukin omasta aihealueestaan. (Saari 2003, 44; Erkkilä & Tiilikainen 2004, 23–24, 43; Baldwin & Wyplosz 2006, 51–52)

Euroopan parlamentti

Euroopan parlamentti käyttää lainsäädäntövaltaa yhdessä ministerineuvoston kanssa. Lisäksi se toimii kaikkien unionin toimielinten poliittisena valvojana, parlamentti pystyy esimerkiksi erottamaan komission. Neuvoston ohella parlamentti vastaa EU:n demokraattisesta kontrolloinnista, sillä parlamentin jäsenet on valittu kustakin jäsenmaasta kansanäänestyksillä. Kaiken kaikkiaan parlamentin asema unionin päätöksenteossa on kuitenkin melko heikko. (Saari 2003, 54; Bieler 2005, 469; Baldwin & Wyplosz 2006, 52–54.)

Euroopan unionin neuvosto (Ministerineuvosto)

Euroopan unionin neuvosto on unionin tärkein päätöksentekuelin ja käyttää lainsäädäntövaltaa yksin tai yhteispäätösmenettelyssä parlamentin kanssa. Se huolehtii myös jäsenvaltioiden yleisen talouspolitiikan koordinoinnista. Päätökset tehdään joko

yksimielisesti tai määräenemmistöllä riippuen käsiteltävän asian luonteesta. Neuvosto koostuu jäsenmaiden eri ministereistä, kokoonpano riippuu käsiteltävistä asioista. Koska neuvoston jäsenet koostuvat ministereistä, jotka edustavat demokraattisesti valittuja hallituksia, on neuvosto EU:n toiminnan demokraattisen kontrollin huippu. Ministerineuvostossa jäsenmaat pääsevät suorimmalla tavalla vaikuttamaan unionin päätöksentekoon. (Saari 2003, 44–45; Erkkilä & Tiilikainen 2004, 28; Baldwin & Wyplosz 2006, 49–50)

Euroopan työllisyysstrategia

Euroopan työllisyysstrategia käynnistettiin vuonna 1997. Sen perusteella määritellään unionin tasolla vuosittain työllisyyden suuntaviivat, jotka on sisällytettävä jäsenvaltioiden työllisyyttä koskeviin kansallisiin toimintasuunnitelmiin. Tällöin suuntaviivoista tulee todellisia käytännön tavoitteita. Kansalliset toimintasuunnitelmat kootaan yhteiseksi eurooppalaiseksi raportiksi, johon sisältyy katsaus yhteisön ja jäsenmaiden kehityksestä. Komissio voi antaa tämän raportin pohjalta ehdotuksen jäsenmaille annettavista suosituksista, jotka neuvosto sitten hyväksyy. (Saari 2003, 169–174.)

Eurooppa-neuvosto

Eurooppa-neuvosto tai EU:n huippukokous koostuu jäsenvaltioiden ja hallitusten päämiehistä ja se kokoontuu virallisesti vähintään kaksi kertaa vuodessa. Sen tehtävänä on määritellä unionin yleiset poliittiset suuntaviivat ja saada aikaiseksi lopulliset kompromissit kaikkien herkimmistä asioista. Näihin kuuluvat muun muassa tärkeimpien politiikkojen uudistukset, usean vuoden budjettisuunnitelmat, perussopimusten muutokset ja niin edelleen. (Erkkilä & Tiilikainen 2004, 30; Baldwin & Wyplosz 2006, 50–51.)

Sosiaalinen suojele

Sosiaalisen suojelelun käsitettä käytetään EU:n virallisissa yhteyksissä ja se kattaa tulonsiirrot sekä sosiaali- ja terveystalvet. Suomen kielessä tätä vastaa sosiaalipolitiikan tai sosiaaliturvan käsitteet. (Saari 2001, 207.)

Vakaus- ja kasvusopimus

Kun Maastrichtissa vuonna 1991 päätettiin luoda Euroopan raha- ja talousliitto, luotiin samalla konvergenssikriteerit jotka rahaliittoon kuuluvien maiden täytyi täyttää. Myöhemmin näiden konvergenssikriteerien pohjalta muodostettiin vakaus- ja kasvusopimus, jota EMU-maiden pitäisi noudattaa. Tutkimukseni osalta tärkeimmät kriteerit ovat ehdot julkiselle velalle (jäsenmaan velka ei saa ylittää 60 % bruttokansantuotteesta) sekä ehdot budjettivajeille (jäsenmaan vaje ei saa ylittää kolmea prosenttia bruttokansantuotteesta). Vuonna 2005 jälkimmäistä kriteeriä tehtiin joustavammaksi. (Baldwin & Wyplosz 2006)

Yleishyödylliset talvet

Yleishyödylliset talvet voi luokitella taloudellisiin ja ei-taloudellisiin yleishyödyllisiin palveluihin. Viime vuosina näiden palveluiden suhteen käyty keskustelu on suuntautunut yhä enemmän sosiaalipalveluihin. (Kari ym. 2008, 64–65.) Euroopan unionin mukaan yleishyödyllisillä palveluilla tarkoitetaan voittoa tavoittelevia tai tavoittelemattomia palveluita, joille on asetettu erityisiä julkisen palvelun velvoitteita. Näihin kuuluvat muun muassa oppivelvollisuuden kuuluva koulutus, sosiaaliturva, yhteiskunnalle kuuluvat turvallisuustehtävät sekä yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin kuuluvat talvet kuten energia- ja viestintäpalvelut. Vuonna 2003 komissio julkaisi keskustelualoitteen näiden palveluiden määrittelemiseksi ja edistämiseksi. (Euroopan unioni.)